

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE
EĞİTİM UNSURLARI**

**Hazırlayan
Şükrü Bilâl DOĞAN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE
EĞİTİM UNSURLARI
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Şükrü Bilâl DOĞAN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY**

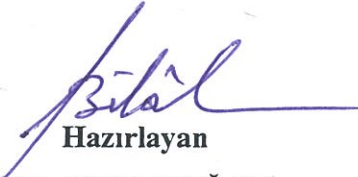
**Haziran 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Şükrü Bilâl DOĞAN

“Mustafa KUTLU’nun Hikâyelerinde Eğitim Unsurları” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Şükrü Bilâl DOĞAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Başkanı

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY danışmanlığında **Şükrü Bilal DOĞAN** tarafından hazırlanan **“Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Eğitim Unsurları”** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü **Türkçe Eğitimi** Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

24/06/2019

JÜRİ:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

Üye : Doç. Dr. Şamil YEŞİLYURT

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Semih ZEKA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun **29/07/2019**.. tarih ve **..33-03...** sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi **...24/07/2019.....**’dir.

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Edebî eserler içerisinde hikâye hiç şüphesiz, ilgiyle karşılanan türler arasında yer almaktadır. Bu ilginin birçok sebebi olmakla beraber kültürümüzde tahkiye edici metinlerin köklü bir yerinin olmasını başta gelen etkenlerden biri olarak ifade etmek mümkündür. Kahramanların başından geçen çeşitli olaylar aracılığıyla insanlara öğüt vermek ve böylece insanları iyiye, doğruya yönlendirmek kadim geleneklerdendir. Özellikle Doğu toplumlarında kıssacılık geleneğinin yaygın bir yerinin olması kültürümüzde de belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir.

Mustafa Kutlu da bu gelenekten beslenerek eser veren günümüz hikâye yazarlarından. Elli yıldan fazla bir süreyi kapsayan sanat hayatında hikâye türünde onlarca eser vermiştir. Bu bakımdan Yazarın, edebiyatımızda hikâye denince akla ilk gelen sanatçılardan olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Eserleri üzerinde yapılacak çalışmaların da hiç kuşkusuz faydalı ve önemli sonuçları olacaktır.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde eğitime ve eğitimle ilgili çeşitli unsurlara yer verip vermediğini tespit etmek amacıyla hazırlanan bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın gerekçesi olan problem durumu ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmanın amacı ile sınırlılıklar ve varsayımlar üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde araştırmayla ilgili olan kuramsal çerçeve oluşturulmuş, çalışmanın konu alanını oluşturan çeşitli kavramlar açıklanmıştır. Bununla birlikte araştırmada eserleri incelenen yazarın hayatıyla ilgili bilgiler verilmiş, sanatının özellikleri ifade edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın modeli, yöntemi ile evren ve örnekleme ortaya konmuş, literatürden yararlanılarak bunlarla ilgili bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin incelenmesiyle elde edilen bulguların kavramsal biçimde sınıflandırılması sonucunda oluşturulan başlıklar altında ortaya konmuştur.

Son bölümde ise elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle ortaya çıkan sonuçlar açıklanmış ve bu sonuçlara yönelik öneriler ifade edilmiştir.

Son olarak, bana çalışmalarım süresince bilgi ve birikimi ile hiçbir yardımını esirgemeyen kıymetli Hoca'm Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY'a; destekleriyle hep yanımda olan anne, babama şükranlarımı ve hürmetlerimi sunarım.

Şükrü Bilâl DOĞAN

Haziran/2019, SİVAS

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE EĞİTİM UNSURLARI

Şükrü Bilâl DOĞAN

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

ÖZET

Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istendik yönde değişiklik oluşturma süreci olarak ifade edilen eğitim, şüphesiz insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Çok çeşitli araç gereçler aracılığıyla farklı eğitim ortamlarında gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinde edebî eserlere yer verilmesiyle edebî eserler yalnızca insanların estetik zevkine hitap etmekle kalmayıp bu sürece katkı sağlayabilir. Özellikle eğitim çağındaki çocukların millî, manevî ve evrensel değerleri edinmesinde edebî ürünlerin sahip olduğu potansiyelden üst düzeyde faydalanılabilir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinin bu bağlamda değerlendirilmesi farklı kazanımlar sağlayabilecektir. Türk hikâyeciliğinin yaşayan temsilcilerinden Mustafa Kutlu elli yılı aşan sanat hayatı ve bu zaman zarfına sığdırdığı farklı tür ve konulardaki onlarca esere, edebiyat dünyasında seçkin bir yeri olan yazarlarımızdandır. Kutlu, köşe yazısı, deneme, inceleme gibi türlerde eser vermekle birlikte hikâyeciliğiyle öne çıkmıştır. Konularını gündelik hayattan alan, kendine has akıcı ve duru üslubuyla kaleme aldığı hikâyeleri insanların beğenisini kazanmış, kendine giderek artan bir okuyucu kitlesi edinmiştir. İlgili disiplinlerce Kutlu'nun eserlerinin söz varlığı, şekil bilgisi, teknik özellikler ile edebiyat kuramları bağlamında değerlendirildiği birçok çalışma yapılmıştır. Ancak Kutlu hikâyelerinde eğitim olgusu, eğitimle ilişkili kavram ve uygulamalar ile bunların nasıl ve ne kadar yer aldığı, eğitimci yönünün eserlerine nasıl yansıdığı konusunda herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Yazarın kısa bir sürede olsa öğretmenlik yaptığı, bizzat eğitimci olarak sahada çalıştığı dikkate alındığında mesleği aracılığıyla elde ettiği bilgi ve birikimi eserlerine yansıtması beklenmektedir. Bu çalışmayla, Kutlu'nun eserlerinde insana ve eğitime bakışı, Yazarın bu konudaki düşünce ve fikirleri ile eğitimcilik yönünün eserlerine yansıyor yansımadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, Hikâye, Eğitim, İnsan

EDUCATION FACTORS IN MUSTAFA KUTLU'S STORIES

Şükrü Bilâl DOĞAN

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master Thesis, June 2019

Supervisor: Assistant Prof. Dr. Erol AKSOY

ABSTRACT

The education, which is expressed as the process of making changes in the behavior of the individual in the desired direction through his own life, undoubtedly has an important place in human life. The literary works in the educational activities carried out in different educational areas through a wide variety of tools will not address just people's aesthetic pleasure; it can contribute to this process. Especially, the potential of literary products can be utilized at a high level for children who are at education age to obtain national, spiritual and universal values. Evaluation of Mustafa Kutlu's works in this context will provide different gains. Mustafa Kutlu is one of the living representatives of Turkish storytelling, of our writers who has a distinguished place in the world of literature with more than fifty years of art life and tens of works in different genres and subjects. Kutlu procures column, essay and review but he has been prominent with his story telling. His stories which took their topics from daily life, writing with specific fluent and clear terms receive appreciation from people, get a growing number of readers. In the related disciplines there are many studies about Kutlu's works in terms of vocabulary, morphology, technical characteristics and literary theories; in addition to this, there is a study about value transmission in Kutlu's stories. However, there are not any studies about how Kutlu's educationist side is reflected in his works; the education fact of Mustafa Kutlu's stories, notions and practices related to education, how and how much these are in his stories. Considering that the author himself worked as a teacher, educationist in the field for a short time, it is expected to reflect the knowledge and knowledge gained through his profession to his works. In this study, it is tried to reveal whether Kutlu's approach to human and education, his thoughts and ideas on this subject and his educational aspect are reflected in his works.

Keywords: Mustafa KUTLU, story, education, people

İÇİNDEKİLER

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE EĞİTİM UNSURLARI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK	ii
KABUL ONAY	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

2.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı, Yayın Serüveni, Eserleri, Sanatı.....	6
2.1.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı.....	6
2.1.1.1. Öğretmen Mustafa Kutlu.....	8
2.1.2. Yayın Serüveni, Eserleri.....	9
2.1.3. Mustafa Kutlu'nun Sanatı.....	13

2.1.3.1. Tasavvufun Yeri ve Önemi.....	26
2.2. Eğitim Nedir?	27
2.3. Edebiyat Nedir?.....	32

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli	34
3.2. Evren ve Örneklem	34
3.3. Veri Toplama Yöntemi	35
3.4. Veri Toplama Süreci	36
3.5. Verilerin Analizi.....	36

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Mustafa Kutlu'ya Göre İnsan.....	39
4.2. Mustafa KUTLU'nun Hikâyelerinde Eğitime Bakış	59
4.2.1. Mustafa KUTLU'nun Eğitim Anlayışı.....	59
4.2.2. Kitabın, Okumanın Değeri ve Önemi.....	62
4.2.3. Çocuk Eğitimi.....	69
4.2.4. Kız Çocuklarının Eğitimi	70
4.2.5. Din Eğitimi	71
4.2.6. Nefis Eğitimi	73
4.2.7. Yaygın Eğitim (Halk Eğitimi, Hayat Boyu Öğrenme).....	87
4.2.8. Meslek ve Zanaat Eğitimi.....	88
4.2.9. Sanat Eğitimi	90
4.2.10. Çevre Eğitimi	92
4.2.11. Akran Eğitimi.....	93
4.2.12. Kültür Eğitimi (Kültür Aktarımı).....	94
4.2.13. Yurt Dışında Eğitim	99

4.3. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Eğitimci Kahramanlar ve Eğitimci Tipi.....	100
4.3.1. Öğretmen	100
4.3.2. Okul Müdürü (Eğitim Yöneticisi)	106
4.3.3. Akademisyen	109

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	113
5.2. Öneriler	117
KAYNAKÇA	119
ÖZ GEÇMİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Hikâyelerde tespit edilen eğitim unsurları	112
---	-----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Kişilerin hayatını devam ettirebilecek bilgi ve becerileri edinebilmesi, mensup olduğu milletin değerleriyle kültürel birikimini edinebilmesini sağlayan şey eğitimidir. Eğitim aracılığıyla edindiği yeni bilgi, beceri ve tutumlar sayesinde bireyler ancak mutlu, başarılı bir hayat sürebilir. Ayrıca eğitim, toplumsal kalkınma ve ilerlemenin de itici gücü konumundadır. Bu bakımdan eğitim hem kişilerin hem de toplumların kaderini etkileyen önemli bir olgudur.

Geleceğini şekillendirmek, diğer milletlere bağımlı olmayan, her alanda kendi ihtiyacını karşılayabilen bir toplum oluşturmak isteyen milletler eğitime büyük önem vermekte; başarılı, modern ve yetkin bir sistem kurabilmek için eğitime çok büyük kaynaklar ayırmaktadır. Eğitimin, varlıklarını korumak açısından ne kadar hayati olduğunu kavrayan milletler bu potansiyelden üst seviyede faydalanabilmek için uzun zaman ve emek gerektiren araştırmalar yapmakta, çağın gerekliliklerini yakından takip ederek nesillerini donanımlı olarak yetiştirebilmek için gayret sarf etmektedir.

Eğitim: Kişinin zihnî, bedenî, duygusal, toplumsal, yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona birtakım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür. Eğitim hayat boyu sürer. (Akyüz, 2010, s. 2).

Eğitim; amaçlar, içerik, planlama, yöntem ve teknikler, öğretmen yetiştirme vs. gibi çok farklı bileşenleri olan bir kavramdır. Ayrıca bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmaya çalışanlar ile bunları edinenlerin insan olması süreci daha da hassas hâle getirmekte, telafisi çok mümkün olmayan zaman ve emek kayıpları ortaya çıkabilmektedir. Tüm bu bahsedilenler eğitimin insan ve toplum hayatı bakımından önemiyle ilgili bir fikir vermektedir.

İnsanların duygu, düşünce hayal ve izlenimlerini sözlü ya da yazılı olarak estetik bir biçimde ifade etme arzusu insanlık tarihi kadar eskidir. Bu isteğin sonucunda edebiyat ortaya çıkmıştır. Kişiler, hislerini ve isteklerini gündelik yaşamda da başkalarına aktarmaktadır ancak burada estetik bir kaygı güdülmemekte ihtiyaçların karşılanması için daha çok fayda odaklı bir yaklaşım ortaya konmaktadır. İşte, insanların estetik duygusuyla gündelik dilin ifade imkânlarının dışına çıkarak düşünce dünyasını ortaya koyması, hayal ve arzularını yansıtmaları edebiyatı doğurmuştur. Çağlar boyunca farklı milletlerden birçok şair ve yazar eserleriyle bu birikime katkı sağlamış, edebî eserler aracılığıyla insanları peşinden sürüklemiş, toplumların hislerine tercüman olmuş, milletleri aynı hedef doğrultusunda bir araya getirmiştir.

Edebiyat, duygu, düşünce, hayal, tasavvur, gözlem gibi anlatılmak istenen herhangi bir konunun, estetik haz uyandıracak şekilde, güzel ve etkili bir üslupla söylenmesidir. Güzel ve tesirli söz söyleme ihtiyacının, insanla birlikte ortaya çıktığını söyleyebiliriz. (Ayyıldız ve Birgören, 2005, s. 43).

İnsanların ve milletlerin gerek maddi gerekse manevi hayatı bakımından bu kadar önemli ve söz konusu unsurlar üzerinde etkili olan eğitim ve edebiyatın birbiriyle yakın ilişki içerisinde olması ve birbirini etkilemesi beklenen ve kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple birçok edebî eserde eğitimin doğurgularından yararlanılmış, eğitim ve eğitimle ilgili kavramlara yer verilmiştir.

Birçok yazarın farklı türlerde eser verdiği edebiyat dünyasında hikâyeler önemli bir yer tutmaktadır. İnsanların henüz küçük yaşlardan itibaren tanıştığı hikâyeler, düşünce dünyalarında ve kişiliklerinde kuşkusuz belirgin izler bırakmaktadır. Mustafa Kutlu da yarım asrı aşan sanat hayatında hikâyeleriyle edebiyatımıza katkı sağlamış bir yazarımızdır. Yazarın hikâyeleri ile ilgili yapılacak araştırmaların birçok bakımdan olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Bu bakımdan, özellikle eserlerinde eğitim ve eğitimle ilgili öğelerin yer alıp almadığı da ortaya konmalıdır.

1.1. Problem Durumu

Hikâyeciliğiyle Türk edebiyatında önemli yer tutan yazarlarımızdan Mustafa Kutlu, yarım asrı bulan sanat hayatında onlarca eser vermiştir. Okuyucuların ilgisiyle karşılanan eserlerinin yıllar boyunca birçok baskısı yapılmış ve hikâyeler geniş kitlelere

ulaşmıştır. Bu ilgiyi eserlerin konuları ile dil ve anlatım özellikleri bakımından iki boyutla açıklanabilir. Yazarın hikâyelerinde Anadolu insanının dertlerini İslâmi hassasiyet çerçevesinde sanat kaygısı gütmeyen duru bir anlatımla ifade etmesi dikkatleri çekmektedir.

Literatür incelendiğinde Mustafa Kutlu ve eserleriyle ilgili çoğunluğu sosyal bilimler enstitülerinin Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda olmak üzere birçok araştırma yapıldığı görülmüştür. Bu araştırmaların konularını yazarın edebî kişiliği; eserlerinin, biçim ve dil özellikleri, çeşitli edebiyat disiplinleri ve teorileri ile dilbilim açısından incelenmesi oluşturmaktadır.

Mustafa Kutlu ve eserleri ile ilgili eğitim bilimleri enstitüsü nezdinde yalnızca iki çalışma yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki 2013 yılında gerçekleştirilen “Mustafa Kutlu'nun 'Mavi Kuş' İsimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi” başlıklı çalışma ikincisi ise Tunagür tarafından 2016'da gerçekleştirilen “Mustafa Kutlu Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değerler İletimi Açısından Önemi” başlıklı çalışmadır.

“Mustafa Kutlu'nun eserlerinde eğitimle ilgili unsurlar var mıdır?” sorusunun, eğer var ise yazarın buna nasıl ve ne yönde yer verdiğinin bir araştırmayla ortaya konmamasının bir eksiklik olduğu görülmektedir. Bu bakımdan böyle bir araştırmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Nitekim çalışmada ulaşılan veriler de bu beklentiye doğrulamaktadır.

Nitel yöntemle yapılan araştırmalarda “niçin” ve “nasıl” sorularına cevap bulunmaya çalışılır. Bu cevap, tümevarımsal bir anlayışla yürütülen süreç sonunda bir hipotez oluşturularak elde edilir. Araştırmanın problem durumunu bir cümle olarak “M. Kutlu'nun eserlerinde eğitimsel iletiler var mıdır ya da yazar eğitimle ilgili görüş ve düşüncelerini eserlerine yansıtmış mıdır, eğer Kutlu eserlerine eğitsel öğelere yer vermiş ise nasıl yer vermiştir?” şeklinde ifade etmek mümkündür. Bu sorunun cevabının, çoğu zaman birbirinden farklı ve ayrılmış iki alan şeklinde görülen eğitim ve edebiyatın bazı ortak yönlerini ve çeşitli noktalarda kesiştiğini ortaya koymak gibi ikincil bir faydasının da olacağı düşünüldüğünde araştırmanın ifade ettiği anlam daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

“M. Kutlu’nun eserlerinde eğitime ve eğitimle ilgili unsurlara yer verilmiş midir, eğer verilmiş ise nasıl yer verilmiştir?”

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmada, problem durumuyla ilişkili olarak şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Mustafa Kutlu, eserlerinde eğitimle ilgili hangi kavramları yansıtan içeriklere daha çok yer vermiştir?
2. Mustafa Kutlu’nun mesleğinin öğretmenlik olması hikâyelerinde eğitimle ilgili içeriklere yer vermesinde etkili olmuş mudur?
3. Mustafa Kutlu’nun hikâyeleri okullarda öğrencilere okutulabilir mi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Mustafa Kutlu’nun eserlerinde eğitsel iletilere yer verip vermediğinin tespit edilmesi, vermiş ise hikâyelerinde yer alan örneklerden hareketle, düşünce, davranış, hareket vs. gibi yansımalarından yola çıkarak “eğitim” kavramına nasıl yer verdiğini ortaya koymaktır. Böylelikle yazarın eğitim algısını, eğitime verdiği önemi, eserleri aracılığıyla insanlara eğitim kavramı merkezinde vermeye çalıştığı mesajları ortaya çıkarmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Mustafa Kutlu günümüzün önemli hikâyecilerindendir. Kısa bir süre öğretmenlik yapmış daha sonra öğretmenlikten ayrılmış çalışmalarını edebiyat dünyasında devam ettirmiştir. Hem sahada aktif olarak öğretmenlik mesleğiyle hem de daha sonra eserleri aracılığıyla bir yazar olarak eğitime hizmet etmiş, etmektedir. Türk hikâyeciliğinin velut isimlerinden olan Mustafa Kutlu’nun çoğunluğu hikâye olmak üzere, deneme, nehir söyleşi, köşe yazısı türlerinde eserleri vardır. Yazarın kırka yakın yayımlanmış kitabı bulunmaktadır. Kutlu’nun asıl mesleğinin öğretmenlik olması hayatı ve olayları bir eğitimcinin bakış açısıyla değerlendirmesini ve bunu eserlerine yansıtmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Ayrıca yayımlanmış eserleri nicelik olarak da önemli bir yer tuttuğundan eserlerinin eğitim olgusu açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu düşünülebilir.

Yazar; edebî kişiliği, eserlerinin biçim ve dil özellikleri vs. gibi çeşitli yönlerden birçok akademik çalışmaya konu olmuştur. Ancak yazarın eserleri ve yazarlığı, eğitim kavramı ile ilişkisi açısından incelenmemiştir. Bu bakımdan çalışılması gereken bir alan olarak görülmektedir. Nitekim çalışmamız boyunca elde edilen bilgiler ve ulaşılan veriler de bu beklentiyi doğrulamaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada, Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde çok çeşitli ve olumlu özellikler içeren bir insan tasavvuru yansıttığı ayrıca asıl mesleğinin öğretmenlik olmasının da etkisiyle geniş kapsamlı bir eğitim anlayışına yer verdiği düşünülmüştür.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki içeriklerden hareketle nasıl bir insan anlayışına sahip olduğu ve çeşitli boyutlarıyla eğitime yer verip vermediğini ele almaktadır. Dolayısıyla araştırmada Yazarın yalnızca hikâye türündeki eserleri incelenmiştir.

Ayrıca Kutlu'nun ilk iki hikâye kitabı olan *Ortadaki Adam* ve *Gönül İş*, Yazarın kendi tercihi doğrultusunda basılmasını istememesi ve mevcudunun bulunmaması dolayısıyla incelenmemiştir.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

2.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı, Yayın Serüveni, Eserleri, Sanatı

2.1.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı

Mustafa Kutlu, Erzincan sınırlarındaki İliç kazası Kuruçay nahiyesine bağlı Güngören(Göske) köyünde 6 Mart 1947'de doğmuştur. Birkaç nesil Erzincan'da yaşamış şehrli bir aileye mensuptur. Ailenin lakabı “Hacıyakupoğulları”dır. Kutlu'nun babası Nurettin Bey, Kemah ilçesi Kamerik nahiyesinde nahiye müdürü olarak vazife yapmıştır. Köyde ev bulamadıkları için Cebesoy Tren İstasyonu'nda ikamet etmişlerdir. Nurettin Bey köydeki görevine atla gidip gelmektedir (Zengin, 2012, s. 5). Daha sonra Kutlu'nun bütün eserlerinde görülecek doğayla ünsiyetin temelleri burada atılmıştır. Cebesoy Tren İstasyonu'nda geçen günlerinde Kutlu, trenle, raylarla tanışmış; gâh trenin gökyüzüne savurduğu kara dumanların süzülüşüne, gâh çimenlere uzanarak seyrettiği yıldızların ışıltısına dalarak çocuk muhayyilesinde düşler kurmuştur. Bu, ıssız bucaksız bozkırın ruhunda bıraktığı tesirler hikâyelerinde kimi zaman Kutlu'nun iradesi dışında kendine yer edinecek, kimi zaman da yazar, gözlemlerinin tertemiz çocuk zihninde bıraktığı derin tesirleri, zenginlikleri hikâyelerine ustaca yansıtabacaktır.

Beş altı yaşlarındaiken okula giden ablalarının kitaplarından okuma yazmayı öğrenmiştir. Bu kitaplardaki şiirleri ezberlemiştir. Okula gitmeden önce ikinci, üçüncü sınıf talebesi kadar bir birikime sahip olmuştur.

Daha sonra Erzincan'a taşınmışlardır. O yıllarda depremin yaraları henüz sarılamamıştır. Naylon, elektriği olmayan, barakadan bozma derme çatma bir evde yaşamışlardır. Günler gaz lambasının loş aydınlığında geçmiştir.

Bu tarihlerde belki de Kutlu'nun hayatını yönlendirecek bir gelişme yaşanmıştır. Mahalleye bir hâkim taşınır, Kutlu bir müddet sonra hâkimin oğullarıyla tanışıp arkadaş olmuştur. Çocukluklarına aldırmandan hâkimin evinin bodrumunda kendilerine bir kütüphane kurmuşlardır. Elleri geçen her şeyi okumaktadırlar. Yeni sınıf arkadaşı hâkimin oğlu Tunç'un renkli boya kalemleri ve meşin bir topu vardır. O yıllarda ancak varlıklı ailelerin çocukları meşin topa sahip olabilmektedir. Tunç'un kalemleriyle ilk resimlerini yapmış, mahallenin çocukları Tunç'un meşin topunun peşinde koşturmuştur. Kutlu, amatör ligde futbol bile oynamıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarında Kutlu'nun bir oyun, meşgale olarak gördüğü bu etkinlikler ilerleyen yıllarda sinemayla ilgilenmesine, yazarlığına, futbol yorumculuğuna ve ressamlığına kapı aralayacaktır(Zengin, 2012, s. 5-9).

Tıpkı babası Nurettin Bey gibi o da on iki yaşında henüz orta ikinci sınıfta babasını kaybetmiştir. Babasının ölümü ile zor günler başlamıştır. Ailenin geçimine katkıda bulunmak için birçok iş yapmıştır. Sebze halinde arabadan karpuz indirmiş, kahvede garsonluk yapmıştır.

Daha sonra Erzincan Lisesine kaydolmuştur. Burada fen kolunu seçmiştir. Dersleri iyi olmamasına rağmen her gece bir kitabı okuyup bitirmektedir. Kutlu, bu yıllarda düzenli bir şekilde devam eden okumalarıyla iyi bir birikim kazanmıştır.

Resme olan tutkusu sebebiyle güzel sanatlarda okumak istemektedir. Bu maksatla İstanbul'a gelmiştir. Ancak, o zamanki adıyla Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin ortamı Anadolu'nun, özüyle bağlarını hâlâ koruyan gelenekçi, dindar kültüründe yetişen Kutlu'nun değer yargılarıyla, yaşam tarzıyla tamamen zıttır. Bu ortamda dört yılını geçirirse kendisinin de yozlaşacağından endişe eder ve güzel sanatlarda okuma düşüncesinden vazgeçer. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydolur. Üniversite yıllarında resimle ilgilenmeye devam eder, bir arkadaşıyla Erzurum Halkevinde resim sergisi bile açarlar (Zengin, 2012, s. 12).

Üniversitede hocası Prof. Dr. Orhan Okay'ın odasında Ezel Erverdi'yle tanışması hayatında önemli bir değişiklik yapacak, Mustafa Kutlu'ya İstanbul'un kapılarını aralayacaktır.

1969’da, üniversiteden mezun olduktan sonra eşi Sevgi Hanım ile görücü usulü ile evlenmiştir. Pınar isminde bir kız, Murat isminde de bir erkek evladı dünyaya gelmiştir. 1974’te öğretmenlik mesleğinden ayrılarak Hareket dergisinde çalışmaya başlamıştır. Ardından Dergâh Yayınları’na geçmiştir. Mart 1976’dan itibaren fasiküller hâlinde yayımlanan Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nin yayın kurulunda vazife yapmıştır, ikinci cildinden itibaren de yayın yönetmenliğini üstlenmiş ve pek çok maddeyi yazmıştır.

“Uzun Hikâye” isimli eseriyle 2000’de Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülü’nü almıştır. 2016 yılında ise edebiyat alanında Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü’ne ve aynı yıl Necip Fazıl Saygı Ödülü’ne lâyık görülmüştür.

Ocak 2016’ya kadar Dergâh dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yürütmüştür. (<http://www.dergah.com>).

2.1.1.1. Öğretmen Mustafa Kutlu

Küçüklüğünden beri resme olan ilgisi dolayısıyla yükseköğrenimini resim üzerine yapmak isteyen Kutlu, o zamanki adıyla İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisine kaydolmak istemiştir. Ancak güzel sanatlardaki ortamın kişiliğiyle çok zıt olduğuna kanaat getirmiş ve bu sebeple resimden değil ama güzel sanatlarda okumaktan vazgeçmiştir.

Doğup büyüdüğü Erzincan’a komşu olan, dolayısıyla benzer bir kültüre, hayat tarzına sahip kadim Anadolu şehri Erzurum’u tabiatıyla uyumlu bir yer olarak gören Kutlu, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydolmuş, 1968’de de buradan mezun olmuştur.

1969’da edebiyat öğretmeni olarak Tunceli’de vazifeye başlamıştır. Tunceli Lisesinde dört yıl görev yapmıştır. 1972 yılında İstanbul Vefa Poyraz Lisesine tayini çıkmıştır. Burada “sınıfın arka sıralarında dersi kaynatan futbol meraklısı öğrencilerle sıkı bir dostluğu vardır.” (Zengin, 2013, s.15). Vefa Poyraz Lisesinde iki yıl çalıştıktan sonra, 1974’te çok sevdiği öğretmenlikten istifa etmiş ve Hareket dergisinde çalışmaya başlamıştır. İstifa gerekçesini “Öğretmenliği çok seviyordum; fakat yine de dergiye ağırlık vermemiz gerektiği için istifa ettim.” (Menteş, 2001, s. 17) şeklinde açıklamıştır.

Bu ifadelerden hareketle Kutlu'nun öğretmenlik mesleğini benimsediği ancak yayıncılık aracılığıyla daha faydalı işler yapacağına inandığı için yayıncılığı tercih ettiği şeklinde bir çıkarımda bulunulabilir. Bu tercihte, süreli yayınların bir kitle iletişim aracı olarak birçok insana ulaşabilmesi, böylelikle duygu, düşünce ve dünya görüşlerinin iletilmesine kolayca imkân sağlaması gibi birçok avantajı göz önünde bulundurulmuş olmalıdır.

Nitekim *Arkakapak Yazıları*'nda Kutlu, meslek hayatı ve öğrencilerle arasındaki ilişki ile ilgili şu cümlelere yer vermiştir: "Millî Eğitim'de çalıştığım yıllarda arka sıraların 'futbolcu' öğrencileriyle sıkı-fıkı olduğumuz günler çoktu. Bilhassa bahar başlangıçlarında. Bu öğrencilerin ders dinlemek bir yana, gözlerini yeni tomurcuklanan ağaçlara ve dışarıda şakır şakır gün ışığına dikerek buldukları yerde nasıl zorlandıklarını görür, bıyık altından gülerdim..." (Kutlu, 2016a, s. 23).

Seksenli yılların edebiyat dünyasında, toplumu meydana getiren farklı görüşlerin bir şekilde kendi sesini duyuracak oluşumlara gittiği görülmektedir. Kutlu'nun benimsediği fikirler, temsil ettiği dünya görüşü ve okuyucu kitlesinin özellikleri dikkate alındığında İslâm hassasiyetiyle şekillenen yayımlara olan ihtiyacın önemli bir potansiyel oluşturması ve Kutlu ile arkadaşlarının bu konuda kendilerini sorumlu hissetmesi yayıncılığa yönelmelerinde bir başka önemli etken olarak görülmektedir. Tüm bu sebeplerin bir sonucu olarak Dergâh Yayınları ve Dergâh dergisi ortaya çıkmış, çeyrek yüzyılı aşan bir zamandan beri kültür, edebiyat ve sanat alanında varlığını devam ettirmektedir.

2.1.2. Yayın Serüveni, Eserleri

Mustafa Kutlu, yayıncılıkla ilgili ilk deneyimini Erzincan Lisesinde arkadaşları ile birlikte Türkçe, Almanca, İngilizce ve Fransızca olarak dört farklı dilde çıkardıkları duvar gazetesiyle yaşamıştır. Duvar ya da okul gazetesi, aslında edebiyata hevesli olan öğrencilerin birçoğunun okul yıllarında bir şekilde içinde bulunduğu bir faaliyettir. Okullarda çıkarılan duvar gazeteleri bazı yanlışlar içerebilen, birçok eksiklikleri olan amatör işler olmakla beraber bu gibi ürünlerin çocukların ve gençlerin dünyasında değerli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca geleceğin yazar ve şairlerinin yetişmesinde böyle tecrübelerin teşvik edici bir rol oynadığı ifade edilebilir. Buna benzer tecrübelerle, öğrenci, başarıya duygusunu tadar ve akranları arasında bir statü

kazanır. Birçok yazar ve şair genellikle okul çağında gerçekleştirilen duvar gazetesi, okul dergisi vs. gibi etkinliklerle ilk yazı tecrübesini yaşamıştır. Mustafa Kutlu da bu yazarlardan biridir. Bu süreci genellikle yazılar ve şiirlerin yerel gazete ve dergilerde ardından da ulusal dergi ve gazetelerde yayımlanması takip eder. Yazılarının bir yerlerde yayımlanması, kişinin öz güven kazanmasını, yazma eylemine daha cesaretli ve istekli bir şekilde devam etmesini sağlar.

Yazar, üniversite yıllarında yoğun bir şekilde resimle uğraşmış, son sınıfa kadar yazı yazmamıştır. Üniversite son sınıftayken arkadaşları ile birlikte Erzurum’da “*Adımlar*” isimli bir dergi çıkarmışlardır. Bu dergide, Kutlu’nun yazı ve şiirleri yayımlanmıştır.

Resme olan ilgisinden ve estetik kaygılarla tasarım açısından eleştirdiği, desensiz ve renksiz olarak ifade ettiği Hareket dergisinin 28. sayısının kapağını Kutlu’nun bir deseni süslemiştir. Ardından 26 Mayıs 1968 tarihli Hareket dergisinde ilk hikâyesi “O” yayımlanmıştır.

1974’te çalışmaya başladığı *Hareket*’in 1979-1982 yılları arasında yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. 1976’dan beri yayımlanan Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nin yayın kurulunda görev yapmıştır.

1982’den sonra uzun bir müddet ara verdiği dergiciliğe 1990’da *Dergâh* dergisiyle tekrar başlamıştır. *Dergâh*’ın çıkmasına Ezel Erverdi, İsmail Kara ve İsmet Özel ile birlikte karar vermişler ve ilk sayıyı Mart 1990’da çıkarmışlardır. Bu dergi, *Dergâh Yayınları*’nın yayın politikasını ve çizgisini devam ettirmiştir. Kutlu, 1976’dan beri çalıştığı *Dergâh Yayınları*nda 1982’den 2016’ya kadar yazı işleri müdürü olarak vazife yapmıştır.

Mustafa Kutlu’nun ilk kitabı “*Ortadaki Adam*” 1970’te, “*Gönül İşi*” ise 1974’te *Hareket Yayınları*’ndan çıkmıştır.

“*Yokuşa Akan Sular*”, *Dergâh Yayınları*nda yayımlanan ilk kitabı olarak 1979’da çıkmıştır. Bunu 1981’de “*Yoksulluk İçimizde*”, 1983’te “*Ya Tahammül Ya Sefer*” takip etmiştir. Bu eserle 1983’te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından “*Yılın Hikâyecisi*” ödülünü kazanmıştır.

“*Bu Böyledir*” tasavvuf etkisinde şekillenen hikâyelerinin ilki olarak 1987’de yayımlanmıştır. Mürşit, mürit, tarikat, toplum, siyaset, ekonomi ilişkilerinin yozlaşma temelinde yansıtıldığı “Sır” ise 1990’da çıkmıştır.

Dergâh dergisinin arka kapağında yayımlanan yirmi iki bağımsız hikâyenin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan “*Arkakapak Yazıları*” 1995’te yayımlanmıştır. Kutlu, bu tarihten sonra sık denebilecek aralıklarla eser yayımlamıştır. Artık okuyucusuna neredeyse her yıl bir kitap armağan edecektir: 1999’da “*Hüzün ve Tesadüf*”, 2000’de daha sonra sinemaya da uyarlanan eseri “*Uzun Hikâye*”, doğa sevgisini insan-toprak ilişkisi bağlamında işleyen “*Beyhude Ömrüm*” 2001’de, taşra hayatını, Anadolu insanının ve vazife icabı taşrada bulunan devlet çalışanlarının acıları, hayal kırıklıklarına rağmen mücadeleden vazgeçmeyişişinin anlatıldığı “*Mavi Kuş*” isimli hikâyesi; taşralı zengin, siyaset, bürokrasi unsurları arasındaki rant temelli ilişkinin işlendiği gerçekçi bir sosyal ve siyasal eleştiri özelliğindeki “*Tufandan Önce*” 2003’te yayımlanmıştır.

Büyük umutlarla köyden kente göç eden ancak çoğu zaman umutları yıkılan düşük gelir seviyesindeki kesimin tuzu kuru insanların bigâneliğine inat birbirleriyle kenetlenerek hayata tutunma çabasını, dengesiz göç neticesinde ortaya çıkan çarpık şehirleşme ve sosyal yapıdaki bozuklukları anlatan “*Rüzgârlı Pazar*” 2004 yılında çıkmıştır.

Maddi imkânlarının sınırlarını aşan hayallerine ulaşamamanın verdiği memnuniyetsizlik ve aç gözlülükle hayatını geçiren, aile hayatı alt üst olan bir bankacı şahsında modern insanın manevi çöküşünü ve tükenmişliğini konu edinen “*Chef*” 2005’te yayımlanmıştır. 2006 yılında ise “*Menekşeli Mektup*” ismiyle üç hikâyeden ibaret bir kitabı yayımlanmıştır.

“*Kapıları Açmak*” 2007’de çıkan kitabıdır. Büyük şehrin, kişiliğinde derin yaralar açtığı kadının köyüne dönerek hayata yeniden başlamasını konu edinmektedir.

Başkahramanı yurt dışında tahsil gören, daha sonra memleketine dönen; aile fertlerini, arkadaşlarını, ait olduğu muhitteki kişileri giderken bıraktığından çok farklı bulan, ülkenin giderkenki sosyal ve toplumsal özelliklerinin çok değiştiğini fark eden ve dolayısıyla büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Ömer Faruk olan “*Huzursuz Bacak*” 2008 tarihlidir. Bu hikâye, yaşadığımız topluma yabancılaşan bizi -bir başka

değerlendirmeye- öz değerleriyle arasındaki bağı koruyan bize yabancılaşan toplumumuzu ve ahlâkî yozlaşmayı samimi ve gerçekçi bir yaklaşımla gözler önüne sermektedir.

“*Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı*” kendini kitaplara adanmış, bu sebeple evlenememiş, hayatı arşiv dairesindeki mesaiden, sahaflar çarşısında kitap avlamaktan ve arta kalan zamanlarda evinde okuyup yazmaktan ibaret olan kahramanın arşiv dairesi olan tarihî medresede bir başına son nefesini tüketene kadar yaşadığı tekdüze hayatı anlatmaktadır. 2009’da çıkan bu hikâyeye, varlığını kitaplarla ortaya koyan insanların yalnızlığını ifade etmekte ve bu yalnızlığa bir övgü olmakla birlikte kendi lüzumsuz varlığını muhafaza etmekten başka bir işlevi olmayan bürokratik yapılar üzerinden sisteme yapılan bir eleştiri özelliği de göstermektedir.

2010’da yayımlanan “*Zafer yahut Hiç*” köyden kente dengesiz göç sebebiyle büyük şehirlerde ortaya çıkan gecekondulaşma ve varoş yerleşimler ile buralarda yaşayan şehirlileşememiş taşralı halkın metropole uyum sağlayamama temelinde yaşadığı zorlukları, doğal çevrenin bozulması, sağlık sorunları ve salgın hastalıklar gibi çok yönlü sonuçlarıyla ele almaktadır. Bu hikâyede insanoğlunun doğaya karşı hoyrat tavrına, sınır tanımayan tahribine doğanın kayıtsız kalmayacağını hesap edemeyen insanın aciziyeti de ortaya konmaktadır.

“*Hayat Güzeldir*” yazarın birbirinden bağımsız yirmi bir hikâyesinden oluşmaktadır ve 2011’de yayımlanmıştır. 2012 yılında, başarılı bir medya patronu olan Muzo Gönül’ün hayatının “nehir söyleşi” formunda anlatıldığı “*Anadolu Yakası*” çıkmıştır.

Kapitalizmin temel insanî vasıfları, kadim değerleri yok edişini, bir sahil kasabasının ranta kurban edilmesi etrafında gözler önüne seren “*Sıradışı Bir Ödül Töreni*” medya, siyaset ve sivil toplum kuruluşlarının belli açılardan eleştirildiği bir eserdir, 2013’te yayımlanmıştır.

Zengin bir aileye mensup olan Mimar Nur’un hayatın ve varlığın anlamını tasavvuf ve irfan geleneğimiz ışığında arayışının hikâyesi olan “Nur” 2014’te okuru selamlamıştır. Mustafa Kutlu aynı yılın haziranında, yirmi sene boyunca gazetelerde yayımladığı, çoğu denemelerden oluşan yazılarını “Vatan yahut İnternet”, eylülde ise “Dem Bu Demdir” isminde iki kitaba sığdırarak okuyuculara sunmuştur.

Kutlu'nun 2015'te üç kitabı yayımlanmıştır: “*Tirende Bir Keman*”, “*Vitrinde Olmak*” ve “*Hesap Günü*”, “*Tirende Bir Keman*” hayatını müzisyenlikle kazanan üç kuşağın hazin öyküsünü anlatmaktadır. Son dönemlerde yazdığı denemeleri “*Vitrinde Olmak*”ta yer almaktadır. “*Hesap Günü*” insanın faniliği ve dünyanın geçiciliğini yazarın alışılanın çok dışında tabuttaki bir ölünün kendiyile ve çevresiyle muhasebesi bağlamında fantastik bir tarzda anlattığı eseridir.

Mustafa Kutlu'nun gazetecilik yönünün bir diğer verimi olan Haziran 2016 tarihli “*Bir Demet İstanbul*” yirmi beş yıl boyunca İstanbul’la ilgili kaleme alınan şehir yazılarının bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır.

2016 Ekim’de okurla buluşan “*İyiler Ölmez*” isminden de anlaşılacağı üzere birlik, beraberlik, kavramlarının öne çıkarıldığı bir eserdir. yardımseverlik

“*Tarla Kuşunun Sesi*” yazarın yayımlanan son hikâyesi olup 2017’de okuyucuyla buluşmuştur. Kutlu'nun son kitabı “*İlmihal yahut Arzuhâl*” 2018’de okuyucuyla buluşmuş deneme türündeki eseridir.

Yazarın sekiz deneme, yirmi yedi hikâye, bir nehir söyleşi ve bir de çocuk kitabı olmak üzere toplam otuz yedi müstakil eseri bulunmaktadır. Bu eserlerin tamamı, tek bir yazarın ortaya koyduğu göz önünde bulundurulduğunda önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Dolayısıyla Kutlu'nun, edebiyat tarihine yerleşmiş tabirle “velut” bir kalem olduğu rahatlıkla söylenebilir.

2.1.3. Mustafa Kutlu'nun Sanatı

Lise yıllarındaki küçük çaplı tecrübelerini saymaz isek Mustafa Kutlu'nun Erzurum’da üniversite öğrencisi olduğu yıllarda arkadaşlarıyla çıkardıkları “Adımlar” isimli dergide yayımlanan yazı ve şiirlerini ilk ciddi eserleri olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca Kutlu'nun bitirme tezi olarak hazırladığı “*Sait Faik’in Hikâye Dünyası, Sait Faik’te Plastik Unsurlar*” ve 1972’de yayımladığı “*Sabahattin Ali*” isimli incelemeleri de onun hikâye anlayışının oluşmasında etkili olan çalışmalar olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde ilgili yazarların sanat anlayışlarının ve eserlerinin çok boyutlu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu sebeple her iki incelemenin de özenli ve derinlemesine bir okuma süreci ile ayrıntılı bir analize

dayandığını söylemek gerekmektedir. Dolayısıyla Kutlu'nun bu çalışmaları hazırladığı süreçte, Sait Faik ve Sabahattin Ali'nin hikâyeciliğine gerek biçem gerekse de içerik açısından hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, ilk kitabı *Ortadaki Adam* ve ikinci kitabı *Gönül İşi*'nde Sabahattin Ali ve Sait Faik tesirinin belirginleşmesi şeklinde kendini fark ettirmektedir. İlk iki kitabın gurbetteki insanın memleket hasretini taşranın değerleriyle ve taşralının gözünden yansıtması bu etkilenmenin en belirgin göstergesi olarak görülmektedir. Bir başka ifadeyle bu hikâyelerde Anadolu'luluk vardır. (Karaca, 2012, s. 459).

Mustafa Kutlu, birçok türde eser vermiş bir yazardır. Üniversite yıllarında şiir yazmış, gazetelerde, spor yazılarından(futbol yorumculuğu) fıkra, eleştiri, köşe yazılarına kadar geniş bir yelpazede yazılar yayımlamış; deneme türünde hatırı sayılır miktarda eser vermiştir. Ancak hikâyeleri ve hikâyeciliği ile ön plana çıkmıştır. Bu, hikâyelerinin gerek nicelik gerekse nitelik bakımından Türk edebiyatında müstesna bir yer edinmesindedir. “Mustafa Kutlu, yaşayan Türk hikâyesinin önemli temsilcilerinden biri. Onun daha önce yayınlanan hikâye kitapları değişik kesimlerde büyük yankılar bulmuş ve dikkatli bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır.” (Lekesiz 1999'dan aktaran Lekesiz, 2017, s. 53). Kutlu'nun, halkın beğenisini kazanması ve başarılı bir yazar olmasında ilk eserlerini vermeye başladığı dönemden itibaren oluşturduğu ve günümüze kadar hassasiyetle koruduğu edebî kimliğin ve sanat anlayışının insanımızda bir karşılık bulmasının, şüphesiz, önemli bir etkisi olduğunu belirtmek gerekir.

1950 sonrası, II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle yıkım, bunalım, içe dönüklük ve nihayet toplumdaki soyutlanma yönelimi gösteren bir edebî ortam oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu yönelim Türk edebiyatında da etkili olmuş, Müslüman kimliği ile tanınan kimi yazarlar bile katılmadığımız, olumsuz etkilerini birebir yaşamadığımız bir savaşın acılarını ithal ederek eserlerine yön vermişlerdir. Avrupa kökenli bu etkinin yansımalarını Yusuf Atılgan, Oğuz Atay ve Rasim Özdenören gibi bazı yazarların o dönem verdiği eserlerde görmek mümkündür. (Karaca, 2012, s. 44). Anadolu ve insanının hayatıyla örtüşmeyen, onun gerçekliğine bigâne kalan karamsarlık yüklü bu edebî tavrın hâkim olduğu eserlere insanımızın rağbet etmemesi şaşırılacak bir durum olmasa gerek. Bu durumu, kendine ve değerlerine yabancı olan edebî ürünlere insanımızın da yabancı kalması olarak ifade etmek mümkündür. Taşrada yaşayan, çoğu köyünden başka bir yere çıkmamış, kışlık erzakını nasıl tedarik edeceğinin, gelinlik

kızının çeyizini nasıl dizeceğinin, askerdeki oğlunun harçlığını çıkarıp çıkaramayacağını hesabıyla günlerini geçiren taşra insanının; bir dağ köyünde, bir mezrada ya da bir kasabada henüz göreve başlamış bir öğretmenin, ancak zenginlerin evinde elektriğin olduğu bir dönemde gaz lambasının titrek aydınlığında ödevini yapan bir ilkokul öğrencisinin, dedesinin dizinde Hazret-i Ali Cenkleri ve Battal Gazi dinleyerek büyümüş ahalinin dünyası ile derin ontolojik sorgulamaların olduğu, suçluluk psikolojisiyle insanın değerini yeniden belirlemeye çalışan hikâyeleri kurgulayan yazarların dünyası elbette uyuşmayacaktır. Ancak, yerli ve taşralı bir yaklaşımla verilen ürünler böyle bir sosyal yapının zevkine hitap edecek, Anadolu insanının derdini paylaşacak, onun iç âleminde karşılık bulabilecektir. Kutlu'nun sanatı, etrafında var olan edebî hareketlerin kabullerinin bir bakıma bilinçli bir şekilde reddedilmesidir, denebilir. Bu nedenle Kutlu, çağdaşlarıyla aynı zamanda ancak kendi yolunda yürüyen bir yazardır. Taşralı halkın bu arayışına üslubundan konusuna, iletisinden diline her şeyiyle Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliği ve eserleri cevap vermiştir.

Mustafa Kutlu'nun sanat anlayışı İslâm temellidir. Bugün 50 yılı bulan sanat hayatı boyunca Mümin bakış açısıyla hikâyelerini yazmıştır. Lekesiz(2017, s. 65)'e göre “İlk sanat derslerini İonna Kuçuradi'den alan ama inancımızı ve yaşadığımız dünyayı idrak tarzını, sanat düşüncesini Nurettin Topçu'dan öğrenen” Kutlu, eserlerinde insanımızın hayata dair hüznlerini, sevinçlerini, hayallerini, pişmanlıklarını, hayal kırıklıklarını, mücadelelerini ifade etmiştir. Dolayısıyla hikâyelerinde ütöpik düşüncelere, hormonlu fikirlere ve yapmacık bunalımlara rastlanmaz. Bu bakımdan onun toplumcu gerçekçi bir çizgide olduğu söylenebilir. Fakat tipik toplumcu gerçekçiler gibi, bizzat yaşamadığı, kitaplardan okuduğu, filmlerden gördüğü trajedileri, yıkımları en derin hâlleriyle yaşamış gibi anlatmak samimiyetsizliğini asla göstermemiştir. İşte bu durum onu diğerlerinden ayıran özelliklerin belki de en önde gelenidir. Yıllardan beri Kutlu'yu ilgiyle takip eden okuyucusunun, onun hikâyelerindeki kahramanların başından geçen olaylar ve bir yazar olarak Kutlu'nun edebî duruşunun samimiliği ile ilgili kafasında tereddüt oluşmamasının önemli bir gerekçesi bu olsa gerek. Okur ile kurulan samimi ve sahici bir ilişki, kısa vadede yazarın başarısını artırarak eserlerinin daha çok insana ulaşmasını, kendine has bir okuyucu kitlesinin oluşmasını sağlar. Bu yaklaşımını daha uzun vadede ise yazarın ve eserlerinin kalıcılığına önemli katkı sağladığını belirtmek yerinde olacaktır.

Taşranın ve insanının hikâyesini toprağı saksıda görmemiş, acıyı beyaz perdede tanınamış, bizzat yaşamış bir yazar olarak anlattığınızda samimiyetinizin sorgulanmaması ve insanların eserlerinizi kabullenmesi gayet tabii bir netice olacaktır. Küçük yaşta yetim kalmış ve geçim derdine düşmüş, hayatın zorluklarıyla yüzleşmiş bir insanın tecrübeleri eserlerine hem gerçekçi ve zengin bir içerik hem de samimi bir anlatım olarak yansımıştır.

Onun eserlerinde, kendi düşünce dünyasının oluşmaya başladığı yıllardan bu tarafa Türkiye'nin yaşadığı ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel her türlü değişimin izlerini sürmek mümkündür. O, ne bireyin iç dünyasında yaşadığı ve yalnızca kendini ilgilendiren buhranların, meselelerin karanlık dehlizlerinde kaybolmuş ne de toplumsal sorunların kalabalığında boğularak bireyin maneviyatını ihmal etmiştir. “Anadolu'nun herhangi bir kasabasında veya bir büyük şehirde her an karşılaşılabilecek türden olayları resmetmeyi amaç edinmiştir.” (Kumsar, 2014, s. 86). Kutlu, toplumsal sorunları bireyin dünyasına yansımalarıyla ele alırken kişinin nefsiyle, dünyayla olan mücadelesi sırasında yaşadığı çelişkilerin, bunalımların kolektif vicdana etkisini de göz önünde bulundurarak bir denge kurmaktadır. Birçok yazar, toplumdan ya da kişiden yana bu dengeyi bozarak her bakımdan eksik ve saplantılı bir yaklaşım sergilemiştir. Hâlbuki, ne insan içinde yaşadığı toplumdan yalıtılabilir ne de toplum fertten bağımsız düşünülebilir.

Kutlu, “...dinin toplumsal hayatla bağının kopartıldığı, hakikat arayışının dünyanın gaileleri ve meşgalelerine yenildiği, Tanrı ve ahiret anlayışının irtica kisvesi altında örtülerek hedefsiz bırakıldığı ve ummanın yalnızca dünyanın sınırlarından ibaret olduğu bir tasavvuru hikâyelerine almıştır.” (Yıldırım, 2007 s.14).

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin, İslâm'ın belirlediği sınırları aşmamak bakımından gösterilen çok büyük bir titizliğin ürünü olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Yazar, hikâyenin ve hikâyecinin Allah'ın insanı yaratmasındaki murada uygun olarak her türlü aşağı fikirden ve eylemden uzak olması gerektiğine inanmaktadır. *Kur'âni* beyana göre(Tin suresi 4. ayet) “en güzel biçimde yaratılan” insan aynı zamanda yine *Kur'âni* ifadeyle esfel-i safilin “aşağuların en aşağısı”na inmesine sebep olacak bir iradeye de sahiptir. Bir imtihan yeri olan bu dünyada insana düşen yaradılış gayesine uygun bir ömür sürmektir. Bu, onun hem dünyasının hem de ahiretinin kurtuluşunu sağlayacaktır.

Öyleyse sanat insanı bu ulvî gayeye eriştirebilme uğrunda olsa olsa bir vasıtaadır. Sanatkâr ise, Allah'ın birçok insan içerisinde kendine verdiği bazı yetenekleri müspet bir şekilde kullanarak insanlara böyle bir vesile sunmaya çalışan kişidir.

Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde sanatın süflî olan her şeyden uzak olması gereken bir olgu olduğu kanısına varılır. İyiyeye ve güzele olan yolculukta insanı asıl gayesinden uzaklaştıracak, ona dünyayı ahiretine tercih ettirecek ve insanı ebedî hüsrana sürükleyecek hiçbir şeye kapılmamalıdır. Hatta bu tehlikeye fırsat verecek sebeplerin varlığına bile izin vermemelidir. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde bunun gibi İslâm kaynaklı ilkeler gözetilmiştir. Kutlu'nun "Sözü uzatmanın hiçbir vakit yararı yoktur ve olup biteni bir bir ortaya dökmenin de zararı çoktur." (Kutlu, 2014a, s.14) ifadeleri sanatının ve anlatımının temel özellikleriyle ilgili çok kapsamlı ve öz bir yaklaşım imkânı sunmaktadır. Gayesi insanı iyi, güzel davranış ve fiillere hatta niyete, düşüncelere yönlendirmek olan bu amaçla ders vermeye çalışan son derece işlevsel bir sanat ve anlatım ortaya koymak. Yazar bu amaca ulaşma arzusunun verdiği sorumluluk ve bilinçle hareket etmektedir. Öyle ki kahramanlarının özel hayatıyla ilgili malumat verirken dahi bu hassasiyete zerrece hanel getirmemektedir. Kurgulanmış olsa da gerçek hayatta bir karşılığı olmasa da kahramanlarının kişiliğine saygı gösteren bir bakış açısı... Kanlı, canlı insanların mahremiyetine, namusuna, zandan öteye gitmeyen kanaatlerle fütursuzca saldıran insanların bu inceliği, bu dikkati kavrayabilmesi kolay görünmemektedir. İşte bu yaklaşımı oluşturan her ne ise insanları onunla donatmak İslâm'da sanatın ve sanatçının da bir vazifesi olarak görülmektedir.

Şark medeniyetinde insanları iyiyeye ve güzele yönlendirmenin bir yolu olarak kıssacılık geleneği ön plana çıkmaktadır. Sözlü kültürün bir unsuru olan kıssalar ve kıssacılık yüzyıllar boyunca varlığını devam ettirmiştir. Kutlu kendi hikâyesini biraz geç bulduğunu, bunun da taşradaki ortamın yetersizliğine bağlanabileceğini belirtmektedir (Dirin 1999'dan aktaran Lekesiz, 2017, s. 49).

Onun hikâyesi "tasavvufî şekillenmiş Şark-İslâm hikâye anlayışından" süzölen bir seyir çizmiştir. Büyük şehirlerde çok çeşitli ve zengin kültür, sanat, edebiyat faaliyetleri yürütülmesine karşın Anadolu'nun her bakımdan çeşitli imkânlardan mahrum vilayetlerinde sosyal faaliyetler de cılız kalmıştır.

Üst düzey düşünme becerilerini kullanmayı gerektiren ve sonucunda özgün ürünlerin ortaya çıktığı karmaşık bir süreç olan yazma birçok insanın ön yargılı, mesafeli ve cesaret edemediği bir eylemdir. Eser verebilmek için sanatçının estetik, içerik, dil, anlatım, kurgu, ileti gibi birçok hususta teorik alt yapıya sahip olması, alanın yetkin örneklerine ulaşması, bunları analiz etmesi hatta eser sahiplerinin bilgi ve tecrübelerinden doğrudan faydalanabilmesi gerekmektedir. Bu donanım ve birikimin oluşmasında da kişinin bulunduğu çevrenin imkânları ve özellikleri belirleyicidir. Dolayısıyla, çocukluğunu babasının vazifesi gereği Erzincan ve Sivas civarında, gençlik dönemini -yükseköğrenimi de dâhil olmak üzere- Erzurum'da geçiren Kutlu'nun edebî yetkinliğe erişmesinde taşranın sınırlılıklarının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca kişinin sanatta farklı ufuklara açılmasını, kendini yenilemesini ve üretkenliğinin devamlılığını sağlayacak ve onu diri tutacak bir çevrenin varlığı da şüphesiz çok önemlidir. Kendini yüreklendirecek, teşvik edecek ve gelişimine katkı sağlayacak sanatla iç içe olan bir kitlenin eksikliğini hissetmesinin onun İstanbul'a gelmesinde önemli rol oynadığı rahatlıkla ifade edilebilir. Yüzyıllardan beri sınırlarını coğrafyanın değil kültür ve medeniyetin belirlediği büyük bir havzanın sanat merkezi ve sanatçıların gözdesi olma özelliğini günümüzde de koruyan İstanbul, hemen her sanat dalı için bir çekim noktasıdır. Bu şehir, Mustafa Kutlu ve sanatına da sahip olduğu bütün zenginlikleri cömertçe sunmuştur.

Şehir, yetişmiş insanı ve sanat muhitinin yanı sıra sıradan insanları, çevre kirliliği, trafik, sağlık sorunları, insanların birbirine karşı kayıtsızlığı, yozlaşmışlığı gibi olumsuz yönleri hatta rutinliği ile bile yazara önemli bir çeşitlilik ve zenginlik sunmaktadır. Kutlu gibi eserleri hayatla iç içe olan yazarlar açısından bu büyük bir imkândır. Yazarın bütün hikâyelerinde yer alan "köyden şehre göç olgusu" şehrin gerçeklikleri ve içinde boğuştuğu sorunların yazara ve eserlerine yansımaya çok temel bir örnek olarak verilebilir. Köyden şehre göçün ortaya çıkardığı sorunları birçok boyutuyla en yüksek düzeyde yaşayan metropol olma özelliğiyle de İstanbul, Kutlu'nun hikâyelerine ilham olmuştur. "Türkiye'de yaşanan toplumsal değişme, şehirleşme olgusu ve göç, beni sürekli meşgul eden konuların başında gelmektedir." (Dirin 1999'dan aktaran Lekesiz, 2017 s.49) ifadeleriyle yazar düşüncelerini herhangi bir soru işareti bırakmayacak şekilde ortaya koymaktadır.

İslâm ve tasavvufta canlı, cansız her varlığın Allah'ın zatına has özelliklerden tecelliler taşıması temel bir kabuldür. Ancak bu tecellileri herkes göremez. Görünenin ardındaki görünmeyeni idrak edebilmek için irfan gerekir. Kâinata ancak hikmet nazarıyla bakılırsa bu tecelliler görülebilir. Tecellilerin aslında “Mutlak Varlık”ın çeşitli görünüşlerinden ibaret olduğu, dolayısıyla bu görünüşleri algılamak fakat bu algıyla yetinmeyerek daha üst bir idrak ile her şeyi yaratan Allah'ın varlığının başlangıçsızlığı, sonsuzluğu, yaratma kudreti ve iradesi; O'nun dışında kalan canlı ve cansız her şeyin geçiciliği, aczi kavranabilir. “...Müslüman sanatçı, görünür âlemin(âlem-i şühûdun, mâsivânın) görüntülerini tekrar etmekle oyalanamaz. Onun akli mağaranın dışındadır çünkü. Gölgelemlerin kendileri ile değil onların asılları, özleri ile meşguldür. Mâverâdan(ötelerden, âlem-i gaybdan) haberler vermek istemektedir.” (Bekiroğlu 2011'den aktaran, Babaoğlu, 2017 s. 93). Kutlu'ya göre gaye, bu bakış açısına ve idrak gücüne sahip olabilmektir. Sanat ve sanatçı burada devreye girer ve bir anlam kazanır. Şark'ın sanat anlayışı ve buna bağlı olarak da hikâyecilik geleneğinin şekillenmesini sağlayan ana düşünce budur. Hikâyeler ve hikâyelerden çıkarılacak hisseler aracılığıyla insanların günlük hayatın en sıradan işlerinden tutun milletlerin, dünyanın, evrenin kaderine etki edecek olağanüstü gelişmelere kadar her olaya ve işe Müslümanca bakabilmeleri; bu olayların, durumların sebeplerini ve sonuçlarını doğru değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır. Ancak onun eserlerine didaktizm hiçbir zaman tekdüzelik ve kuruluk olarak yansımamıştır. “Dolayısıyla Kutlu hikâyeleri, her zaman bize ait bir sadelikten yana olmuştur. Bu sadeliğin içinde hikmetten ve irfandan yana büyük bir derinlik gizlidir. O hâlde Kutlu hikâyeleri sadelikteki derinliği yakalamaya çalışan hikâyelerdir denebilir.” (Kumsar, İ. Alper, 2014, s. 86).

Batı'nın pozitivist dünya görüşü sanatta da ağırlığını hissettirmektedir. Dünyada her şeyin görünenden ibaret olduğunu, insan aklıyla kavranamayan hiçbir şeyin varlığını kabul etmeyen bir düşünce yapısı... İnsana zarar veren her şeyi kötü, faydalı olan her şeyi ise iyi olarak değerlendirmeye varan bir maddecilik ve yüzeysellik de bu anlayışın başka bir yansıması olarak görünmektedir. Ancak Müslüman için “hayırlı olan” iyidir. Hayırlı olan ise yerine göre fayda da verebilir zarar da. Yani insanın maddi kayıplar yaşamasına sebep olan, insanı üzen, hoşuna gitmeyen(kısa vadede zarar olarak görünen) bazı durumlar aslında onun için faydalı olabilmektedir. Aynı şekilde insanı maddeten daha iyi duruma getiren veya mutlu eden(kısa vadede fayda olarak görünen) olaylar ve

durumlar da aslında zararlı olabilmektedir. Bakara suresi 216. ayette “Bazı şeyler hakkınızda hayırlı olduğu halde hoşunuza gitmeyebilir. Bazı şeyler de hakkınızda hayırlı olmadığı, şer olduğu halde hoşunuza gidebilir. Bunları Allah bilir, siz bilmezsiniz.” şeklinde belirtilen bu hakikati, yaratılış itibariyle tez canlı bir yapıya sahip olan insanoğlu çoğu zaman göz ardı edebilmektedir.

İnsanın dünyada da ahirette de mutlu olabilmesi, geçici ve kısa bir süreyi kapsayan dünya hayatını Yüce Yaraticının sınırlarını belirlediği şekilde yaşayarak değerlendirmesine bağlıdır. İlâhî emirlere uyup yasaklardan kaçınan ve sorumluluklarını yerine getiren kişilerin mükâfatı nihayetsiz bir zaman boyunca bütün isteklerinin yerine getirileceği, sayısız ve dünya hayatında görülmemiş nimetlerden faydalanabilecekleri bir cennet hayatı olacaktır. “İman edip iyi işler yapanları karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye size Allah’ın apaçık ayetlerini okuyan bir elçi gönderdi. Kim Allah’a ve peygambere itaat eder erdemli davranırsa, onu içinde ebedi kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetlere koyar. İşte böylece Allah ona gerçekten güzel bir rızık ihsan etmiştir.” (Talak suresi-11. ayet).

Doğu ve Batı’nın hemen her alanda gösterdiği farklılıklar bu iki medeniyetin sanatına da yansımıştır. Hem teori hem de uygulama boyutunda görülen bu ayrışmanın ortaya çıkmasında din, şüphesiz en önemli etkenlerden biridir. Doğu sanatı, İslamiyet’in ilkelerini, dünya görüşünü, kavramlarını yine İslam’ın müsaade ettiği şekilde ve çizdiği sınırlar içerisinde kendine özgü ifade imkânlarıyla anlatmaya çalışmıştır. İslâm sanatında gaye Hakk’ın rızasını kazanmaktır. Allah’ın rızasını kazanabilmek de Onun emirlerini, yasaklarını, kullarından beklentilerini bilmek ve bu emirleri yerine getirmek, yasaklardan kaçınmakla mümkündür. Sanat, bunu sağlamanın estetik bir yoludur. Dolayısıyla İslâm sanatlarının estetik ve güzelliği ihmal etmemekle beraber “işlev”i; sanatkârın duygularına, düşüncelerine ve salt hüner göstermeye yeğleyen bir kimliğe sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Yani İslâm’da sanatkâr ve sanat; insanları iyiye, doğruya ve güzele yönlendirebildiği ölçüde kıymetlidir. Böyle bir anlayışta sanat amaç değil araçtır. (Bekiroğlu, 2012, s. 79).

Ancak başlangıçtan beri sanat ve sanatçı merkezli olan Batı sanatı özellikle Rönesans ve Reform’dan sonra giderek bireyselleşmiş, sanat eserlerinde madde ön plana çıkarılmış, anlam, ruh önemsenmemiştir. Bireyin ve toplumun sorunlarına kayıtsız kalınmış,

sanatçılar Realizm gibi akımların da etkisiyle doğayı ve varlıkları birebir kopya etme konusunda adeta birbiriyle yarışmıştır. Ancak bu yarışın onları bireyden başlayarak topluma fayda sağlama gibi ulvi bir gayeden ne kadar uzaklara savurduğunu fark edememişlerdir. “...sanat bir yansımadır; tabiatı yansıtmadaki ustalığı nispetinde sanatçı da başarılı sayılır. Bu ilgiyle, resimdeki çocuk çocuğa, üzüm salkımı üzüm salkımına, perde perdeye benzemek mecburiyetindedir. Leonardo’nun atölyesi anatomi laboratuvarına dönüşür bu yüzden. Michaelangelo yaptığı heykeline aynı sebeple ‘Konuş ey Musa’ diye haykırır. Yani İslâmî bakış açısıyla değerlendirildiğinde sanat icra ettiklerini sanırken faydasız ve kıymetsiz bir uğraşla zaman, enerji ve madde tüketmişlerdir. Hâlbuki Müslüman sanatçı doğayı birebir taklit etmekten ısrarla kaçınmıştır. Sanatkârların doğanın aynısını yapmamayı temel bir ilke olarak benimsemesinin elbette bir sebebi vardır: Allah’ın yarattığı varlıkların eşi, benzeri olamayacağı, Onun yarattıklarını birebir kopyalamanın bir çeşit ilahlık iddiası olabileceği hatta böyle bir ihtimalin varlığından endişelenmek. Bu sebeplerle sanatçılar doğayı birebir kopyalamaya çalışmak yerine doğanın kendilerinde bıraktığı etkileri, izlenimleri sanatla ifade etmiştir. (Bekiroğlu 2011’den aktaran Babaoğlu, 2017, s. 93-94).

Kutlu edebiyatı ve özelde hikâyeciliği Müslüman sanatçı misyonuyla ve sorumluluğuyla icra etmiştir. Hikâyelerinin geniş bir okur kitlesine ulaşması ve beğeniyle takip edilmesi, konu ve içerik bakımından toplumu yansıtmaya kadar dil ve anlatımının her seviyeden insanın anlayabilecek durulukta olmasıyla da yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Böylesi duru bir anlatımın ortaya çıkmasını sağlayan etkenlerin başında yazarın halkın günlük konuşma dilinden beslenmesi gelmektedir. Kutlu’nun hikâyelerinde yer alan kahramanlar her an çevremizde karşılaşılabileceğimiz tiplerdir: esnaf, memur, fabrika işçisi, doktor, ev kadını, şoför, köy ağası, ırgat... Bu kişilerin konuşmaları statülerini, yaşadıkları yörenin ağız özelliklerini, sosyoekonomik durumlarını yansıtmaktadır. Kahramanların konuşmalarındaki doğallık okuyucu ile eser ve yazar arasında samimi bir iletişim sağlamaktadır. Böylece okuyucu kendini kolayca hikâyenin dünyasına kaptırmakta, adeta etiyile kemiğiyle eserin bir parçası hâline gelmektedir. Hikâye, kahramanlarıyla, olaylarıyla ve mekânlarıyla bir bütün olarak okuyucuyu sarıp sarmalamaktadır. Bu yapmacıktan uzak ve olabildiğince bizden dünyanın okuyucu nezdinde karşılıksız kalması elbette düşünülemez.

Hikâyelerini birkaç saat, ara vermeden devam eden bir çalışmayla bir çırpıda yazan ve çoğunlukla ikinci bir düzeltme yapmadan ilk hâlleriyle yayımlayan Kutlu da bu durumun bazı olumsuzluklara sebep olduğunun farkındadır. Hatta bu tavrı, yazılarına zaman zaman dil yanlışlığı olarak bile yansıtmaktadır. (Hece'den aktaran Lekesiz, 2017, s.).

“Çok hayal kurmayalım. Sükut-u hayal diye bir şey var.” (Kutlu, 2016i, s. 38). Cümlesinde insanın hayallerinin yıkılması kastedilmektedir. Ancak burada mahvolmak demek olan ve dilimize Arapçadan geçen “sukut” kelimesi yerine suskunluk, sessizlik anlamına gelen “sükût” kullanılmıştır. Bu edebiyat fakültesini bitirmiş bir kişinin rahatlıkla bilebileceği bir ayrımdır. Aynı zamanda yazdığı yüzlerce hikâye ile Türk Edebiyatı’nda seçkin bir konumu olan bir yazarın bu konuda bir yanlışla düşmesi kabul edilebilecek bir durum olarak görülmemektedir. Yine “Yardımlar büyük bir disiplin içinde dağıtılıyor; buzdolabı, çamaşır makinası, un çuvalı, kömür torbası gibi ağır yükler Nur’un personeli tarafından yaşlıların, hastaların evine kadar ulaşıyordu.” (Kutlu, 2016i, s. 134) cümlesi incelendiğinde özne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan bir bozukluk olduğu görülmektedir. Burada “tarafından” ifadesi kullanıldığından yüklem edilgen olması gerekmektedir ancak etken çatılıdır. Aynı cümlede “makina” şeklinde yazılan sözcüğün 2012 yılında yayımlanan TDK Yazım Kılavuzu’na göre doğru yazımı “makine”dir.

Tirende Bir Keman isimli eserinde keman virtüözü Kenan, sesinin niteliğini tespit etmek amacıyla Semiramis isimli genç kızı dinler. Semiramis bir şarkı okurken sesi titrer. Bunun üzerine Kenan “Heyecan yapma.” sözüyle genç kızı rahatlatmaya çalışır. Kahramanın bu sözleri incelendiğinde son yıllarda konuşma ve yazı dilinde hızlı bir şekilde yaygınlaşan yardımcı eylemin(yapmak) gereksiz yere kullanılmasından dolayı yanlış ve estetik olmayan bir ifade ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yerine “heyecanlanma” ifadesine yer verilirse uygun ve güzel bir kullanım olacaktır.

Bu yanlışlıkları dikkatli okuyucular kolaylıkla fark edecektir. Ancak tüm bunların eserlerin edebî kıymetine büyük zarar verecek, okuyucunun okuma isteğini kırarak düzeyde olumsuz bir etki doğurmadan hikâyenin gerçek hayattan ilhamla kurgulanmış, ayakları yere basan, başta konu, olay ve kahramanlar ile diğer unsurlarının yetkinliği ile göze batmayacak düzeyde olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla yazarın, dil zevki ve

dilin teknik boyutuna hâkimiyet konusundaki yeterliğiyle ilgili olumsuz bir görüş ifade etmenin isabetli olmayacağı değerlendirilmektedir.

Aşırı hassas ve titiz davranarak dil ve anlatım bakımından hiçbir yanlış ve eksiği olmayan eserler ortaya çıkarmak pekâlâ mümkündür. Ancak bu tutum duruluk ve doğallıktan taviz vermek gibi bir dezavantajı da beraberinde getirmektedir. Öyleyse okuyucuda ya yüksek mefkurelerin, ütöpik düşüncelerin, felsefik akıl yürütmelerin gerçekleştirildiği bir anlatımın tam ortasında kaldığı izlenimi uyandıracak teknik kusursuzlukta yazılar sunulacak ya da hüner satma derdine düşmeden olanlar ifade edilecektir. Kutlu, ikinci yolu tercih ederek sanatını bu doğrultuda yönlendirmiştir.

Doğal ve içten bir anlatımın her şartta başarı getirecek ve herkes tarafından kolaylıkla ulaşılabilecek bir üslup özelliği olduğunu düşünmek yüzeysel ve hatalı bir yaklaşım olacaktır. Yazma sürecinde ağıdalı, sanatlı bir anlatım ortaya koymama kaygısıyla aşırı kaçınmacı bir tutum sergilendiği takdirde bayağılığa düşme tehlikesi de vardır. Bu sebeple bayağılık ile duruluk ancak tecrübe ve edebî birikimle birbirinden ayırt edilebilir aralarındaki fark korunabilecek üslup özellikleri olarak değerlendirilmektedir. Kutlu'nun bu ayrımı koruduğu görülmektedir.

Eserlerinde günlük konuşma dilini herkesin anlayabileceği bir şekilde kullanan yazarın ağız özelliklerine, argoya hatta yer yer küfre varan kaba sözlere de yer vererek, içerikte sağladığı samimiyet ve içtenliği anlatımda da yansıttığı görülmektedir.

“Aboo...” diye şaşırması, ardından yine bir dizi küfürü peş peşe sıralaması bir oldu. (Kutlu, 2016b, s. 82)

“Pöh. Kafiye tuttu diye bu şimdi şiir mi oldu?” (Kutlu, 2016b, s. 99).

“Hop demeden hoplanılmaz.” (Kutlu, 2015, s. 19).

Hatta yeri geldiğinde argo kelimeler kullanmaktan da geri durmamıştır.

“–Yahu hoca her bir bok için para isteyeniy gördüm ama kitap için ilk defa.” (Kutlu, 2015, s. 13)

“Vay ırzı kırık vay.” diye bastı küfürü. (Kutlu, 2016b, s. 82).

“Yahu şu adaylık işinden vazgeçsem artık. Nedir ulan Şemsettin, şu üç günlük dünyadan alıp veremediğin nedir? Mevki ise mevki, para ise para, sevgi ise sevgi. Niçin doymak bilmiyorsun? Mebus olacaksın da boyun mu uzayacak teres. Bırak bu ayakları.” (Kutlu, 2016l, s. 64).

Alıntılanan bölümde geçen “ulan, teres, bırak bu ayakları” gibi halkın günlük dilde çokça kullandığı sözcük ve kalıplaşmamış sözler yazarın kendine has dil ve anlatım tarzını çok net biçimde yansıtmaktadır. Şüphesiz daha seviyeli ve nezih bir dil kullanarak da eser vermek mümkündür. Ancak böyle bir anlatımın tercih edilmesinin okuyucuda beklenen tesirin oluşturulamaması gibi bir riski olduğunu da ifade etmek gerekir. Yazarın, sanat anlayışının çizdiği sınırların dışına çıkmamaya özen göstererek günlük konuşma dilinin zengin ifade imkânlarından faydalandığı görülmektedir.

“ ‘Sittir git, bi daha gelme.’ diye Korsan’ı evden atmış.” (Kutlu, 2016g, s. 61).

“ ‘İkide haftayım, dörtte biter.’ ” (Kutlu, 2016, 86). Okuldan sonra maç yapmak için büyük bir hevesle mahalledeki top sahasına gelen çocukların anlatıldığı bölümde yabancı dilde “devre arası” anlamına gelen “haftayım” kelimesi kullanılmıştır. Bu kelimenin İngilizce sesletim kaidelerinin gerektirdiği şekilde değil çocukların kendi aralarında dillerinin döndüğü hâliyle geçtiği görülmektedir. Bu bakımdan kuralına uygun ancak yapmacık bir anlatım yerine doğallığın tercih edildiğini söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle doğallık kuralcılığa kurban edilmemiştir, denebilir.

“– Dokurkene ara sıra elimizi kekikli lavantalı suya sokar...” (Kutlu,2015e, s. 28) ifadesinde günlük dilde halk arasında yaygın olan bir kullanıma yer verilmiştir.

“– Çabuk bir ambülans, çabuk!” (Kutlu, 2016, s. 31). Doğru yazımı “ambulans” olan sözcük yanlış yazılmıştır.

Yazarın çok sık olmasa da eserlerinde dil ile ilgili çeşitli konulara değindiği de görülmektedir. Bu içerikler aracılığıyla yazarın dil anlayışı ve hassasiyetiyle ilgili genel bir fikir edinilebilmektedir.

Kapıcı Şeref Efendi’ye ödenecek bayram ikramiyesini kendi çabasıyla yükseltmesine rağmen Şeref Efendi’den beklediği saygıyı görememesi üzerine “kapıcıya taktığını” düşünür kendi kendine. Bu sırada zihni kapıcıyı bir kenara bırakır “takmak” sözcüğüne

odaklanır. Bu sözcüğü herkesin doğru yanlış her durumda kafasına göre kullandığını düşünür. Bu düşüncelerle didişirken diğer taraftan Cemil Meriç'in "Kamus namustur." sözü aklına gelir.

Yine yazarın *Bu Böyledir* isimli kitabının bir bölümünde Türkçe ile ilgili olumlu görüşlerini ifade ettiği görülmüştür. Hafız Yorgancı Yaşar, yetim Süleyman'a hafızlık talim ettirmektedir. Hafız Yaşar, Süleyman'a yalnızca Kuran ezberletmekle kalmaz, Süleyman'a hafızlığın ahlâk ve edebini de kazandırmaya çalışır. Bu doğrultuda, Süleyman'a Kur'an-ı Kerim'i asla bir geçim kaynağı olarak görmediği takdirde her işinin rast gideceğini nasihat eder. Hafız Yaşar, Süleyman'a söylediklerini anlayıp anlamadığını sorar fakat Süleyman'dan bir cevap alamaz. Bunun üzerine kendi kendine bir gün anlayacağını, anlayacağı zamana erişene kadar sabretmeleri, biraz daha mücadele etmeleri gerektiğini söyler. Hafız Yaşar bu diyalogda, çalışmak ve gayret etmek anlamında "kendini vermek" deyimini kullanır. Ardından kendini vermek sözünün yaptığı çağrışımla Türkçenin güzel ve zengin bir dil olduğuna dair düşüncelerini ifade eder. (Kutlu, 2015a, s. 42).

Kendisine nasıl çalıştığı sorulduğunda "Zaten bütün iş bir iki saatte olup biter(kısa yazıyorum ya)... Bu yazma süreci işin en hoş tarafıdır. Öyle ızdırap falan çekerek yazmıyorum. Bilakis yazdığım anlar, çok mutlu olduğum anlardır." (Hece dergisi s. 46-47'den aktaran Lekesiz, 2017, s. 46) şeklinde cevap vermiştir. Bu sözlerinden onun teknik kusursuzluğu elde etmek uğruna yazmayı zorlaştıran, içinden çıkılmaz hâle getiren bir tutum sergilemekten uzak durduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle yazarın, yazmayı zevkli hâle getirdiği çıkarımında bulunulabilir. Mustafa Kutlu'nun ilk hikâyelerini okuyucuya sunduğu tarihten beri istikrarlı bir biçimde-hatta doksanlı yılların sonundan bu tarafa da hemen her yıl en az bir adet olmak üzere- eser yayımlaması dikkate alındığında bu çıkarımın ne kadar haklılığı görülecektir. Her ne kadar kendi okuyucu kitlesinin eser beklentisinin yazarın süreklilik arz eder şekilde ürün vermesine katkısı yadsınamazsa da burada asıl belirleyici yazarın yazmayla ilgili isteği ve tutumudur. Yazar eser verme konusunda isteksiz olur veya yazmayı birçok zorluğu olancan sıkıcı bir süreç olarak algılsa okuyucunun beklentisi çok anlam ifade etmeyebilecektir. Kısacası iç kaynaklı bir motivasyonun yazma etkinliğinde belirleyici olduğu, süreç sonunda ortaya çıkan ürünün kalitesini de olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Kutlu'nun zoraki yazmayan, istekli olduğunda kaleme yönelen bir edebiyatçı olduğu düşünüldüğünde bu durumun eserlerine de olumlu şekilde yansıdığı söylenebilir.

2.1.3.1. Tasavvufun Yeri ve Önemi

Türk milletinin tasavvufla irtibatının köklü bir geçmişi vardır. Tarikatler ve dergâhlar yüzyıllar boyunca giyim kuşamdan yeme içmeye, günlük dilden edebiyata, musikiden mimariye, çeşitli merasimlerden ibadetlere kadar birçok unsuru etkilemiş, şekillendirmiş sosyal müesseselerdir. Dolayısıyla tasavvufun, gerek fert gerek toplum boyutunda Türk milletini derinden etkilediği ve etkilemeye devam ettiği söylenebilir. "Tasavvuf, yaşadığımız topraklarda tarihi çok gerilere giden, çok çeşitli şekillerde tezahür eden bir geleneğe sahiptir. Tarikat ve tekke kültürü, din eksenli hayatın hâkim olduğu dönemlerde aileden mahalle hayatına kadar her şeye şekil veren ve belirleyen bir kültür iken daha sonra zayıflayarak etkisini kaybetmiştir." (aktaran Lekesiz, 2017, s. 63).

Tasavvuf, Kutlu'nun hemen bütün hikâyelerinde yer alan, olay örgüsünü şekillendiren, -çoğunlukla ana kahramanın olmak üzere- kahramanların hayatı ve kişiliğini yönlendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın eserlerinde diğer birçok unsur ve kavramın olduğu gibi tasavvufun da günlük hayattaki gerçekliğine ve işlevine uygun olarak yer aldığı görülüyor. "Mustafa Kutlu, bütün bunları yaparken tasavvufun imkânlarını da yerli yerinde kullanmış, tematik özelliklerini tasavvufî argümanlardan çıkarmıştır." (Yıldırım, 2007, s. 10).

Onun eserlerinde tasavvuf, yaşanılması mümkün olmayan, işlevini kaybetmiş, geçmişte kalmış, zihinlere hapsolarak zamandan ve mekândan elini eteğini çekmiş teorik bir sistem olarak değil hem pratiğiyle hem de düşünce boyutuyla modern dünyada da varlığını koruyan, insanların ve toplumun iç dünyasını imar eden bir olgu olarak kendine yer edinmiştir.

İrfan geleneğiyle iç içe olan bir çevreye mensup olması göz önüne alındığında eserlerinde bu gelenekten izler olması yadırganmamalıdır. Kutlu'nun tasavvufla fiilen ilgilenip ilgilenmediği tam olarak bilinmemektedir. "Hatmeye de gidemedik bugün. Efendi hazretleri görürse mutlaka sorar." gibi birçok örnekten hareketle hikâyelerinde tasavvufun yüzeysel bir kavram olarak değil birçok inceliğiyle ele alınıyor olması

Kutlu'nun dervişlik yönü olmadığını düşünmemizi güçleştirmektedir. Onun tasavvufa ilgisi dervişliğe kadar varamamış olsa bile tasavvuf ocaklarında bulunduğu, dergâhlar ve dervişlerle yakın ilişki içerisinde olduğu anlaşılabilir.

“...‘Kutlu, tasavvuftaki dünyaya eksik bakmak, dünya ile ilgili rabita ve meşguliyetleri kalbinden çıkarmak’ ilkelerini hikâyelerinin derin kurgusuna yerleştirmektedir. (Yıldırım, 2007, s. 10).

Tasavvufun yazarın hemen her eserinde bir şekilde yer aldığı söylenebilir. Bazı eserlerde tasavvufa, kendine özgü kavramlarından, ritüellerinden bahsedilerek ya da bir kısım aktarılarak sınırlı bir biçimde yer verilirken *Nur*, *Bu Böyledir* ve *Sır* gibi baştan sona kadar temel konunun tasavvuf ve irfan geleneği olduğu eserlerde vardır.

Kutlu bazı hikâyelerinde tasavvufun mahiyeti ile ilgili düşüncelerini de ifade etmiştir. *Nur*'da tasavvufun kalbi her türlü kötülükten arındırmanın yollarını gösteren ve bu yolda ilerleyerek temiz bir kalbin nasıl elde edileceğini öğreten bir eğitim sistemi olduğu ifade edilmektedir. Ruh, mertebelerden meydana gelen bir varlıktır. Kişi, kötü işlerden ne kadar yüz çevirirse ruhunun mertebesi de o kadar yükselir. Bu bağlamda sufiler tarikatı insan fitratıyla uyuşmayan özelliklerden arınmayı sağlayan bir eğitim sistemi olarak görmüştür. Eğitim sistemleri bir şeyler öğretmek ve olumlu yönde değişim ortaya çıkarmak için var olduğuna, tasavvuf da bir eğitim sistemi olduğuna göre insanın da bir rehber öncülüğünde yol alması onun hayrına olacaktır(Kutlu, 2016i, s. 164-168).

2.2. Eğitim Nedir?

Hemen hemen tüm toplumlarda insanlar tarafından oldukça önem verilen, devletlerin büyük bütçeler ayırarak bakanlıklar ve özel birimler kurularak kalitesi artırılmaya çalışılan, sivil toplum örgütleri ve kâr amacı güden kuruluşların sıklıkla çeşitli faaliyetler yaptığı eğitim kavramının tanımı, sınırların belirlenmesi ve eğitimin insanlar tarafından anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

TDK'ye göre eğitim “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak

tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Eğitim kavramı eski Türkçede “terbiye” kelimesi ile ifade edilmekteydi. Toplum tarafından insanlarda görülmesi istenen hâl, davranış, düşünceleri içeren terbiyeye sahip kişiler ve bunlara sahip olmayan “terbiyesiz” kişiler eğitilmiş ve eğitimsiz anlamına gelmekteydi. Burada görülen insanları toplumsal hayata en uygun şekilde yetiştirmenin eğitim kavramı ile açıklandığıdır (Özkan, 2006, s. 35). Eğitimciler farklı amaç ve görüşler doğrultusunda birçok farklı eğitim tanımlaması yapmışlardır. Genel olarak eğitimi “kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu esas alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç” olarak tanımlanabilir (Tezcan, 1985, s. 4).

Eğitim, varlığını insanın varlığından almaktadır. Yani insanın olduğu her yerde varlığı kendiliğinden zorunlu olan bir olgudur. Eğitim ve toplum birbiriyle etkileşim içerisindedir. Eğitimin ortaya çıkabilmesi için mutlak olarak bir sosyal durum yani toplumsal yapı var olmalıdır. Toplum ise varlığını sürdürebilmek için eğitime ihtiyaç duymaktadır (Aslan, Aslan ve Cansever, 2012, s. 5).

Dünya teknolojik, toplumsal, ekonomik vb. birçok açıdan sürekli bir değişim ve gelişim göstermektedir. Bu duruma paralel olarak insan hayatının bir parçası olan her durum ve eylem gibi eğitim de sürekli bir değişim ve gelişime uğramaktadır. Ülkeler sürekli değişen dünya yapısına uygun eğitim sistemleri geliştirmek ve bu sistemleri değişime uygun olarak yeniden şekillendirmek durumundadır (Arslan ve Özpinar, 2008, s. 39). Dünyada özellikle bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişimi beraberinde mal ve ürün üretmekten çok bilgi üretme amacı taşıyan bir bilgi toplumuna geçişi getirmiştir (Kocacık, 2003, s. 3).

Eğitim temelde öğrenme ve öğretme boyutuyla iki kategoride ele alınan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Geçmişten bu yana özellikle öğretme üzerinde durulmuş ve çeşitli bilgilerin, davranışların ne şekilde öğretilmesi gerektiğine odaklanılmıştır. Günümüzde ise eğitim öğrencilerin öğrenme becerilerinin ve kapasitelerinin nasıl artırılacağı üzerine şekillenmektedir. Öğretim: Bir eğitim kurumunda önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak yürütülen uygulamaları kapsamaktadır (Güneş, 2015, s. 5). Öğrenme ise insanların çevreleri ile etkileşimleri sonucunda beş duyu organlarını kullanarak bilgi alması ve

alınan bilgileri zihinlerinde işleyerek yeni anlamlar oluşturması sürecini ifade etmektedir. Öğrenme sürecini 4 başlık altında toplayan Güneş'e göre (Güneş, 2015, s. 7):

- Öğrenme beraberinde iyi, olumlu ve yararlı bir değişim getirmelidir.
- Öğrenme ve öğrenme sonrasında gerçekleşecek olan değişim bireyin aktif olduğu ve kendi çabaları sonrasında gerçekleşen bir eylem ve durum olmalıdır.
- Öğrenme bireyin ilk olarak bilgi ve becerilerini oluşturmalı veya değiştirmeli, ardından zihnini geliştirerek tutum ve düşüncelerinde son bulan bir süreç olmalıdır.
- Öğrenme eylemi sonrası oluşan değişim bireyde kalıcı bir etkiye sahip olmalıdır. Öğrenilen değişim bireyde sürekli hatırlanmalı ve kullanılmalıdır.

Eğitim her ne kadar hayatın tüm noktalarını etki alanında bulunduran, her yaşta ve her eylem için gerekli çok geniş bir kavram olarak karşımıza çıksa da sistematik olarak en önemli unsurları eğitime en açık ve en ihtiyaç duyan kesim olarak çocuklar ve bu ihtiyacı yetenek ve donanımıyla en iyi karşılayabilecek olan öğrencilerdir. Bu anlamda eğitim sistemleri ile öğreticiler ve öğrencilerin eğitim sürecini birçok hususu göz önünde bulundurarak gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bunlar (Özden 2002'den aktaran Balay, 2004, s. 67):

- a) Uygulanacak eğitim programlarının temelinde bilgiye önem verilmelidir.
- b) Eğitilecek olan bireylere direkt olarak bilgiyi aktarmak yerine onların düşüncelerini ifade etmelerine imkân sağlayacak bir tartışma ortamı oluşturulmalı ve bu şekilde düşünen, düşündüğünü ifade edebilen, tartışma yeteneği gelişmiş bir topluma ulaşılmaya çalışılmalıdır.
- c) Burada eğitimde temel unsurlardan olan çocuklara ağırlık verilirken yetişkinler de eğitimin dışında bırakılmamalı ve sürekli eğitimlerle yeni teknolojiye uyumları en üst düzeye çıkarılmalıdır.
- d) Derslerin işlenişinde salt bilgi aktarımından öte, olayları ve konuları daha derinlemesine anlatan, tartışmaya dayalı iki yönlü bir etkileşim sağlanmalıdır.

- e) Eğitimin verildiği kurum veya kuruluşlarda gelecekte insanların kullanacakları bilgiler aktarılırken, öğrencilerin hayatları boyunca öğrenmeye devam etmelerinin aşılması gerekmektedir.
- f) Eğitim verilirken öğrencilerin sadece sayısal ve sözel becerilerinin artırılması değil, onları zihnen ve kişisel olarak da geliştirecek uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda saymış olduğumuz hususlar günümüzde geçerli olan teknolojik, sosyal, ekonomik duruma en uygun bireylerin yetiştirilmesi açısından her bir eğitim sisteminde uygulanması ve benimsenmesi önemli olan konulardır. Burada unutulmaması gereken eğitimin de dünya gibi yaşayan bir varlık olduğu ve en iyi bireyleri yetiştirmek amacıyla sürekli güncel tutulması gerektiğidir. Özellikle son çeyrek asırda eğitimi geliştirmek uluslar için önemli bir konu haline gelmiştir. Uluslar gerek eğitim reformları gerekse de çağa uygun eğitim kurumları oluşturma ve bu kurumlarda günün teknolojisine uygun eğitim araç ve gereçlerini sağlama ile eğitimcilerin günümüz standartlarında bilgi ve becerilerini geliştirmek gibi birçok konuda eğitime çokça yatırım yapmaktadırlar. Türkiye’de de birçok ülkede olduğu bilgiye ulaşmada yeni ve etkili eğitim programları oluşturmak ve bunlara uygun eğitimcileri yetiştirmek gibi çabalar görülmektedir. Eğitimde nicelik olarak eğitim kurumları ve eğitimcileri artırmaya yönelik çabalarla birlikte eğitimin nitelik anlamında da geliştirilmeye çalışıldığı Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler özellikle eğitimde referans olabilecek eğitim kurumları üzerindeki uluslararası akademik çalışmalar ile eğitimde nitelik ile ilgili araştırmalardan yararlanarak eğitim sisteminde gelişim kaydedebilmektedirler (Karip ve Köksal, 1996, s. 245).

Eğitim denildiğinde yalnızca matematik ve sözel yeteneklerin insanlara kazandırılması akla gelmemelidir. Günümüzde “çok kültürlü eğitim olarak” tanımlaması yapılan insan haklarına saygılı, kültürel farklılıklara hoşgörülü, farklı bakış açılarını ve düşünceleri analiz ederek tartışabilen bireyleri yetiştiren kültürel çeşitliliği yansıtacak, eğitimde fırsat eşitliğine sahip eğitim kurumlarının kurulması son derece önem arz etmektedir (Cırık, 2008, s. 28). Eğitim sistemi, eğitim politikaları ve eğitim araç ve gereçlerinin gelişim ve değişim gösteren toplumsal yapıya paralel şekilde uyarlanması gerektiğini “eğitim 4.0” kavramı ile açıklayan Öztemel, önümüzdeki yıllarda ancak inovasyonu temel edinerek eğitim sistemini gerçekleştiren kurumların başarılı olabileceğini

öngörmektedir. Günümüz dünyasında özellikle medyanın gücü ve yaygınlığı göz önüne alındığında görsel öğelerin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Buna uygun olarak bu yeni eğitim çağında görsel öğelere ağırlık vererek gerçekleştirilecek eğitimler insan gelişimine uygun olarak daha başarılı olabilme kapasitesine sahiptir. Eğitim 4.0'da insanlar sadece okul boyunca değil, yaşamları boyunca bir öğrenme kabiliyetine sahip olmalıdır. Salt bilgiden öte, günümüz dünyasındaki her alanda analitik düşünme, tasarlama, üretme ve üretilen her türlü bilgi, hizmet ve teknolojiyi kullanabilme yetisine sahip insanlar eğitmek önem kazanmıştır. (Öztemel, 2018, s. 27).

Eğitim her ne kadar özellikle teknolojik ve toplumsal gelişmeler sonucu öğrenci odaklılık ve teknolojik araç gereç kullanımına yönelen bir eylem olsa da unutulmaması gerekir ki eğitim her şeyden önce bir insan eylemidir. Burada öğretmenlerin rolünün çok büyük olduğu unutulmamalıdır. Dilekmen, eğitimin en etkili şekilde gerçekleşebilmesi için öğretmenlerin davranış kalıplarının nasıl olması gerektiğini ortaya koyduğu araştırmasında önemli bazı bulgulara yer vermiştir. Buna göre (Dilekmen, 2008, s. 216-218):

- Öğretmenler öğrencileri ile ilişkilerinde yapmacık tavırlar yerine daha doğal ve samimi diyaloglar kurmalıdır.
- Öğrencilerden olumlu davranışlar gösterenler ve başarılı olanlar öğretmenler tarafından ödüllendirilmeli, öğrencilerini eksileri ve artılarıyla kabul ederken eksi noktalarını mümkün olduğunca hoş karşılamalı ve öğrencisine inanarak ve güvenerek onlara destek olmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerine birey olarak saygı göstermeli ve onların heyecanlarına, üzüntülerine ve sevinçlerine ortak olarak öğrencilerini mümkün olduğunca anlayabilmelidir.

Eğitim, anlaşılacağı üzere birçok değişkene sahip ve çevresel faktörlerin olumlu ya da olumsuz etkisine açık olan bir eylemdir. Eğitimin sistematik olarak iyi bir şekilde planlanması, uygulanması ve gerektiğinde çağın şartlarına uygun olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Eğitimin içerisinde bulunan yöneticiler, öğretmenler ve hatta veliler bu yeniliklere ayak uydurarak en kaliteli bireylerin yetiştirilmesini sağlamaya çalışmalıdır. Eğitim ancak bu faktörlerin tamamının iş birliği ve birbiriyle uyumu içinde yürütülürse başarıya ulaşabilecek karmaşık bir eylem olarak görülmelidir.

2.3. Edebiyat Nedir?

Edebiyatı tanımlarken belki de en kilit kelimelerin başında “ifade” kelimesi gelmektedir. Dünyada, hatta tüm evrende insanın beş duyu organıyla hissettiği ya da düşündüğü her şeyin bir ifadesi vardır (Önal, 2008, s. 24). Edebiyat ise bu ifadeleri en güzel şekilde yansıtmaya çalışan bir alandır.

Edebiyat insan duygularını ortaya çıkaran, duyguları irdeleyen ve derinden betimleyen bir etkinlik olarak tanımlanabilir. Edebiyatı güzel sanatların bir dalı olarak düşündüğümüzde estetik bir kaygı beslediğini söyleyebiliriz. İnsan varoluşundan veri güzeli amaçlayan, onu isteyen ve betimleyen bir yapıda olduğundan edebiyatı insan doğasının bir parçası olarak görmek gerekmektedir. (Koç, 2015: 111). Bir başka tanıma göre ise: Edebiyat, yerine göre büyüleyici bir güç, yerine göre zevk veren, eğlendiren, bunu yaparken uyandıran, silkeleyen, düşündüren itkidir. (Bülbül vd., 2014, s. 4).

Edebiyat eski çağlardan bu yana müzik, resim, mimarlık ve heykeltıraş ile birlikte beş temel güzel sanattan birisi olarak kabul edilmektedir. Edebiyat bu sanat dalları içerisinde sözlü ve yazılı olarak en geniş ifade imkânını temin edebilmektedir. Bir sözün ses veya yazı ile aktarılırken edebiyat alanına girebilmesi için hitap edilen insanda bir his ya da heyecan oluşturması gerekmektedir.

Edebiyat, Türkçeye Arapçadan geçmiş bir kelimedir. Edebiyat kelimesinin kökünü ise “edep” oluşturmaktadır. Edep; terbiye, güzel ahlak, zarafet, erdem gibi kavramlarla ilişkilidir. Bu anlamından ötürü edebiyat geçtiğimiz yüzyıllarda insanı hatalarından arındırmak, güzel ahlaklı ve erdemli bir kişi haline getirmek gibi görevler üstlenmiştir. (Uğurlu, 1992, s. 141).

Edebiyat insanı toplumsallaştıran en önemli araçlardan birisi olarak değerlendirilmektedir. İnsan ancak toplum içerisinde yaşantısını sürdürebilecek bir varlıktır ve çevresine ekonomik, sosyal, duygusal yönden ve düşünce bakımından bağlıdır. İnsanların tecrübeleri, duyguları ve düşünceleri içerisinde olduğu toplumla birlikte doğar ve gelişir.

İnsan duygu ve düşünceleri çok karmaşık, zengin ve ince olabilir. Edebiyat ise bunları sistematik bir şekilde işleyerek aktarır. Dolayısıyla edebiyat var olduğu çağ

yansıtmaktadır. Edebi eserlerin tümü bir eleştiri, dünya görüşü, eğilim ya da özlemi dile getirir. Edebiyat böylece var olduğu çağı en iyi anlatan sanat dalı olarak görülmektedir. (Uğurlu, 1992, s. 190).

Güzeli arama yönünde en etkili araçlardan birisi olan edebiyatın bir diğer işlevi de bir eğitim aracı olmasıdır. Eğitimin değişim yaratmayı hedefleyen bir eylem olmasından hareketle edebiyatın da insanın duygularını kavrayabilmesi ve duyguları aracılığıyla kişiliğini oluşturabilmesi için bir araç olduğu ifade edilebilir. Edebiyat bu yolla bir eğitim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat ayrıca düşünebilme yetisi kazandırma ve geliştirmede de önemli bir araçtır. Edebî eserlerde yazarlar söylemek istediklerini çeşitli söz sanatlarıyla betimlediğinden insanın bunların üzerine düşünerek bilgileri anlamlandırması gerekmektedir. (Binyazar, 2011, s.).

Edebiyatı bir eğitim aracı olarak ortaya koyan Baş, çocuklara yönelik okul öncesi edebiyatının bazı eğitim işlevlerinden bahsetmiştir. Baş'a göre: çocuk edebiyatının okul öncesi döneme ait eğitim ortamları, söz varlığını geliştirme yanında psiko-motor gelişime de önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca çocuk edebiyatının söz varlığına ve dolayısıyla dinleme ve okuma becerilerine de olumlu katkı sağladığını belirtmektedir. (Baş, 2010, s. 156).

Edebi eserlerin büyük bir bölümü insanlara nasıl yaşamaları, nasıl davranmaları ve nasıl düşünmeleri anlatmak ve onlara yol gösterebilmek gayesi ile yazılmışlardır. Örneğin: Mevlâna'nın *Mesnevî*'si, Yunus Emre'nin *Risaletünnushiyye*'si, Nâbî'nin *Hayriyye*'si, Namık Kemal'in piyesleri, Ahmed Mithat Efendi'nin romanları, Mehmet Akif'in *Safahat*'ı, Tevfik Fikret'in *Şermin*'i ve Halûk'un *Defteri* gibi eserler bu amaçla yazılmıştır. (Kaplan, 1989,s.).

Edebiyat alanında ortaya çıkan her eser, kendine has bir dil ve üslupla yazılır. Edebî dil olarak ifade edebileceğimiz teknikler bütünü "bir milletin konuşma dili ve yazı dili teşekkül ettikten sonra kültür dili diyebileceğimiz bir söyleyiş zemininde daha fazla hissedilen, bir tarafı ile itibarî ve uçucu, bir tarafı ile hayatın gerçek değerleriyle kaynaşan estetik ve orijinal bir ifade yolu" olarak tanımlanabilir (Önal, 2008, s. 25).

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli

Çalışmada nitel yaklaşım temele alınmıştır. Nitel araştırma, birçok bilim adamınca kesin ve net bir şekilde sınırları belirlenerek tanımlanmaktan kaçınılan bir kavram ise de (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45) rakam ve sayılarla ifade edilmesi mümkün olmayan durumların, olguların esnek bir süreç kapsamında tespit edilip incelenmesi ve yorumlaması olarak ifade edilebilir. Bilindiği gibi nitel araştırma sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulan bir araştırma biçimidir. İncelediği konuların zaman içerisinde çok değişebilir yapıda olması, diğer bir deyişle durağanlık göstermemesi göz önünde bulundurulduğunda nitel araştırmalar, diğer birçok avantajının yanında, özellikle bu bakımdan sağladığı kolaylıklar gereği sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Nitel araştırmalarda birçok modele yer verilebilmektedir. Bu araştırmada durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, bir durumun sebeplerinin, sonuçlarının ve bu durumla bağlantılı çeşitli olayların derinlemesine incelenmesi şeklinde açıklanabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 83). Durum çalışmalarında bir olgunun nasıl ve neden ortaya çıktığına odaklanılmaktadır. İncelenen konunun nasıl oluştuğu, ortaya çıkmasında etkili olan etmenler ve bu etmenlerin birbiriyle ilişkisi derinlemesine ele alınarak çeşitli çıkarımlara ulaşılır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini edebiyatımızda hikâye türünde yazılmış eserler, örneklemini ise çalışmamızda incelediğimiz Mustafa Kutlu'ya ait *Hesap Günü*, *Tirende Bir Keman*, *Mavi Kuş*, *Beyhude Ömrüm*, *Uzun Hikâye*, *Hüzün ve Tesadüf*, *Arkakapak Yazıları*, *Bu Böyledir*, *Ya Tahammül Ya Sefer*, *Yoksulluk İçimizde*, *Yokuşa Akan Sular*, *Tufandan Önce*, *Rüzgârlı Pazar*, *Chef*, *Menekşeli Mektup*, *Kapıları Açmak*, *Huzursuz Bacak*,

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı, Zafer yahut Hiç, Hayat Güzeldir, Sıradışı Bir Ödül Töreni, Nur isimli hikâyeler oluşturmaktadır. Mustafa Kutlu'nun 1970 yılında Hareket Yayınlarından çıkan "Ortadaki Adam" ve yine aynı yayınevinden 1974 tarihinde çıkan "Gönül İşi" isimli ilk göz ağrısı eserleri, yazar, kendisi tarafından ifade edildiği şekliyle "çıraklık mahsulü" saymasından basmamış (Zengin, 2012, s. 74), dolayısıyla bu kitaplara ulaşamadığından; "Yıldız Tozu" isimli eser ise çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirildiğinden çalışmamızda incelenmemiştir.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmamızda veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, çeşitli olgu ve olayların ilgili yazılı kaynaklardan tespit edilmesidir. Konusu, ortaya çıktığı an gözlemlenmesi mümkün olmayan bazı durumları içeren araştırmalar olabilir. Bu özellikteki araştırmalar bakımından yazılı-basılı materyaller önemli bir kaynak oluşturabilir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, belirli bir zaman dilimi içerisinde üretilen gazete, dergi ve örgütsel dokümanlar gibi süreli materyaller veya ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarda üretilmiş anılar, kitaplar ve benzeri dokümanlar, bir araştırma problemi hakkında geniş bir zaman dilimine dayalı dayalı analizi olanaklı kılmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217-220).

Yazı, insan aklının en önemli buluşlarından birisidir. Yazı sayesinde binlerce yıllık kültür, sanat ve bilim alanında elde edilen bulgular sonraki kuşaklara iletilebilmiştir. (Calp 2007'den aktaran Göçer, 2018, s. 2). İnsanların uzun zaman ve yoğun emek harcayarak oluşturduğu çok yönlü birikimin ileriki kuşaklara iletilebilmesi bakımından yazının hayatî bir işlevi olduğunu ifade etmek gerekir. Bir an için, yazının olmadığı bir dünyada yaşanabilecek zorlukları düşünelim: İnsanların günlük hayatlarında yerine getirmeleri gereken rutin işlerden tutun bilim, sanat, kültür vs. gibi üst düzey entelektüel faaliyetlere kadar hayatın birçok boyutunda aksaklıklar ortaya çıkacaktır. Bu bakımdan yazının icadının uygarlık tarihinin dönüm noktalarından biri olduğunu söylemek abartı olmaz.

Doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217) doküman incelemesi araştırmayla ilgili çeşitli verilerin elde edilmesini

sağlar. Araştırmada Mustafa Kutlu'nun *Hesap Günü*, *Tirende Bir Keman*, *Mavi Kuş*, *Beyhude Ömrüm*, *Uzun Hikâye*, *Hüzün ve Tesadüf*, *Arkakapak Yazıları*, *Bu Böyledir*, *Ya Tahammül Ya Sefer*, *Yoksulluk İçimizde*, *Yokuşa Akan Sular*, *Tufandan Önce*, *Rüzgârlı Pazar*, *Chef*, *Menekşeli Mektup*, *Kapıları Açmak*, *Huzursuz Bacak*, *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı*, *Zafer Yahut Hiç*, *Hayat Güzeldir*, *Sıradışı Bir Ödül Töreni*, *Nur* isimli yirmi iki eseri doküman incelemesine tabi tutulmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın kapsamının ve sınırlarının tespit edilebilmesi için öncelikle yazar ve eserleriyle ilgili yazılı ve basılı kaynaklara(kitaplar, yayımlanmış tezler, makaleler, sempozyum bildirileri, çeşitli edebiyat ve sanat dergilerinde yayımlanan dosyalar ve yazılar, köşe yazıları, haberler vs.) ulaşılmıştır. Bu kaynaklar taranmış, araştırmanın kuramsal temeli oluşturulmuştur.

Yazarın, tez önerisinde inceleneceği belirtilen kitapları temin edilmiş, bu kitaplardaki hikâyelerin tamamı okunmuş, araştırmanın içeriğine uygun olduğu değerlendirilen veriler tespit edilerek doküman incelemesi yönteminin bir uygulama şekli olarak kitaplar üzerinde işaretlenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla kitap, kitap bölümü, mektup, tarihsel dokümanlar, gazete başlıkları ve yazıları gibi bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanabilir. (Sert, Kurtoğlu, Akıncı, Seferoğlu, 2013, s. 435).

İçerik analizi, bazı sebeplerle çok sınırlı bir düzeyde sayısal olarak ifade edilebilen ya da sayısal olarak ifade edilmesi hiç mümkün olmayan veriler üzerinde çalışıldığından nitel paradigma çerçevesinde yapılan araştırmalarda sıklıkla başvurulan bir veri analizi yöntemidir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları

okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259). İçerik analizinde, yapılan araştırmanın konusu ve amacı açısından mesaj değeri taşıyan veriler taranır ardından çeşitli ortak özellikleri olan veriler gruplandırılır. Bulgular araştırma amacı doğrultusunda analiz edilir ve yorumlanır.

İçerik analizinde, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259). Temaların araştırmacı tarafından saptandığı için bu aşamada objektif bir tutum sergilenmesi araştırmanın geçerliğini olumlu yönde etkileyecektir.

Nitel paradigma kapsamında çalışmalar yapan birçok araştırmacı, nitel çalışmaların niteliğinin artırılması bakımından farklı ölçütler ileri sürmüştür. Ancak bu ölçütler arasında “güven duyulabilirlik” kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Güven duyulabilirliği sağlayan ölçütler ise inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirliktir. İnandırıcılık ulaşılan bilgilerin gerçeklikle ne düzeyde uyumlu olduğunu ifade etmektedir. (Arastaman, Fidan Öztürk ve Fidan, 2018, s. 50-51).

Çalışmamızda, inandırıcılığın sağlanması için alanyazında önerilen tekniklerden “iyi bilinen araştırma yöntemlerinden faydalanılması”na önem gösterilmiş bu sebeple doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Ayrıca çalışmada “sürekli gözlem” tekniği gereği araştırma konusu ve bilgi ve belgelerle ilgili süreç boyunca ayrıntılı incelemeler yapılmış, ilgili malzemeler ve araştırmanın gidişatı hakkında ayrıntılı notlar tutulmuştur.

Yine çalışmanın inandırıcılığını ve böylelikle geçerliğini sağlamak amacıyla “meslektaş değerlendirmesi”ne başvurulmuştur. Lincoln ve Guba 1986’ya göre meslektaş değerlendirmesi, araştırmacının dürüstlüğünü korumak, hipotezlerini geliştirmek ve araştırma desenini şekillendirmek için kendisini çalışmayla ilgisi bulunmayan bir meslektaşının denetimine açması ve ondan destek almasıdır. Bu kapsamda araştırmayla ilgisi bulunmayan meslektaşların çalışmayla ilgili değerlendirmeleri talep edilmiş ve bunlar dikkate alınarak çalışmada gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Metinlerden elde edilen verilerden çalışmanın amacına uygun olanları ayrıştırılmıştır. Daha sonra bu verilerden belli başlıklar altında toplanabilenler belirlenmiş ve kategoriler oluşturulmuştur. Verilerin betimlenmesini ve yorumlanmasını sağlayacak kategorilerin oluşturulması göz önünde bulundurulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Mustafa Kutlu'ya Göre İnsan

Hikâyeciliğinin özünü *Kur'an-ı Kerîm*'deki “Sizden hayra çağıran, marufu emreden, münkerden vazgeçirmeye çalışan bir ümmet bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Âl-i İmran-104) emri gereğince “iyiliklere yöneltmek, kötülüklerden alıkoymak” olarak belirtebileceğimiz Kutlu'nun, eserlerinde insanı çok boyutlu olarak ele aldığı görülmektedir. Bu boyutlar eserden esere çok çeşitlilik ve değişiklik göstermektedir. Ancak insanın zatının asla kötü olamayacağı, insanları zahire göre değerlendirmenin büyük yanılgılara sebep olabileceği, bu sebeple kötüler -daha doğru bir ifadeyle hakkında kötü olduğuna dair net olmayan bir kanıya varılan kişiler- de dâhil olmak üzere herkesi iyi ve güzel görme, hataları ve kusurları olsa bile bunları isteyerek işlememiş olması gerektiğine, hiç olmazsa günün birinde yaptıklarına pişman olup doğru yolu bulabileceğine dair beslediği inancın bütün eserlerde insanla ilgili ortak bir inanç olduğu anlaşılmaktadır. “Kutlu'nun kişileri fitratın/yaratılışın/varoluşun bir getirisi olarak iyiye, güzele meyillidirler. Ancak birçoğu bu yönde olmasalar bile ideal olanın farkındadırlar.” (Yıldırım, 2007, s. 15). Yani o, insanı hep iyi görmek istemektedir. Bu bakış açısının, “Dünya'ya gelen her insan fitrat üzere doğar, sonra anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan, Mecusi (farklı bir rivayete göre hatta müşrik) yapar” (<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=130047&idno2=c130014>) meâlindeki hadisle ifade edildiği üzere İslâm'da her çocuğun dünyaya günahsız olarak geldiği sonradan insanlar tarafından bozulduğu inancından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

“Kutlu, İslâm düşüncesinin tarihî birikimiyle hareket eder.” (Yıldırım, 2007, s.9). Dolayısıyla onun eserleri ve sanatıyla ilgili bu durum göz ardı edilerek yapılacak değerlendirmelerin isabetsiz ve dayanaksız olacağı rahatlıkla ifade edilebilir.

Müziyenlikle hayatını kazanan insanların hikâyesini anlattığı “*Tirende Bir Keman*” eserindeki Udi Sadullah hemen her gece içecek kadar sarhoş bir kahramandır. Ancak “Akşam eve geldiğinde iki eli dolu gelir, turfanda erik, kiraz çıkınca mutlaka alır, Naime’ye sürekli hediye verirdi. Bir başörtüsü bir terlik. Olsun, yarım elma gönül alma.” (Kutlu, 2016k, s. 22) sözleriyle Kutlu, kötü alışkanlıkları ve hataları olan insanların da bazı güzel taraflarının olabileceğini yansıtmaktadır. Günahkârların, hayatın zorlukları karşısında nefsin galebesiyle teselliye yanlış işlerde arayanların hiçbir iyi tarafının olamayacağı gibi toptancı bir anlayışla hareket etmeyip insanın var oluşunun geleceğe dair umutlu olmak için yeterli olduğu şeklinde bir inanç ve düşünceye sahip olduğunu görülmektedir. Nitekim aynı eserde “...Sonra çilingir sofrasını kurar, balığını kendi pişirir, salatasını kendi yapar, içki kokusu eşinin tülbindine seccadesine sinmesin diye mutfak balkonundaki küçük masada demlenirdi.” (Kutlu, 2016k, s. 22) denmektedir.

Sarhoş denince insanların zihninde, eve geldiğinde hanımına, çocuklarına şiddet uygulayan hatta bundan zevk alan, karısını hizmetine amade bir varlık olarak gören, evin hiçbir ihtiyacını önemsemeyen gaddar bir tip canlanmaktadır. Ancak Udi Sadullah, dindar bir kadın olan hanımı Naime’yi sırf incitmek için sofrasını hanımına hazırlatmayıp kendi hazırlamakta bununla da kalmayıp eşinin tülbindine ve seccadesine koku sinmemesi için balkonda içecek kadar hassasiyet ve nezaket sahibi bir kahramandır. Bu bakımdan kahramanın, yaptığı yanlışın bilincinde olduğunu, bu yanlış işleri şimdilik terk edemese bile en azından yaptıklarından diğer insanların rahatsız olmasına sebep olacak tavır ve hareketlerden kaçındığını söylemek mümkündür.

Hesap Günü, Bedri Bey’in, cenaze merasimine katılan kişilerle karşılıklı sohbeti temelinde gerçeküstü bir yaklaşımla kaleme alınmış bir eserdir. Eserin bu açıdan taşıdığı değer ve hikâye türünün özelliklerini ne kadar yansıttığı araştırmamızın kapsamı dışında kaldığından eserin bu boyutlarından bahsedilmeyecektir. Eserin bir bölümünde, cenaze cami avlusundaki musallanın üzerinde iken aşağı mahallede yaşayanların düğün alayının davulu zurnayı birbirine katarak caminin dibinden

geçmesinden bahsedilmektedir. Bedri “Bari cenazeye hürmeten kesin şu zırlıtyı. Öyle deme abi, görmemişlerdir, bunlar da Müslüman evladı.” (Kutlu; 2016d, s. 60) sözleriyle o alışkın olduğumuz, Hz. Muhammed’in(s.a.v) tebliğ için gittiği Taif’te müşrikler tarafından taşlanması üzerine “Onlar bilmiyorlar Ya Rabbi. Bilselerdi, yapmazlardı.” şeklinde ifade ettiği Müslümanca bakış açısını sergilerken cami avlusundaki ahali aynı duruma Bedri’nin tepkisinin tam tersi bir tepki gösterir: Cemaattaki insanların her biri bir yandan söylenir, düğün alayındaki insanları ayıplar, onlara hakaret eder.

Kutlu’nun hata yapsa da bu hatanın bilmemekten kaynaklanacağını düşündüğü, insanı özünde iyi ve güzel görmeye, dışlamak yerine yanlışlarıyla kabullenerek kazanmaya eğilimli bakış açısının bir başka yansıması da *Hesap Günü*’nde bu şekilde kendine yer bulmuştur.

Kapıları Açmak isimli eserde Ahmet, zengin olmak için türlü planlar kuran, kurnaz ve açgözlü bir kahraman profili yansıtmaktadır. İşlettiği kahvenin ne uzayacağı vardır ne kısılacacağı. Ahmet’e göre köşeyi dönmek için ne yapıp edip, turizmle beraber birçok değişikliğe uğrayan kasabanın sahilinde bir gazino açmak gerekmektedir. Ancak sermayesi yoktur.

Ahmet, kendine maddi destek vermesi karşılığında kardeşi Zehra’nın, mirasyedi bir zampara olan Kemal Beyoğlu namıdiğer “İpsiz Kemal” ile evlenmesine razı olur. İpsiz Kemal sözünde durmaz, parayı vermediği gibi Zehra’yı İstanbul’a kaçıtır. Zehra, İstanbul’da pavyonda bulaşıkçılık yapar. Gözü açılmamış, büyük şehrin girdabında bir başına kalmış masum bir köy kızı olan Zehra direnmesine rağmen her türlü pis işin döndüğü bu ortamda kendini koruyamaz. Yaşadığı birçok olayın ardından ne olursa olsun kasabaya dönmeyi kafasına koyar. “Gidecekti. Bu hayatı terk edecek, olmaz denilen şeyi olduracaktı. Allah bana yeter dedi. Onu artık kimse durduramaz.” (Kutlu, 2015c, s. 90). Bir daha dönmek üzere yaşadığı her türlü çirkinliği geride bırakarak İstanbul’u terk eder. Kasabada yaşadığı hayatla tamamen zıt olan İstanbul serüveni böylece sona erer.

İstanbul’dan kasabaya dönüş aslında Zehra’nın onca kötü tecrübeden, gınahtan yüz çevirerek temiz bir hayata kaçışıdır. Yazarın “iyiliğe eğilimli insan” düşüncesi, algısı esere bu şekilde yansımaktadır. *Kapıları Açmak*, köyden kente göçün ortaya çıkardığı yozlaşmış nesillerin bir bakıma ters hikâyesidir. İç dünyaları harap olan gençlerin

asıllarına dönüşünün mümkün olduğunu göstermesi ve telkin etmesi bakımından yazarın diğer eserlerinden ayrışan bir anlatı olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bizde asalet ahlak ile belirlenir; parayla, mevki ve makamla, madalya ile değil. Adam zengindir lakin makbul sayılmaz, bilinir ki bu zenginliğe haram bulaşmıştır. Adam mevki-makam sahibidir, yine makbul sayılmaz, bilinir ki bu mevki ve makam iltimasla kazanılmıştır. Mevki ve makamı, şöhreti, hatta parayı helal yollardan, ehliyet-liyakat ve alın teri ile kazanmış olmak lazımdır. İşte o zaman makbul sayılır.”(Kutlu, 2015c, s. 13) ifadeleri bize, Kutlu’nun insana bakışıyla alakalı çok önemli ipuçları vermektedir. Dünya hayatı boyunca elde edilen maddi, manevi kazançların büyüklüğü, niteliği karşısında bunlara ulaşmak için gösterilen gayretin eksikliği, azlığı hatta çoğu zaman ortada bir gayret olmaması insanların, toplumun en büyük sorunlarından biri olarak kendini göstermektedir. İnsanların bir emek ve gayretin meşru karşılığını değil de ikili ilişkilerin, adam kayırmanın sonucunu elde etmeleri ferdi anlamda kişinin ahlaken tükenmişliğini göstermekle beraber eşitlik ve hakkaniyetin gözetilmediği bir toplumsal düzenin ortaya çıktığını, insanlar arasında gayriahlaki tutum ve davranışların giderek yaygınlaştığını ve bunun gibi durumların yadırganmaz hâle geldiğini de göstermektedir.

Yine “Sonra zeytincilik zordur yani. Yahu kolay iş var mı? Alın terleyecek ki karnın doysun.” (Kutlu, 2015, s. 16) sözleri, kişinin, lükse varmayan, hayatını devam ettirmesi için gerekli olan asgari yaşam şartlarını oluşturabilmesi için bile gayret etmesi gerektiğini ifade etmektedir.

İslâm’a göre kişinin kıymeti, maddi, manevi varlığını helâl yollardan elde edip etmediğiyle ölçülür. Yani kişinin asaleti soyundan değil kendi kişiliğinden kaynaklanır. Bu görüş, Ayet-i kerimede “Allah’ın size verdiği rızıklardan helal ve temiz olarak yeyin ve kendisine iman ettiğiniz Allah’a karşı gelmekten sakının.” (Maide suresi, 88) buyurulmaktadır. Yine "Kim nefisini dilencilikten korumak, çoluk çocuğunun nafakasını temin etmek ve fakir komşularına yardım etmek için helâlinden kazanırsa, o kimse kıyamet gününde Allah’ın huzuruna yüzü ayın on dördü gibi parıl parıl parladığı halde varır." (Nuaym 1932’den aktaran Önlüer, 2014 , s. 77) hadis-i şerifi de bu ölçüyü ifade etmektedir. Ayrıca makamın ve rütbenin ikili ilişkiler gözetilerek değil ehliyete göre verilmesi gerektiği Kur’an-ı Kerim’de kesin bir dille ifade edilmektedir: “Şüphesiz ki Allah; size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman

adaletle hükmetmenizi emreder. Gerçekten Allah; bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah her şeyi işitendir, her şeyi görendir.” (Nisa suresi, 58).

Adam kayırma, günümüzde toplum düzenini içten içe kemiren, toplum huzurunu tehdit eden sorunların başında gelmektedir. Kutlu, bu konuya da kayıtsız kalamamış, olması gerekeni eserinde ifade etmiştir.

İnsan yaratılışı gereği toplu hâlde yaşamaya yatkın bir varlıktır. Ancak birlikte yaşamak denince akla yalnızca fiziksel olarak aynı ortamı paylaşmak gelmemelidir, bu çok yüzeysel bir kabul olacaktır. Toplu hâlde yaşamaktan kasıt maddi olan her şeyi paylaşmak kadar -belki daha fazla- duygu, düşünce, inanç boyutunda ortak noktalarda buluşabilmektir.

“Bakın efendim. Bu acıyı biliyorum. Kocamdan iki satır mektup alabilseydim çok mutlu olacaktım. Ama o gitti ve bir daha haber gelmedi. Böyle olunca Ahmet Bey’in eşini düşündüm. Kadıncağz zaten bu mektuplarla yaşıyor. Öyle olmalı. Onu bundan yoksun bırakmamalıyım dedim. Oturdum yazdım. Hepsi bu. Kaderi kaderime benzeyen birine yardımcı olmak teselli veriyor.”(Kutlu, 2016h, s. 75).

Kendisi gibi eşi tarafından yüzüstü bırakılan bir kadının yazdığı mektuplara kocasıymış gibi cevap veren bir başka kadının böyle bir şeyi neden yaptığı *Menekşeli Mektup*’ta bu şekilde ifade edilmektedir. Kocasından aldatılan bir kadın şüphesiz çok büyük bir yıkım yaşamaktadır. Ancak içlerinden güçlü olanlar, yaşadıklarından dolayı hayata küsmek yerine pes etmeyerek -belli bir süre sonra- hayata bir şekilde devam etmektedir. Hayatın geri kalanı asla eskisi gibi olamayacaksa bile, bu önemli bir çabadır. Hayat arkadaşının kendini terk etmesine katlanamayacaklar da vardır elbette. İncilâ Hanım bunlardan biridir. Eşinin kendini aldatması bir tarafa, yurt dışına gitmesiyle yaşadığı hasret, daha doğru ifadeyle travma bile onun iç dünyasında derin tesirler ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bir kadının gönlü, her ne kadar kendinden kilometrelerce uzakta üstelik yabancı da olsa bir kadının daha büyük bir yıkım yaşamasına razı olamamıştır.

Zafer yahut Hiç’te Tepeköy’ün önce muhtarı daha sonra belediye başkanı olacak İş Adamı, Muhasebeci Samet Görmez sadece fabrikayla ilgilenmekle kalmamış Kastamonulu hemşehrileri başta olmak üzere bütün yöre halkının sorunlarını çözmeye çalışmıştır. Hastası olan, borcu olan, karakolluk olan, mahkemeye düşen ona koşmaktadır. Çünkü onun, ihtiyaçlı bir kimseyi geri döndürdüğü görülmemiştir. Samet Görmez’in böylece halkın “Samet abi”si olmuştur. (Kutlu, 2016o, s. 86).

Yukarıda ortaya konanlardan hareketle, fiziken aynı ortamı paylaşıyorlar da birbirinin derdiyle dertlenmeyenlerden ziyade arada mesafeler olsa bile aynı acıyı paylaşabilenlerin birlikte olduğunu söylenebilir. Bütün bu ifade edilenler toparlanacak olursak Kutlu'ya göre insan "başkalarının derdiyle dertlenen"dir.

Modern dünya denince zihinlerde kötülüklerin çoğaldığı, iyiliklerin köşe bucak saklandığı, insanlar kötülüğe kolayca yönelirken iyilikten imtina etmek için bahane aradığı bir zaman ve mekân algısı oluşmaktadır. Ancak İslâm düşüncesine göre insana düşen her türlü elverişsizliğe rağmen kötülükten yüz çevirip iyiliklere yönelmektir. Aşağıdaki ifadeler iyilikten vazgeçmeyen, ısrarla iyilik yapmaya devam eden bir insanı anlatmaktadır:

"Bu minik çeşmeyi vakti zamanında sahibü'l-hayrat bodur minareli mescidin bahçe duvarına yaptırmış. Bir gün çiğ süt emmiş birisi çeşmenin tunç musluğunu çalıp satmış. Çeşmeye musluk dayanmıyormuş. Çalan çalana. Kırıyorlar musluğu, alıp gidiyorlar. Cevat yenisini takıyor. 'Ne yani' diyor, 'Nâmertlik aldı yürüdü diye, mertlikten vaz mı geçeceğiz?'" (Kutlu, 2016f, s. 18-20).

Cevat, mahalle berberinin kalfasıdır. Kimilerine göre çulsuzun tekidir. Fakat bodur minareli caminin duvarındaki çeşmenin musluğunun çalınmasına mahalle sakinleri kayıtsız kalırken Cevat "...mahallenin üzerinden dua eksik kalmasın." (Kutlu, 2016f, s.19) diyerek musluğu yenilemeye devam etmiştir. Öyleyse Mustafa Kutlu'ya göre insan "kötülükler alıp başını gitse de iyilikten vazgeçmeyen" dir.

İslamiyet'e göre dünya insanlar için geçici bir yer hatta bir rüyadan ibarettir. "Bu dünya hayatı, bir oyundan, eğlenceden ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir. Ama ahiret hayatı, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için çok daha güzeldir. Öyleyse hâlâ akıllanmayacak mısınız?" (En'am, 32). *Kur'an-ı Kerîm*'de ifade edilenlerden insanın asıl yurdunun ahiret olduğu anlaşılmaktadır. Böyle değerlendirildiğinde "Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden ibaret." (Kutlu, 2016b, s. 138). Bu bakımdan Kutlu'nun iç âleminde insan aynı zamanda "gurbette olan"dır da. Burada gurbet kavramı insanın asıl yurdunun ahiret olması anlamıyla da vurgulanmaktadır.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde gurbet, kişinin dünyadaki memleketinden ayrı olmaklığı bağlamında da ele alınmaktadır. "İğde bu. Doğrudan Anadolu demek. Yozgat, Sivas, Niğde demek. Anlaşılan o da bizim gibi gurbete çıkmış." (Kutlu, 2016j, s. 7)

ifadeleri memleketinden uzakta kalan insanın iğde ağacının da gurbette olduğunu düşünecek hatta hissedecek kadar gurbeti yaşadığını göstermektedir. Çoğu, memleketinden dışarıya ilk defa -büyük olasılıkla da sadece- askerlik görevi için çıkmış olan gençlerin geçim derdiyle kendi topraklarından ayrılarak İstanbul'a gelmesi neticesinde yaşadığı zorlukların anlatıldığı Yokuşa Akan Sular isimli eserde yer alan "Seydali dalgındı. – Ramazanlık zor... Şehir yerinde her bir iş zor kekkom. Gurbetlik bir yandan, tütün zoru bir yandan..." (Kutlu, 2015f, s. 38) cümleleri de gurbetin insanın bütün varlığına tesir eden, soğuk yüzünü bir dökümhane işçisinin gözünden adeta bütün gerçekliğiyle göstermektedir.

Memleketin temiz havasından, suyundan, türlü gıdasından mahrum kalan köy insanı bedenen yıpratmıştır. "Bican kecgereyi kavrayıp her kaldırışında Zülküf Ağa'nın titreyen bacaklarına takılıyordu. 'Gurbetlik fukarayı iyicene kötöletmiş. Senesine varmaz tüketir bu iş bunu. Kim bilir ne yaman delikanlıydı...' " (Kutlu, 2015f, s. 29).

Anadan, kardeşten, yardan, eşten dosttan ayrı düşmek insanın iç dünyasında derin tesirler bırakır. Ayrıca gurbetçi, ait olduğu dünyanın değerlerinden de günbegün uzaklaşır. "Bican, 'Aslımızı yitirmezsek iyidir.' dedi, içinden. 'İyidir ya, mümkün mü?' " (Kutlu, 2015f, s. 23).

İnsan, yaratılışı gereği, aksi durumlar da olmakla beraber, genelde hayatını akraba, arkadaş, komşu vs. ile birlikte geçirmektedir. Kişinin çevresindekilerle ilişkisi hayat şartlarının ortaya koyduğu zorunluluklar gereği zamanla değişebilmektedir. Eskiden çok yakın olunan insanlarla bağlar giderek zayıflayabilmektedir. Ancak yine de insani bir değer olarak vefa varlığını hâlâ hissettirmektedir. "Babam ecel döşeğinde iken Berber Hacı yanında imiş. Ölürken bizleri kendisine ısmarlamış. Ne yalan söyleyeyim çok iyiliğini gördük, Allah razı olsun. Bana 'yadigâr' derdi her gördüğünde." (Kutlu, 2016b, s. 28). Berber Hacı, arkadaşının emanetlerine vefalı bir arkadaş olarak sahip çıkar, her türlü istek ve ihtiyaçlarını gidermek için elinden gelen gayreti gösterir. Buna karşın kahramanımız da Hacı Abi'ye olan muhabbetini ve saygısını her zaman korumuştur.

Beyhude Ömrüm'de hikâye zamanının ağır geçen kış mevsimi ve dönemin imkânsızlıklarından dolayı ulaşımın sağlanamadığı günler olduğu bölümde "Yıllardan bir yıl çok kar yağdı. Yol-iz kapandı. Meğer Berber Hacı vefat etmiş, haberini alamadık." (Kutlu, 2016b, s. 134). Baharın erişip yolların açılmasıyla birlikte yola revan

olunur. “Hacı ağabeyin mezarını ziyaret için kasabaya inmiştim. Bahçeden getirdiğim gül fidanı ile kabristana vardım. Taşını yaptırmamışlar. Ham toprağın üzerinde yaban otlar bitmişti. Yoldum, temizledim, gülü diktim, sonra oturup uzun uzun dua ettim.” (Kutlu, 2016b, s.138). Yadigâr ve Berber Hacı’nın birbirlerine karşı tutum ve davranışları değerlendirildiğinde insan “vefalı olan”dır.

Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı’nda İzzet Bey, kendi köyü olan Başpınar’da yıllarca öğretmen olarak hizmet etmiş, çocukları okutmuştur. Ayrıca ömrü boyunca Başpınar’la ilgili ne kadar belge, fotoğraf, haber vs. var ise toplamıştır. Bu dokümanlar bir büyük dosya boyutuna ulaşmıştır. Ancak İzzet Bey hastalanıp yatağa düşünce ömrünün bu çalışmayı yayımlamaya vefa etmeyeceğini anlamıştır. Bu arzusunu yerine getirmesini vasiyet ederek dosyayı köy muhtarına teslim eder.

Muhtar Selman Efendi İstanbul’da kâğıtçılık işine girer. Köyünü tanıtacağını ve köylüleri bir araya getireceğini umarak bir dergi çıkarmaya karar verir. Hem köyün tarihçesini kayıt altına almak hem de merhumun vasiyetini yerine getirmek amacıyla İzzet Bey’in köyle ilgili çalışmasını dergide peyderpey yayımlamaya niyetlenir. Burada Selman Gümüş’ün İzzet Bey’den kalma evrakı köy dergisinde yayımlaması dosyanın dergiye zenginlik katacak bir içerik sağlamasından çok son nefeste vasiyet edilen bir isteğin yerine getirilmesi, dünyadan göçmüş bir insanın ömrü boyunca gerçekleştirmek istediği fakat muvaffak olamadığı içindeki bir ukdenin yerine getirilmesi bakımından kıymet ifade etmektedir.

Beyhude Ömrüm’de, Gülpaşa Çavuş’un oğlu kasabaya iner ve pazara uğrar. Pazarda insanların, büyüklerinden kalma güğüm, sini, bakraç vs. gibi bakır eşyaları; kilim, çorap gibi dokumaları; saban, boyunduruk gibi tarım aletlerini sattıklarını görür. Satılan eşyalar arasında kağnı bile vardır. Bir alıcı bulunmadığı takdirde Fırıncı Zekeriya kağnıyı odun niyetine alıp yakacaktır. Gülpaşa Çavuş’un oğlu bu görüntü karşısında hüzünlenir. Geçmişte çok hizmetler görmüş, kullananlarla birlikte yaşamış, hatıralara şahitlik etmiş bu ata yadigârlarının satılmasına gönlü razı olmaz. Hatta Gülpaşa Çavuş’un oğlunun, telaşla bir oraya bir buraya koşturmalarından tek derdi bu eşyaları düşük fiyatlara satın almak olduğu anlaşılan bazı kişileri leş didikleyen akbabalara benzetmesi olan biteni yalnızca eski eşyaların elden çıkarılması olarak değil geçmişe ihanet olarak anlamlandırdığını göstermektedir. (Kutlu, 2016b, s. 139-140).

Zengin-fakir, tok-aç, genç-yaşlı, sağlıklı-hasta her insanın kendine göre, hayatta erişmek isteyeceği konular, elde etmek arzusunda olduğu şeyler vardır. Hatta uğruna bir ömür tüketilse de elde edilemeyeceği bilindiği hâlde kişinin kendini buna bir türlü inandıramadığı ya da bu durumu kabullenemediği durumlar olabilmektedir. “– Ateş çiçekleri, Cennet süpürgeleri, sardunyalılar. Her şey her şey. Çiçek birden silkinip kendine geliyor. – Çok hayal kurmayalım. Sükut-u hayal diye bir şey var. – İnsan dünyada hayal ettiği müddetçe yaşar.” (Kutlu, 2016i, s. 38) konuşmaları böbrek nakli bekleyen ve diyaliz tedavisi gören Çiçek ile Doktor Cüneyt isimli iki genç âşık arasında geçmektedir. Cüneyt’in sözleri aslında Yazarın insanı “hayal eden” olarak gördüğünü ifade etmektedir. Ayrıca Yazar bu bakış açısını tek kahramanın ağzından dillendirmekle yetinmemiş hikâyenin bir başka kahramanı olan yaşlı hanımın “– Cüneyt doğru söylüyor Çiçek. Hayal kurmalı insan. Özellikle genç iken. Yaşlanınca fazla gerçekçi oluyoruz, günü kurtarmaya bakıyoruz.” (Kutlu,2016i, s. 38-39)sözleriyle de düşüncelerinin altını çizmiştir.

Hayal kurmaya devam edilir. Doktor Cüneyt bazı arkadaşlarıyla birlikte belki bir klinik bile açabileceklerini düşünmektedir. Ancak bu klinik bir ticarethane kimliği taşımayacaktır. “– Haftanın bir gününü yetim çocukların, yaşlıların, fakirlerin tedavisine ayıracağız. Ücretsiz olacak.” (Kutlu, 2016i, s. 40). Bu hayalleri, maddi beklentileri her şeyin üstünde tutan bir kişinin düşünceleri olarak değil insani hassasiyet sahibi, topluma karşı sorumluluklarının bilincinde olan bir insanın geleceğe yönelik planları olarak değerlendirmek mümkündür.

Zafer yahut Hiç’teki kahramanlardan İstanbul’da tıp fakültesinde öğrenci olan Ferit’in de aynı fedakârca düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Ferit, kendi gibi idealist arkadaşlarıyla birlikte sokak sokak dolaşarak fakir hastaları tedavi etmektedir (Kutlu, 2016o, s. 93).

Nur, Marmaris’ten İstanbul’a dönerken beklenmedik bir şekilde yol ortasında bir çocukla karşılaşır. Yarım yamalak bir konuşmadan sonra, çocuğun ailesiyle birlikte çıktığı yolculukta geminin karaya bindirmesiyle anne babası ölen Somalili bir mülteci olduğu anlaşılır. Perişan vaziyetteki bu güzel zenci çocuk da otomobile alınır ve İstanbul’a doğru yola çıkılır. “–Bunlar Somali’den kaçmış. Tekne batmış. Annesi,

babası ölmüş. Kıyıya çıkanları jandarma götürmüş. Bunu unutmuşlar. Kısmet, kısmet.” (Kutlu, 2016i, s. 27).

Ayrıca “Bir kez de Sudan’a gitmişti. Faaliyetlerine hayran olduğu ‘Yeryüzü Doktorları’ ile. Hemşirelik kursu almıştı ve o ekibe yardım edebilirdi. Afrika’da açlığa, ölüme mahkûm insanlara yardım eli uzatıyor, ameliyat yapıyorlardı.” (Kutlu, 2016i, s. 80). Zengin bir ailenin mimarlık okuyan genç kızı Nur, maddi zorluklara yabancı olmasına rağmen maddi imkânsızlıklarla boğuşan hatta hayatta kalmaya çalışan insanların dertlerine yabancı kalmamıştır. Birçok insan için pek bir anlam ifade etmeyen Afrika’nın yoksul insanların acılarını paylaşmaktadır. Nur bu olumsuzlukların iyileştirilebilmesi konusunda kendini de sorumlu hissetmiş ve hemşirelik kursuna katılıp Sudan’da bir sivil toplum kuruluşu aracılığıyla hastalara umut olarak payına düşeni yapmıştır. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Kutlu’ya göre insan “fedakârlık yapan”dır.

Uzun Hikâye’de mütevazı insanların samimi arkadaşlıkları ve dostlukları anlatılmaktadır. İnsanlar için çok farklı şeyler mutluluk sebebi olabilmektedir. Kimileri maddi karşılığı yüksek hediyelerle mutlu olurken kimileri de kayda değer bir rakamsal karşılığı olmayan şeylerle mutlu olabilmektedir. Anlamı maddeye önceleyen kişilerin gözünde eşyanın kıymeti maddesinden değil bazen geldiği kimseden, bazen geldiği yerden, bazen kişiyle buluştuğu zamandan, bazen de kişiyle buluştuğu mekândan kaynaklanır. “Kâğıdı mavi bir zarf içinde Celal’e verdim. Sen say dünyaları bağışladım. Gözlerinden sevinç gözyaşları boşandı. Okudu, okudu ağladı. Utanmasa yüzüne, gözüne sürecekti.” (Kutlu, 2016m, s. 55).

Ömrünü pencereden sokağı seyretmekle geçiren engelli bir genç olan Celal, savcının kızı Ayla’ya âşıktır. Ayla’yla yüz yüze görüşmeye engelinden çok-sokağa çıkamamaktadır- utangaçlığından dolayı cesaret edememektedir. Tek arkadaşı kahramanımız –kahramanın ismi hikâyede geçmemektedir yalnızca Ali Bey’in oğlu şeklinde bir ifade kullanılmıştır.- olduğu için ondan kendi yaptığı boncuklu kolyeyi Ayla’ya vermesini ve selamını söylemesini ister. Kahramanımız da Ayla’ya âşık olmasına rağmen arkadaşının isteğini yerine getirir. Hatta Ayla’dan, Celal’i mutlu edecek bir mektup yazmasını da rica eder. Ayla, kahramanımızın ricasını yerine getirir ve Celal’e hitaben güzel dileklerini içeren bir mektup kaleme alır. Kahramanımız da bu mektubu Celal’e seve seve ulaştırır.

Gülpaşa Çavuş'un oğlunun köyde bir bahçe kurması temelinde köy insanın toprakla ilişkisinin, kendilerine mahsus küçük dünyalarındaki huzurlu ve mutlu hayatlarının, eldekiyle yetinmeyen, tez elden zengin olma hırsıyla giderek topraktan kopan kuşakla yaşanan çatışmaların irdelendiği *Beyhude Ömrüm*'de tarlada ağustos böceklerinin cayırtıları eşliğinde bir başak koparıp daneleri avucuna ufalarken kahramanın duyduğu heyecana ve mutluluğa kanaatkâr olmayan, elde ettiği her şeyin sürekli daha fazlasını ve üstününü isteyen modern insan bir anlam veremeyebilir.(Kutlu, 2016b, s. 6).

Modern çağın maddeci anlayışının şekillendirdiği yüksek beklentileri olan, doyumsuz insan tipinin tamamen zıddı olarak yazarın, küçük şeylerden mutlu olabilen, kanaatkâr bir insan tasavvuru ortaya koyduğunu ifade etmek mümkündür.

Hesap Günü'nde, Bedri cenaze namazı kılındıktan sonra cemaatteki yakınlarının alelacele kendilerini günlük hayatın koşturmacasına kaptırmaları, onu bir başına bırakmaları, unutmaları üzerine başını tabuttan çıkararak “– Heeey! İnsanlar! Nereye gidiyorsunuz?” (Kutlu, 2016d, s. 156-157) diye bağırır. Gün gelecek bir ömrü beraber yaşadığımız insanlar bizi yüzüstü bırakacak. Bedri o günü yaşamaktadır ancak bu durumu kabullenmekte zorlanmaktadır. Bunlardan hareketle Kutlu'ya göre insan bir ömrü eş, dost, akraba, arkadaş, konu komşusu ile geçirse de “eninde sonunda yalnız kalacak olan”dır. Bu yalnızlık, insanın hayattaki en değerli varlığı, uğruna birçok fedakârlık yaptığı çocuklarının -oğlu Süha ile kızı Eda meşguliyetlerinden dolayı Bedri'nin cenazesine katılamıyor- babalarına karşı son vazifelerini dahi yerine getirmesine engel olabilmektedir. (Kutlu, 2016d, s. 156).

Huzursuz Bacak isimli kitapta yurt dışında doktora eğitimine devam eden Ömer Faruk'un, babası Tıp Profesörü Hulusi Ay'ın vefatını yaklaşık bir yıl sonra öğrendiği belirtilmiştir. Yakınları, doktora tezini yazma aşamasında olan Ömer Faruk'un olumsuz etkilenmesini istemedikleri için babasının vefat haberini ona vermemiştir. Ömer Faruk, babasının öldüğünü telefonda konuştuğu bir arkadaşı aracılığıyla tesadüfen öğrenir (Kutlu, 2016e, s. 23). Dolayısıyla insanın yeri geldiğinde en yakınlarından bile ayrı düşecek kadar yalnız bir varlık olduğu ifade edilebilir.

Beyhude Ömrüm'de kışı İstanbul'da oğullarının yanında zar zor geçiren kahramanımız, topraktan, doğadan ayrı kalamamanın ve köyüne olan özleminin etkisiyle baharın gelmesini bekleyemeden köyüne döner. Köyde yalnızca cami cemaatinden birkaç kişi

ve Deli Derviş kalmıştır. Mevsim erişip karlar düşmeye başladığında o çok emek vererek kurduğu ve çok sevdiği bahçesini görmeye giderken kahramanımızın ayağı kayar, kırılır ve yere düşer. Bu kalkışı olmayan bir düşüştür. Kahramanımız son nefesini yalnız verir (Kutlu, 2016b, s. 202-209).

Chef te ise “yalnızlık” hayatın her aşamasında varlığını gösteren bir kavram olarak kendine yer bulmaktadır. Annesini kendi doğumunda kaybeden Hüseyin Hüsnü Bey’in babası, daha sonra başka bir kadınla evlenmiştir. Bir okulda müstahdem olan babasını da ortaokul ikinci sınıftayken kaybedince Hüseyin Hüsnü bir başına kalmıştır. Memleketi Sarıkamış’a son kez babasının cenazesine katılmak için gitmiştir. Bir başına kalan Hüseyin Hüsnü çalışıp para kazanmak için yazları da Ankara’ya gittiği için yavaş yavaş memleketinden ve akrabalarından uzaklaşmıştır (Kutlu, 2015b, s.26-27). Annesinin kaybıyla başlayan yalnızlık zaman ilerledikçe başka hâller almakta, giderek derinleşmektedir.

Yalnızlık, Hüseyin Hüsnü’nün yakasını evlilik hayatında da bırakmamıştır. Anne, babası okuyup bir meslek sahibi olmasını beklerken oğulları Özgür, etrafın diplomalı işsizlerle dolu olduğu inancıyla üniversite okumaz, ticarete atılarak bir an evvel zengin olmanın yollarını arar. Hüseyin Hüsnü kendi hayatında karşılaştığı zorlukları oğlunun yaşamaması için gayret etmektedir. Aslında Hüseyin Hüsnü’nün, oğlu Özgür’ün eğitimle ilgili hemen her ihtiyacını karşılamaya çalışmasının en büyük sebebi kendi ulaşamadığı başarıları oğlunun elde etmesini istemesi ve böylelikle oğlu üzerinden egosunu tatmin etme arzusudur, kendisi de bunun farkındadır. Mesela yabancı dil bilmemesi Hüseyin Hüsnü’nün mesleğinde ilerleyememesine sebep olduğu için oğlunu yabancı dil kursuna yazdırır. Ancak Özgür, babasının kendisinin donanımlı bir kişi olarak yetişmesi amacıyla yaptıklarına kayıtsız kalmaktadır. Daha ilkokul yıllarındayken ufak çaplı alım satım işleri yapan Özgür’ün yapmak istediği tek şey ticarettir. Ailesi ile Özgür arasında düşünce boyutundaki bu farklılık zamanla aile içi iletişime de etki etmiş, Özgür günden güne ailesinden ve evden uzaklaşmıştır.

Hüseyin Hüsnü’nün, otomobil konusunda tartıştıkları için karısı Arzu ile arası açılır. Canı eve gitmek istemeyen Hüseyin Hüsnü barda daha çok zaman geçirmeye başlar ve evden iyice kopar. Yaşadığı hayal kırıklıklarından dolayı kendini iyice alkole verir. Ailesinden giderek uzaklaşır, yalnızlaşır.

Karısı Arzu'nun, üst komşu Gülşen ile birlikte Akdeniz'e(Bodrum ile Marmaris arasında bir yer) giderek Hüseyin Hüsnü'yü terk etmesi yalnızlığını farklı bir hâle büründürür.

Gülşen, kırk yaşlarında, evlenmemiş, evliliği ve çocukları ayak bağı olarak gören, macera heveslisi bir kadındır. Arzu ile Gülşen'in komşuluk ilişkisi ilerler ve zamanla ahbap olurlar. Arzu çok güzel yemek yapmaktadır. Gülşen, bir arkadaşının, geçmişte bir sahil lokantası açtığını ancak daha sonra kapattığını, burayı yeniden açarak beraber işletebilecekleri fikrini Arzu'ya açar. Gülşen zor da olsa Arzu'yu ikna eder ve yola koyulurlar. Karısının giderken eve bıraktığı mektupla Hüseyin Hüsnü'nün bu durumdan haberi olur. Hüseyin Hüsnü, oğlundan sonra bir darbe de karısından yemiştir (Kutlu, 2015b, s. 136-138).

Belki de “Gök kubbenin altında bir yalnız adam.”(Kutlu, 2015b, s.27) sözü Hüseyin Hüsnü'yü en yalın ve net şekilde ifade etmektedir.

Zehra'nın, köye döndükten sonra babası ve abisi tarafından reddedilmesi sebebiyle, her ne kadar annesi ona yüz çevirmese de felçli Ayşe Kadın'ın bir başına kaldığı cami meşrutasına sığınması *Kapıları Açmak*'ta da yalnızlığa vurgu olduğunu göstermektedir. Doğup büyüdüğü, çocukluğunun geçtiği, şimdilerde ise anne, baba, abi ve yengesinin birlikte yaşadığı evine giremeyen, feleğin çemberinden geçmiş bir kızcağızdır Zehra. Bu eserde yalnızlık, bir genç kızın sevdiklerine çok yakın ancak onlardan ayrı yaşaması biçiminde görünmektedir.

Sıradışı Bir Ödül Töreni'nin kasabada zor şartlar altında büyüyen bir kız çocuğu olan kahramanı Nezaket'in babası terzidir. Kansere yakalanan baba Zakir Efendi kısa zamanda hayata veda edince Nezaket ile annesi bir başına kalır.

Küçüklükten beri babasına yardım etmesinden dolayı Nezaket'in eli terziliğe yatkındır. Nezaket Kız Sanat Enstitüsüne devam ederek terziliğini daha da ilerletir. Henüz lise öğrencisiyken mahareti kulaktan kulağa yayılır.

Kasabaya kaymakam olarak atanan Ferdi'nin bu yaşına kadar karşı cinsle pek ilişkisi olmamıştır. Kaymakam çeşitli sebeplerle karşılaştığı Nezaket'i beğenir ve onunla evlenmek ister. Ferit, Kız Sanat Enstitüsü Müdiresi Saadet Hanım aracılığıyla

Nezaket'e niyetini açar ancak Nezaket "âşık olmadığı biriyle evlenmek istemeyeceğini" söyleyerek bu teklifi reddeder. Nezaket'in kaymakamı reddetmesinden dolayı Müdire Saadet Hanım "–Aferin kız. Keşke herkes senin gibi şahsiyet sahibi olsa. Bu teklif başka birine yapılırdı hemen cıvataları gevşerdi." (Kutlu, 2015e, s. 60) sözleriyle Nezaket'in tavrını takdir eder.

Toplumda, cazip teklifler söz konusu olduğunda duygularını bir kenara bırakarak gönlünün razı olmadığına istemeye istemeye yönelen, kişiliğiyle asla uyuşmasa bile daha kârlı olarak görünene, iki cihan bir araya gelse kabul edemeyeceği durumlara razı olan insanların çoğunlukta olduğu söylenebilir. Pek az insan, maddi bakımdan getirisi olmasa da kendi istediğini içine sinmeyen, benimsemediği ancak kârlı olan tekliflere tercih edebilecek karakter olgunluğuna sahiptir. Üstelik Nezaket'in babasını kaybetmiş, annesiyle hayata tutunmaya çalışan bir kız olduğu da hesaba katılırsa ne kadar erdemli bir duruş sergilediğinin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla Kutlu'nun düşünce âleminde, insanın "kişilik sahibi olan varlık" anlamına da geldiği anlaşılmaktadır.

En büyük arzusu çalıştığı bankada müdürlüğe yükselmek olan Hüseyin Hüsnü ŞEN'in hayat macerasının anlatıldığı *Chef*, madde-mana zıtlığı ekseninde, maddenin cazibesinden gözleri başka bir şey görmez hâle gelen, manayı maddeye kurban eden kişilerin hırslarına nasıl kurban olabileceğini, elde edemediği dünyalıklardan dolayı hayatı kendine nasıl dar edebileceğini gözler önüne sermektedir. Öyle ki gerçek hayatta çok istemesine rağmen banka müdürü olamayan Hüseyin Hüsnü, rakip firmanın banka reklamında kendini banka müdürü rolünde bulduğunda tıpkı 23 Nisan'da bir günlüğüne devlet büyüklerinin makamına geçen çocuklar gibi heyecanlanır, içi içine sığmaz. Aynada kendine bakar ve şu zamana kadar birinin kendini keşfetmemesine hayıflanır. Reklam yayımlanmaya başladığında dairedeki iş arkadaşlarının onu çok yakışıklı bulacağını, müdürlerinin ise kıskançlıktan köpüreceğini düşünür (Kutlu, 2015b, s. 95-96).

Hüseyin Hüsnü, hayat şartlarından dolayı üniversite öğrenimi görememiştir. Üniversite öğrenimi görememesi ve yabancı dil bilmemesi meslek hayatında önüne hep engel olarak çıkmış, görevde yükselmek istemesine rağmen bu amacına bir türlü

erişememiştir. Kendinden sonra işe başlayanların çoğu üniversite mezunu olduğundan ya da yabancı dil bildiğinden yüksek makamlara ulaşmıştır.

Hüseyin Hüsni'nün diğer büyük arzusu da bir otomobil sahibi olmaktır. Her akşam bardan çıktıktan sonra galerinin önünde durup camdan içerideki otomobilleri seyrederek iç geçirmektedir. Eşi Arzu, emekli olunca memur ikramiyesiyle bir daire almak ister ancak kocası ikinci el döküntü bir Şahin satın almış olsa da akli fikri arabadadır. Niyeti karısının ikramiyesiyle eline yüzüne bakılacak lüks bir otomobil almaktır. Daire mi yoksa otomobil mi alınacağını aylarca sert bir şekilde tartışırlar. İkisi de susarlar ancak Arzu'nun evden gitmesiyle sonuçlanacak bir soğukluk girer aralarına.

Meslekte yükselememek, Hüseyin Hüsni Bey'i derinden etkilemiş ve kişiliğinde büyük bir eksiklik ortaya çıkarmıştır. Bu eksikliği farklı yollardan kapatmaya çalışmıştır. Ancak çabaları olumlu bir netice doğurmak yerine hayatının alt üst olmasına sebep olmuştur: aile düzeni bozulmuştur, alkole müptela olmuştur. Yaşadığı olumsuzlukların tek sebebi elde edemediği sosyal statü ve lüks otomobil şeklinde görünen dünyalık hırısıdır. Bu bakımdan insan, bir yerde "hırsları olan ve zaman zaman hırslarının kurbanı olan"dır.

Beyhude Ömrüm'de, Gülpaşa Çavuş'un oğlunun yegâne amacı ıslak kayanın olduğu arazide bir bahçe kurmaktır. Bahçe yapmak istediği yerde kocaman bir kaya, çalı çırpı, geven, yabancı otlar ve taşlar vardır. Bu arazinin, koca kayanın ıslak ve yosunlu olmasından hareketle altında bulunduğu tahmin edilen su dışında –pekâlâ olmaya da bilir- bahçe yapmak için pek de elverişli bir yer olduğu söylenemez. Ancak insan bir şeyi aklına koymayagörsün bir defa, uykusu kaçır, sabahı zor eder.

Balyozla ıslak kayayı kırmaya çalışır ama nafiye. Kasabada berberlik yapan baba dostu Hacı Ağabey'e giderek bu işi nasıl halledebileceğini sormaya karar verir. Berber Hacı yol yordam bilen, gün görmüş bir adamdır. Babasının vefatından sonra kendilerine sahip çıkmış ahde vefalı biridir. Berber Hacı, kayayı patlatılmak için maden işçilerinden dinamit tedarik edebileceğini söyler. Ayrıca bahçenin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda da arkadaşı Gülpaşa Çavuş'un emanetine yol gösterir, akıl verir. İklima uygun olan, arazide yetişebilecek ağaçlar ve bu ağaçların iyi fidanlarını nereden bulabileceğini en ince ayrıntısına kadar Gülpaşa Çavuş'un oğluna tarif eder. Kaya

dinamitle patlatılır, fidanlar dikilir. Vakti erişince ağaçlar meyveye durur (Kutlu, 2016b, s. 10-101).

İyiler Ölmez isimli hikâyede tayini taşrada bir kasabaya çıkan genç dâhiliye doktoru Atalay, görev yapacağı hastanenin bahçesinde zamanında ağaçlık olan fakat bir yangında küle dönen boşluğu düzenlemek ister. Buraya dikilecek ağaçlar sayesinde hem bahçe düzenlenecek ve güzel bir görünüm kazanmış olacak hem de hasta odalarının balkonları doğrudan burayı gördüğünden uzun ve zor tedavi süreçleri geçiren, bu sebeple hem psikolojik yönden hem de bedenen yıpranan hastalar dışarıya baktıklarında içlerini açıp onları rahatlatacak, hastalara huzur verecektir (Kutlu, 2016g, s. 146-147).

Uzun Hikâye'nin başkahramanı Sosyalist Ali, bir kasaba ortaokulunda memur olarak çalışmaktadır. Çalıştığı kurumun bahçesinin idari personel, öğretmenler ve ziyaretçilerin kullandığı giriş-çıkış kapısının olduğu bölüm çok düzensizdir. Bahçenin bu hâli Sosyalist Ali'yi rahatsız eder. Burayı güzelce bir düzenlemek ister. Mevzuyu okul müdürüne açar. Mesai saatleri dışında olmak kaydıyla istediğini yapabileceğine dair müdür izin verir. Bahçeye çeşit çeşit ağaçlar dikilir, orta yerine bir havuz yapılır, bir çardak kondurulur (Kutlu, 2016m, s. 18-19).

Arkakapak Yazıları'nda yer alan Bir Küçücük Adacık isimli hikâyede fabrika arazisinin bitişiğine yapılmış bir gecekondudan bahsedilmektedir. Bu yapı gecekondu kelimesiyle ifade edilmişse de aslında iki gözden oluşan bir barakadır. Yüzlerce insanın üst üste yaşadığı küçük daireleri olan civardaki yüksek katlı apartmanlara inat arsada bir başına varlığını devam ettirmektedir. Burada yaşayan aile zamanla gecekondunun önüne erik, vişne, şeftali, elma gibi meyve ağaçları diker; domates, salata, tere, maydonoz ekerek ufak bir bostan kurar. Az öteye bir tavuk kümesi kondurur. Bu hâliyle gecekondu bulunduğu mahallede yaşayanların ilgi odağı olur hatta oradan gelip geçenler bile gecekonduya imrenir. Gecekondu, meyve ağaçları, küçük bostanı ve kümesiyle, toprakla irtibatını koparmamış insanın, fitratına uygun bir ortamdır. Büyük şehrin insanı ise hayat koşuşturmacası ve geçim derdinin zorunlu kıldığı hıza ve tempoya dayalı hayat tarzı ve milyonlarca nüfusu sınırlı bir araziye sığdırabilme kaygısı ile kendine dayatılan, adeta bölünmüş kutular olan beton kulelerde topraktan, ağaçtan ve hayvandan yalıtılmış suni bir hayat yaşamaktadır (Kutlu, 2016a, s.).

Menekşeli Mektup isimli hikâyede postacının yıllardır mektuplarını teslim ettiği İlkeliler adında bir aile vardır, aile bir villada yaşamaktadır. Zengin bir iş adamı olan Ahmet Bey işleri sebebiyle Almanya'ya gidince koca villada iki kadın -Büyük Hanım ile kızı İncilâ-kalır. İlkeliler ailesi ile postacı arasında yıllardır birbirlerini tanımaları dolayısıyla bir yakınlık oluşmuştur. Bu yakınlık, İncilâ Hanım'ın kocası Ahmet Bey'in Almanya'ya gitmesi ve postacının evlendiği köylü kızın küçüklükten beri sevdiği birine kaçmasıyla farklı bir boyut hâl alır. Postacı, İlkelilere daha sık gitmeye başlar hatta Büyük Hanım'la postacı villanın bahçesini düzenlemeye karar verir. Ağaçlar budanır, toprak gübrelenir, bellendir, bahçeye tere, maydanoz ekilir (Kutlu, 2016h, s.).

Zafer yahut Hiç'te İstanbul'un çok yakınında engebeli bir araziye kurulmuş Tepeköy adında bir köy vardır. Kimi uyanıklar köyün ortasından geçen derenin etrafındaki hazine arazilerine atölye ve fabrikalar yapmaya başlayınca geçmişin bu ıssız yeri giderek kalabalıklaşır. Samet Görmez de dere boyuna bir arkadaşıyla fabrika açar. Samet Görmez, amacı sadece yaptığı işten daha fazla kazanmak olan ve bu uğurda her şeyi mubah gören kapitalist bir iş adamı değildir. Köylülerin her derdine ortak olur, sıkıntılarını çözmek için elinden geleni yapar. Zamanla köylülerle arasında sevgiye dayalı bir bağ oluşur.

Köylüler Samet Görmez'i ilk seçimde aday yapar ve muhtar seçer. Önceden, çocuklarının eğitimi sebebiyle ailesini Tepeköy'e getirmeyen ve fabrikada yatıp kalkan Samet Görmez muhtar seçilince Tepeköy'e bir ev yapar ve ailecek oraya yerleşirler. Mimarlık okuyan kızları Canan yeni evlerinin bahçesini düzenler. Bahçe kapısından eve doğru uzanan yol çakıl taşlarıyla geometrik şekiller oluşturularak düzenlenmiştir. Bahçe meyilli olduğu için basamaklandırılmış, kimi basamaklara çeşit çeşit meyve ağaçları dikilmiş, kimi basamaklara domates, patlıcan, biber, maydanoz ekilmiş, en üst basamak da çiçeklerle donatılmıştır: gülhatmiler, menekşeler, cennet süpürgeleri, ateş çiçekleri...(Kutlu, 2010, s. 70-71). Bu manzara karşısında Doktor Ferit adeta büyülenir.

Kutlu'nun kendi ifadesiyle: “demek bir yer mamur olacaksa bir bey eli değmek gerek.” (Kutlu, 2016b, s. 7). İnsanın toprakla bağı, Kutlu hikâyelerinin hemen hepsinde üzerinde durulan bir olgudur. Dolayısıyla çevresini düzenleyen, ağaçlandıran birçok kahraman karşımıza çıkmaktadır. Öyleyse yazarın “çevresini yeşillendirmeyi ve güzelleştirmeyi” insanın başlıca vazifelerinden biri olarak algıladığını ifade etmek

mümkündür. Mustafa Kutlu'nun “İnsanoğlu dünyaya niçin gelir? Herhalde bir bahçe kurmaya gelir.” (Kutlu, 2016b, s. 70) sözü, onun dünyasında insan ve toprak ilişkisine, kişinin, yaşadığı yeri güzelleştirmesine başlı başına insanoğlunun yeryüzüne gelme maksadı olabilecek kadar büyük anlam yüklemesi bakımından dikkate değer bir vurgudur.

Ayrıca *Zafer yahut Hiç*'te yurt dışında eğitimini tamamlayarak Türkiye'ye dönen ve belediye başkanı olan dayısını ziyaret etmek için Tepeköy'e gelen Doktor Ferit, dayısının yaşadığı, güzelliği karşısında adeta büyüldüğü, ev ve çevre düzenlemesi ile ilgili olarak, bahçe kapısından içeri girdikten sonra “Helal olsun dayıma. Cennete çevirmiş yaşadığı yeri.” (Kutlu, 2016o, s. 71) cümlelerinin dudaklarından dökülmesine engel olamaz. Böylesi bir güzelliği başkan, eşi ve mimar kızlarının ortaya çıkaramayacağını, bu bahçenin ve düzenlemenin ancak işini çok iyi yapan bir bahçıvanın eseri olabileceğini düşünür.

Ömrünü bir mahallede bakkallık yaparak geçiren Osman Efendi, bozkır çocuğudur. Mahalle camisinin cemaatinden Hacı Veli Egeli bir ihtiyardır. Hacı Veli zaman zaman, Hacı Osman'a kendi köyünden bir arazi alarak zeytincilik yapmayı teklif etmek suretiyle Osman Efendi'nin aklına girer. Osman Efendi'yi ikna eder, köye giderler. Köyde caminin yanı başında İsveçli mühendisin yaptığı evi satılığa çıkardığını öğrenirler. Her ayrıntısı düşünülmüş, dayalı döşeli bir ev.

Ömer Faruk, babasının kabrini ziyarete gittiğinde gözü gayriihtiyari olarak bir mezar taşına takılır. Şahidede şu cümle yazılıdır: “*Dünya bir gündür, o da bugündür.*” Bir satırdan ibaret bu cümlenin altında “Çarşambalı Deli Remzi” ibaresi vardır. Ömer Faruk babasının kabrine doğru ilerlerken bir yandan da bu cümlenin anlamı üzerinde düşünmektedir. Aile mezarlığında biten çimenlerin üzerinde bir kelebek uçmaktadır. Zihnini alt üst eden cümleyi uçuşan kelebeğin görüntüsü tamamlamıştır zira kelebeğin ömrü bir gündür. Kelebek, insanın ömrünü verimli bir şekilde değerlendirememesinin ve zamanın kıymetini idrak edemeyişinin sembolüdür. İnsan böyle bir hakikatin farkında olmasına rağmen, çoğu zaman hayatını bu bilincin gerektirdiği şekilde yaşamamaktadır. Bazı hakikatleri aklında sürekli tutmamak insanın fitratı ile ilgili bir durumdur. Burada “tutmamaktadır” sözcüğü özellikle tercih edilmektedir. İnsan, sorumluluklarını kendine hatırlatacak ama aynı zamanda rahatını bozacak gerçekleri

kısa vadeli rahatlığı için görmezden gelmektedir. Öyleyse insan “unutkandır”, “nankördür.”

İnsan bir şeyi gerçekten ister ve o uğurda elinden gelen gayreti gösterirse amacına ulaşacaktır. İslâmiyet’teki tevekkül kavramı bu gerçeği ifade etmektedir. Kişi her türlü gayreti gösterdikten sonra takdiri Allah’a havale ederse hem mesuliyetten kurtulmuş olacaktır hem de iç huzura erecektir. Herhangi bir çaba göstermeden bir şeylerin olmasını beklemek büyük bir aldanişken şartların zorluğundan ve imkânların sınırlılığında şikâyet ederek vazgeçmek, başarısızlığı kabullenmektir. Bir kasabada bulunan lisenin kütüphanesini kullanıma kazandıran Felsefe Öğretmeni Tufan Bey ile ilgili okul müdürünün, bir şeyi gönülden isteyen insanın her engeli aşacağını ifade etmesi bu anlayışın tezahürüdür (Kutlu, 2015e, s. 13).

Beyhude Ömrüm’de “ıslak kaya” olarak geçen arazi, taşlık ve engebeli bir yerdir. Gülpaşa Çavuş’un oğlu bu araziye bir bahçe kurmak ister. Ailesi bile bu işin çok zor olacağını düşünerek zaman zaman onu vazgeçirmeye çalışmıştır. Ancak o, kafasına bu bahçeyi kurmayı bir kere koymuştur ve vazgeçmeye asla niyeti yoktur. Kayayı parçalamak, araziye düzlemek, çakıl ve taşları ayıklamak, en güzellerini almak için farklı şehirlere bizzat giderek çeşitli meyve fidanları almak gibi birçok fedakârlık yapan ayrıca köylülerin dedikodusuna ve küçümsemelerine aldıriş etmeden var gücüyle çalışan Gülpaşa Çavuş’un Oğlu sonunda istediği bahçeyi kurar ve amacına ulaşmış olur. Bu örneklerden yola çıkarak Kutlu’ya göre, gerçekten isteyip azmettiğinde insanın yapamayacağı şey, üstesinden gelemeyeceği iş yoktur, denebilir.

Bir bahçe kurmak niyetinde olan Gülpaşa Çavuş’un oğlunun öncelikle arazideki iri kayadan kurtulması gerekmektedir. Yeteri kadar büyük olmayan bir arazi elbette düzenlenemez. Bir şeyler ekilecek, dikilecekse öncelikle buna uygun bir arazi olmalıdır. Islak kaya çok büyüktür ve sağlam görünmektedir. Gülpaşa Çavuş’un oğlu kayanın etrafını kazmayla eşerek açar ancak kaya hiç yerinden oynayacak gibi değildir. Berber Hacı’nın tavsiyesiyle, kayayı dinamit kullanarak parçalamaya karar verir. Kasabada madencilerden hatır gönül ilişkisiyle dinamit tedarik edilir. Daha önce hiç kullanmamasına, nasıl kullanacağını da bilmemesine rağmen dinamitle kayayı patlatır. Kayadan geriye kimi tek başına dereye yuvarlanacak kimi de at arabasıyla ancak çekilecek büyüklükte parçalar kalır.

Ardından kayaya balyozla çiviler çakılarak su bulunmaya çalışılır. Nihayet su da bulunur. Artık bahçe kurmanın önündeki en büyük engeller aşılmıştır.

Muhtar Halil ve köylülerin olanca merakına, dedikodusuna ve engellemesine rağmen bahçe kurmaktan asla vazgeçmeyen Gülpaşa Çavuş'un Oğlu herkesin imreneceği bir bahçe ortaya çıkarır (Kutlu, 2016b, s.).

Yunus ve Neslihan evliliklerinin ilk yıllarında beraber oturabildikleri bir sofraları olduğu için şükretmektedirler (Kutlu, 2018, s. 58).

İndirdiği balyoz darbelerinden sonra ıslak kayadan su sızdığını fark eden Gülpaşa Çavuş'un oğlu kıbleye yönelip diz çöker, Allah'a şükreder. Çoktandır kendini uğraştıran kaya nihayet yarılmış ve bahçe kurabilmek için ihtiyacı olan hayat kaynağı suya ulaşmıştır (Kutlu, 2016b, s. 78). Geriye bahçeyi, yabancı otlardan ve yarılmış kayadan ayrılan parçalardan temizlemek kalıyor. Ardından, bahçeyi görünür hâle getirecek, sebzelerin ekimi, meyve ağaçlarının dikimi gibi daha keyifli işlere sıra gelecektir.

Bazı insanların içi dışı birdir, davranışları düşüncelerinin aynasıdır. Böyle kişilerden korkmaya gerek yoktur zira niyetini gizlemediği için davranışını ortaya koyduğunda şaşırılmaz. Ancak bazı insanlar da niyetlerini gizler, içleri görülemez. İnsanı en yakınları, arkadaş, akraba, dostları aldatabilir hatta bir ömrü beraber geçirdiği hayat arkadaşından bile böyle kötü bir muameleye maruz kalanlar olabilmektedir. Bu durumda, zamanla bir insanın bütün varlığıyla, en gizli yönleriyle ve duygularının en saf hâliyle tanınabileceği düşüncesi de böylelikle boşa çıkmış olmaktadır.

Kaymakam Çetin'in annesi zengin bir aileye mensuptur. Varlıklı olmasıyla Çetin'in babasını etkiler. Çetin'in babası da bir an evvel parayı bulup rahatlamamanın derdinde olduğundan kendisine yakınlık gösteren bu kadını kolayca kabullenir. Aralarındaki ilişki evliliğe kadar ilerler. Evlendikten sonra büyük bir maddi imkân elde eden baba, karısını ve çocuğunu ihmal eder. Bununla birlikte annesi de kafası estiğinde küçücük çocuğunu dadiya, bakıcıya bırakarak o ülke senin bu şehir benim gezebilecek rahatlıkta bir kadındır. İkisi de evlenmeden önce niyetlerini gizli tutmuş olacaklar ki evlilikleri gerçek anlamda bir aile hayatına dönüşmez. Zamanla karı koca hayatlarını yaşamak için birbirini serbest bırakır.

Çetin'in annesi ile babasının ilişkisi aslında birbirini tanımayan kişilerin fizikî -hatta çoğu zaman fiziki de olamayan- beraberliğinden ibarettir. Çetin'in annesi ve babası kendi hayatlarını yaşadıkları, birbirlerine asla müdahale etmedikleri kâğıt üstündeki bir evliliğin taraflarından ibarettir (Kutlu, 2016l, s. 44-46).

Çetin'in annesi ve babasının evlenmeden önce birbirlerine karşı tutumları ile evlendikten sonra yaşadıkları hayat karşılaştırıldığında birbirlerine dürüst davranmadıkları görülmektedir. Niyetini gizlediği müddetçe bir kişiyi tanımak kolay değildir. Ayrıca insan, karşıdakini ancak onun müsaade ettiği kadarıyla tanıyabilir. Bilimsel yöntemlerle elde edilen bulgular, bilim adamlarının araştırmaları sonucunda ortaya koyduğu teorilerde insanı anlamakta ve tanıtmakta aciz kalmaktadır. Dolayısıyla insanı tanımanın pek de kolay olmadığı ifade edilebilir.

4.2. Mustafa KUTLU'nun Hikâyelerinde Eğitime Bakış

4.2.1. Mustafa KUTLU'nun Eğitim Anlayışı

Kutlu'nun hikâyelerinde, eğitimin toplumun inşası ve gelişmesini sağlamakta ne kadar önemli bir rolü olduğunun bilinciyle eğitimi teşvik eden, destekleyen, olumlu bir yaklaşım sezilmektedir.

Gülpaşa Çavuş, ölüm döşeğindeyken çocuklarını arkadaşı Berber Hacı Ali'ye emanet eder. Bu sırada Hacı Ali, Gülpaşa Çavuş'a oğlanın zeki olduğunu okuması gerektiğini söyler. Gülpaşa Çavuş bu teklife pek sıcak bakmasa da Berber Hacı Ali sayesinde, oğlu orta mektebe kadar okur. Zamanın şartları gereği ancak ilçe merkezlerinde ortaokul bulunmaktadır. Fakat bir köylü için ilçede öğrenci okutmak kolay bir şey değildir. (Kutlu, 2016b, s. 28). Bir berber olan Hacı Ali, ilçede sürekli gazete okuyan üç beş kişiden biridir. Ayrıca kitap okumaya da çok meraklıdır. Bu özellikleri Berber Hacı'nın kültürel birikimi olan, eğitimin önemi konusunda bilinç sahibi bir karakter olduğunu göstermektedir. Bu sebeple Berber Hacı Ali'nin, hayatı ailesinin geçimini temin etmek derdiyle geçen yoksul bir köylü olan Gülpaşa Çavuş'a göre eğitimin gerekliliğinin ve hayatiliğinin daha çok farkında olan bir kişi olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu ikili arasında geçen diyalog değerlendirildiğinde eğitimin teşvik edildiği görülmektedir.

Uzun Hikâye'de Tabelacı Osman yanına çırak olarak aldığı orta mektep öğrencisi Turan'ı derslerinin zayıf olması hâlinde atölyeden içeriye adımını dahi atamayacağı konusunda sert bir şekilde uyarır. (Kutlu, 2016m, s. 68-70). Hele hele bu hassasiyetin, eğitimin önemini bilen, bilinçli ve eğitimi her zaman önceleyen, kültürlü, okumuş, yazmış, hayat standardı belli bir seviyenin üzerinde olan kişiler tarafından değil de toplumun, eğitimin önemini yeterince kavrayamamış ve eğitimle ilgili bazı önyargıları olduğu düşünülen dar gelirlili kesimine mensup, meslek erbabı bir kahraman aracılığıyla ifade edilmesi eğitime verilen değeri yansıtması açısından önemli görülmektedir.

Chef te, üniversite eğitimi göremeyen gerek meslek hayatında gerekse de sosyal hayatta bu durumun birçok olumsuz etkisiyle karşılaşan bankacı Hüseyin Hüsnü Şen, aynı sıkıntıları oğlu Özgür'ün yaşamamasını, gelecek kaygısı olmayan, maddî durumu iyi bir vatandaş olarak rahat bir hayat sürmesi için üniversite eğitimi görmesini çok istemektedir. Çünkü kendisi üniversite mezunu olmadığı için meslekte yükselememiş ayrıca birçok ekonomik zorluk yaşamıştır. Özgür ise küçüklükten beri alım satım meraklı olduğundan okumak yerine ticarete atılarak kısa zamanda zengin olmanın peşindedir. Ona göre etraf diplomalı işsizlerle doludur ve kendi de bunlardan biri olmak niyetinde değildir. (Kutlu, 2015b, s. 65). Yani baba, oğlunun geleceğini önemseydiği için okumasından yana tavır sergilerken Özgür de asıl okursa ekonomik durumunun yeterli olmayacağına inanarak okumaya karşı çıkmaktadır. Özgür'ün böyle düşünmesinde kazandığı fakat devam etmediği işletme bölümünün günümüz koşullarında iş imkânlarının sınırlı, mezun sayısının ise bir hayli fazla olması önemli bir etkidir. Kısacası sırf üniversite mezunu olmak için gelecek vaat etmeyen bir bölümü okumanın pek akıllıca bir tercih olmadığı vurgulanmaktadır.

Toplumunu dönüştürmek, başta insan olmak üzere ülkenin her türlü kaynağını verimli bir şekilde yöneterek değerlendirmek ancak eğitimle mümkündür. Kaliteli ve çağın ihtiyaçlarına uygun bir eğitim sistemi aracılığıyla ekonomik olarak rahat, zengin ve çeşitli sosyal imkânlara sahip, geleceğe umutla bakan, hedefleri olan insanlardan oluşan mutlu, huzurlu ve gelişmiş bir toplum oluşturabilir.

Sıtkı da kendisi gibi gelir durumu düşük ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü gecekondu mahallesindeki bir devlet okuluna kaydolur. Okulda köyden göç etmiş, birçoğu tanıdık hatta akrabası olan çocuklar olduğu için okula kolayca uyum sağlar. Bu

okulda derslerin çoğu, öğretmen olmadığından boş geçmektedir. Sıtkı bu sebeple iyi bir eğitim alamaz. (Kutlu, 2016g, s. 17). Bu ifadeler, ülkemizde eğitim ile ekonomik düzey arasında nasıl bir ilişki olduğu, varoşlarda hangi şartlarda eğitim verildiği ve verilen eğitim hizmetinin niteliğiyle ilgili önemli bir fikir vermektedir.

Dünya'nın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de zengin çocukları en iyi okullarda eğitim görmekte ardından bu kişiler tahsillerini yurt dışında devam ettirmektedirler. Buna karşın düşük gelirli ailelerinin çocukları ya zorunlu eğitimi tamamlar tamamlamaz iş hayatına atılmakta ya da iş imkânı sağlayacak bir okul bitirerek bir an önce ailelerinin geçimine katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu arada ülkenin geleceği açısından çok önemli olan birçok cevher de yitip gitmektedir. (Kutlu, 2016g, s. 24).

Tufandan Önce'nin bakan karakterinin eğitim hayatı incelendiğinde ortaokulu kolejde okuduğu, adını duyurmuş üniversitelerden birinden dereceyle mezun olduğu görülmektedir. Ayrıca bakan yurt dışında da doktora yapmıştır. Ömrünün otuz yılını ABD'de çok büyük şirketlerde yöneticilik yaparak geçirmiştir. (Kutlu, 2016l, s. 165). Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bakan karakterinin, Kutlu'nun Türkiye'de eğitimin durumu ile ilgili, eserlerinde ortaya koyduğu düşüncelerle örtüşen -belirgin özellikleri zengin ailelerin çocukları olmaları, yurtdışında üniversite öğrenimi görmeleri, yabancı şirketlerde belli bir müddet yüksek yöneticilik görevleri yapmaları ve kariyer oluşturduktan sonra Türkiye'ye dönmeleri şeklinde ifade edilebilecek- bir profil oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Sır'da liseden arkadaşı olan bir gazeteciye ziyarete giden kahraman üzerinden yapılan değerlendirmeler Kutlu'nun Türkiye'deki eğitim sistemi ve eğitimin niteliği ile ilgili düşüncelerine dair önemli ipuçları vermektedir.

Hırt Oktay isimli kahraman, başarısız bir öğrencidir, liseyi ite kaka bitirmiştir. Ardından özel üniversiteye gitmiştir. Burada yazar, insanların geçmişte para karşılığında diploma sahibi olduğunu ifade etmektedir. Hatta "*önüne dört tane kaz katsan otaramayacak*" (Kutlu, 2015, s.) sözleriyle hem eğitim hem idarecilik, liderlik vasıfları hem de iş görme kabiliyetleri bakımından yetersizliklerini belirttiği bu kişilerin zamanla yönetimde ve ekonomide önemli mevkilere gelmesini kabullenemediği anlaşılmaktadır. İnsanlara vazife verilirken liyakat yerine, mesleğin gerektirdiği özelliklerle ilgisi olmayan; ideolojiden, sosyal, siyasi, dinî bir çevreye mensubiyetten veya ikili

ilişkilerden kaynaklanan birtakım yakınlıkların hesaba katılması eleştirilmektedir. (Kutlu, 2014a, s. 43-44).

Chef'teki Özgür'ün düşüncelerinin ve sözlerinin bu durumu olanca açıklığıyla ortaya koyduğunu ifade etmek mümkündür. Türkiye'deki eğitim sorunu üzerine düşünceler Hüseyin Hüsnü Şen'in oğlu tarafından dillendirilmiş ve eğitim sisteminin niteliksizliği eleştirilmiştir:

Yahu baba anlamıyorsun. Kariyeri olanın ağzı ağızdan kokuyor. Milyonla genç ellerinde üniversite diploması sokaklarda dolaşiyor. Diplomalı işsizlerin oranı yüzde otuza dayandı. (Kutlu, 2015b, s. 108).

Sıradışı Bir Ödül Töreni'nin kahramanlarından Kaymakam Ferit, küçüklüğünde, ayakkabı tamircisi olan babasına çiraklık yapar, yardım eder. Babası, Ferit'i sürekli döven bir alkoliktir. Ferit, babasının kendine yaklaşımına çok üzülür, sürekli ağlar. Kutlu, babasının şiddet içeren davranışlarının okul çağındaki her çocuğa olduğu gibi Ferit'e de içinde bulunduğu gelişim döneminin özellikleri gereği çok olumsuz etki edebileceğini belirtmektedir. Kutlu'ya göre bu dönemde aşırı baskılanan çocuk ya pısrık, çekingen, öz güvensiz olur ya da aileye asi, evle ilişkisi çok zayıf biri olur. (Kutlu, 2015e, s. 50-51). Kutlu'nun belirttiklerinin eğitim bilimleri açısından doğru olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

4.2.2. Kitabın, Okumanın Değeri ve Önemi

Yazının icadıyla birlikte insanlık sahip olduğu bilgi ve birikimi kayıt altına alma imkânına kavuşmuştur. Şüphesiz bu insanlık tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Yazı insanoğlunun uzun zaman zarfında elde ettiği tecrübelerin ve kazanımların gelecek nesillere aktarılması için büyük bir fırsat sağlamıştır. İlerleyen zamanlarda kâğıdın bulunması, kâğıt üretiminin artması ve nihayet matbaanın icat edilmesiyle birlikte kitap, bilginin yegâne taşıyıcısı hâline gelmiş ve bu sayede, elde edilen bilgiler hızlı bir şekilde çok geniş coğrafyalara yayılma imkânına kavuşmuştur.

Tarih boyunca birçok büyük devlet ilme ve kitaba çok değer vermiş ve saygı duymuştur. Ele geçirilen şehirlerde imar faaliyetleri gerçekleştirilmiş, bunun yanında özellikle ilim ve sanat merkezleriyle başkentler eğitim kurumları ve kütüphanelerle

donatılmış; kültür, sanat ve eğitimin gelişmesi için bilim adamları ve sanatçılar desteklenmiştir.

Kutlu'nun *Arka Kapak Yazıları* isimli kitabında Anadolu'dan İstanbul'a üniversite okumak için gelen bir genç, birkaç arkadaşıyla birlikte şehrin kenar mahallerinden birinde bir ev tutar. Sobaları tüter, yakacak odunları ıslaktır, evleri rutubetli, çamaşırları yıkanmamıştır ancak hayat mücadeleleri devam etmektedir. Çoğu zaman kuru fasulye ve pilav pişirip yiyerek karınlarını doyurmaktadırlar. Genç, yaşadığı zorlukların etkisiyle zaman zaman büyük şehre gelme kararını sorgulamakta, herkesin okuma zorunluluğu olmadığını düşünmektedir. Fakat yaşadığı yerden ayrılırken kendini üniversiteye uğurlayan arkadaşlarının kendine hayret dolu ve imrenen bakışları ile sözlerini hatırladıkça inancı tazelenmektedir.

Bir derste hoca kendilerine uzunca bir okunması gereken kitaplar listesi verir. Bu listedeki kitaplardan bir kısmını daha önce okumuştur fakat yeni gördüğü kitaplar da vardır. Anadolu'dan İstanbul'a okumaya gelen, temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanan bir gencin bu kitapları alması pek kolay değildi. (Kutlu, 2016a, s. 67-68).

Sıradışı Bir Ödül Töreni isimli hikâyenin kahramanlarından Aziz Bey bir asra yaklaşan ömründe hiç evlenmemiştir, tek başına yaşamaktadır. Kendine özgü bazı alışkanlıkları olan bu ihtiyar adam günlerini şaşmaz bir düzen içerisinde geçirmektedir. Sağlığı yerindeyken birçok dernek, vakıf ve üniversite tarafından davet edilmiş, konferanslar verip sohbetler düzenlemiş aydın biridir. Aziz Bey okumaya çok önem vermekte, okumayı sevmektedir. Ayrıca kendine ait büyük bir kütüphanesi de vardır. Hayattaki en büyük derdi kendisi öldükten sonra kütüphanesine ne olacağıdır. Kütüphanesini bir yere bağışlamayı düşünmektedir. Fakat kitaplarının kıymetinin bilinmemesinden çok endişelenmektedir. Bu sebeple kitaplarını nereye bağışlayacağına bir türlü karar verememektedir. (Kutlu, 2015e, s. 5-7).

Maliyeci Aziz Bey; tüketimin hızla arttığı, “değer”in anlamının “madde”ye indirgendiği bir zamanda, hayatındaki en değerli varlığı kitapları olan marjinal bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Kutlu'nun, materyalizme ve onun şekillendirdiği toplum yapısı ile kavramlara başkaldırısını ve onları reddedişini böyle bir karakter tasarımıyla ifade ettiği söylenebilir.

Hastalığının ilerlemesi sonucunda babasını kaybeden Nezaket, annesi ile yoksulluk içinde hayat mücadelesi vermektedir. Küçük yaştan beri, terzi olan rahmetli babasına, işlerinde yardımcı olduğundan eli kesme, dikme gibi işlere yatkındır. Bu sebeple, Nezaket kız enstitüsü biçki dikiş bölümüne kaydolur. Bir yandan elbise dikerek ustalığını ilerletirken bir yandan da geç vakitlere kadar çeşitli kitaplar okumaktadır. Böylece Nezaket'in okuma arzusu giderek büyük bir tutkuya dönüşmektedir (Kutlu, 2015e, s. 34-37).

Benzer özellikleri olan bir diğer kahraman da *Beyhude Ömrüm*'ün Hacı Abi'sidir. Hacı Abi kasabada berberlik yapmaktadır. Mesleğinden dolayı ilk anda Hacı Abi'nin okuma, yazma gibi entelektüel faaliyetlerden uzak olacağı düşünülecek olsa da durum böyle değildir. Berber Hacı okumayı çok sevmektedir ve kasabada gazete aboneliği olan birkaç kişiden biridir. Berber Hacı'nın okumaya düşkünlüğü eskiye dayanmaktadır. Hacı'nın askerden bir sandık dolusu kitapla döndüğü anlatılmaktadır. Dolayısıyla Hacı Abi'nin alışılmışın çok dışında bir berber portresi çizdiğini ifade etmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Kutlu'nun meslek erbabı kahramanlarından bazılarının okuma alışkanlığı olan ve okumaya önem veren kişiler olarak öne çıkması insanlardaki "kitaplarla haşır neşir olma ve okuma sadece bazı mesleklere mensup kimselerin işidir" şeklindeki kalıp yargıyı yıkmak, insanlara "okumanın meslekle ilgisi yoktur" mesajı vermek amacına yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

Ortaya koyduğu ürünlerle insanların takdirini kazanan, genç yaşta mesleğinin ehli bir usta olarak kabul gören bir gencin meslekle yetinmeyip kültürel ve entelektüel birikim sağlamak ve hayata farklı bakış açılarından bakabilmek ihtiyacı hissetmesi, bu ihtiyacını gidermek amacıyla da kitap okuması dikkate değer bir örnek olarak görülmektedir.

Toplumda, okumanın belli mesleklerle ilişkilendirilmesi ve okumanın belli bir kesimin gerçekleştirmesi gereken ya da gerçekleştirdiği bir etkinlik olarak görülmesi gibi yaygın bir ön yargı bulunmaktadır. Nezaket'in meslek sahibi ve okumayı hayatının bir parçası hâline getirebilmiş bir birey olarak bu ön yargıyı tamamen yıkması çok önemlidir. Burada doğası ve şartları gereği kalem, kâğıtla mesafeli olan mesleklere mensup olmanın okumanın önünü keseceği, belli mesleklerden olan kişilerin okuyamayacağı veya okumanın bazı mesleklere mensup kişilerin gerçekleştirmesi gerekmeyen bir

faaliyet olduğu şeklindeki birtakım düşüncelerin ayakları yere basmayan, sığ ve sınırlı bir değerlendirmenin ürünü olduğu ortaya konmaktadır.

Arka Kapak Yazıları'nın Kapalıçarşı'da halı, kilim tamirciliği yapan kahramanı Cevat ile mahalle mescidinin imamı Eşref Efendi mescide bir Kur'an kursu açar. Ayrıca, Kur'an kursuna devam eden çocukların yararlanması için mescidin bir köşesine kitaplık kurmaları dinî eğitimin yanında çocuklara okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılması açısından örnek bir uygulama olarak dikkat çekmektedir (Kutlu, 2016a, s. 44).

Chef'in bankacı karakteri Hüseyin Hüsnu Şen ilkokulu memleketi Kars Sarıkamışlı'ta okumuştur. Hüseyin Hüsnu'nün babası, okuduğu ilkokulda müstahdemdir. Hüseyin Hüsnu yalnızca okul derslerine çalışmakla yetinmez, okulun kütüphanesinde yer alan kitapların çoğunu okur (Kutlu, 2015b, s. 26).

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı isimli eserde, üç kuşaktır ciltçilik yapan bir ailenin evladı ve kitap düşkünü biri olan Tahir Sami Bey başkahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta onun kitaba olan merakı ailesinin kendini reddetmesine varacak kadar ileri seviyededir. Küçüklükten beri, babası mücellit Ziya Usta'nın yanında bulunmasına rağmen bu mesleğe bir türlü ısınamaz. Babasının vefatından sonra ciltçi dükkânını açmaya devam etse de matbaanın yaygınlaşması ve maliyeti düşük baskı ciltlerin tercih edilmesi sebebiyle ciltçilik eski önemini kaybeder ve iş yapamaz. Yaşadığı sıkıntılara şahit olan baba dostu Hâkim Hamit Bey, Tahir Sami'ye kendisini bir devlet dairesinde işe sokabileceğini söyler. Tam o sıralarda -personeli emekli olduğundan- bir arşiv kurumunda memur ihtiyacı ortaya çıkar, Tahir Sami Bey de eski yazı okumayı bildiğinden orada işe başlar.

Babasının mesleği dolayısıyla kitapla içli dışlı olan ve kitaba değer verilen bir ortamda yetişen Tahir Sami mümkün oldukça kitap almakta hatta özellikle yerel kültürle ilgili kitaplar toplamaktadır. İşe başlamasıyla birlikte az da olsa düzenli bir gelire kavuşmanın verdiği rahatlıkla daha çok kitap almaya başlar. Kitap almayı o kadar abartır ki satın aldığı kitapları istiflemekten evde neredeyse adım atacak yer kalmaz.

Tahir Sami, küçük yaşta merdivenden düşerek sakat kalan Nebahat ablası ve Nurhayat ablası ile yaşamaktadır. Tahir Sami, kitaplarını kutu içerisinde duvar diplerine dizmiş, bir zaman sonra bu kutuların üzerine tavana kadar yenileri eklenmiştir. Ayrıca

kitaplardan ve kolilerden dolayı ev çok tozlanmaktadır. Yer darlığı bir taraftan, sürekli temizlenmesi gereken tozlar bir taraftan... Nebahat gittikçe kızgınlaşmaktadır. Nebahat zaman zaman kitapları hurdacıya verip kurtulacağını söyleyerek Tahir Sami'ye sataşır o da kitapların sayfasına zarar gelecek olursa Nebahat'ı evle birlikte yakmakla tehdit eder.

Bir gün kitapların bir kısmının devrilerek dededen yadigâr kalan cam sürahiyi kırması üzerine Nebahat kendini tutamaz ve Tahir Sami ile onu evden kovmaya kadar varan sert bir tartışma yaşarlar. Tartışmanın hemen ertesi günü Tahir Sami iki kamyon ve birkaç hamalla eve gelir ve kitaplarını alarak evden ayrılır. Artık arşiv dairesinde yaşayacaktır.

Bir zaman sonra arşiv dairesi için kapatılma kararı alınır. İlk önce müdür olmak üzere arşiv dairesinin personeli eşyalarını toplayarak yavaş yavaş daireden ayrılır. Dairenin odacısı Şeref Efendi de gider ve Tahir Sami koca medresede bir başına kalır.

Mevsim kıştır ve havalar giderek soğumaktadır. Buna karşın dairede çok az yakacak kömür kalmıştır. Tahir Sami de çaresiz, eve dönmeye karar verir ancak tekrar götüremeyeceği için kitapları için bir çözüm bulması gerekmektedir. Yıllarca emek vererek topladığı kitaplarını bir kuruma bağışlamanın en doğrusu olduğunu düşünür. Kitapları için herhangi bir maddi karşılık beklememekte yalnızca oluşturulacak kütüphaneye “Türk Köyü Kütüphanesi” ismi verilmesini ve “Kurucusu Tahir Sami Tokaç” ifadesinin yazılı olduğu bir tabela konmasını talep etmektedir.

Üniversitelere, vakıflara, enstitülere ve okullara birçok dilekçe yazar. Dilekçeye bağışlayacağı kitapların sayısının, türlerinin ve isimlerinin yer aldığı bir de liste ekler. Üstelik Tahir Sami Bey yıllardır topladığı gazete kupürleri ve fotoğrafları da bağışlayacağını belirtir. Ancak yazdığı dilekçelere ne olumlu ne de olumsuz bir cevap alabilir. Bunca emekle topladığı, çok sevdiği kitaplarını hiçbir karşılık beklemeden bağışlamak istemesine rağmen bu girişiminin karşılıksız kalması Tahir Sami Bey'i çok üzmüştür. Derin bir yıkım yaşar, bu memlekette hiçbir zaman verilen emeğin takdir edilmeyeceğine, gönülden, karşılık beklenmeden, iyi niyetle yapılan hiçbir işin başarılı olamayacağına karar verir.

Günler ilerler, yakacağı tükenir. Taştan yapılma tarihî bina kış şartlarını daha da ağırlaştırmaktadır. Tahir Sami, ısınmasını sağlamasa bile en azından mekânın soğukluğunu kıracağını düşünerek manavdan sebze kasaları alır, yakar. Yaşlı vücudu

daha fazla direnemez ve Tahir Sami Bey kitaplarını bir yere bağışlayamadan hayatını kaybeder.

Kasabadan şehre kadar sürecek bir otobüs yolcuğu boyunca taşra hayatının ve taşra insanların birbirleriyle ilişkilerinin anlatıldığı *Mavi Kuş*'ta da Tahir Sami Bey'e çok benzer özelliklere sahip bir kahraman yer almaktadır. Kasabadaki devlet hastanesinde görev yapan Doktor Yahya kitaplara evliliğinden vazgeçecek kadar tutkundur.

Birçok kitapsever erkeğin maruz kaldığı durumu o da yaşamış, karısı kendi ve kitapları arasında bir tercihte bulunmasını istemiştir. Ancak doktor, eşinden ayrılmasının üzerinden yıllar geçmiş olsa bile karısına hak vermektedir. Çünkü doktor sedirlerin altından raflara, zeminden tavana kadar evin her yerini kitapla doldurmuştur.

Doktor Yahya evden ayrılmaya karar verir. Birkaç işçi kitaplarını kamyonu taşıırken ancak en büyük acıyı yaşamış insanların hissedebileceği bir hüznün ağırlığı altında adeta ezilmiştir. Senelerdir yeme içmesinden ve diğer zevklerinden kısarak aldığı kitaplarından ayrılmak onu çok üzmüştür. Doktor Yahya işçilerin taşıma işi bitince karısına evden ayrıldığını, artık evin tamamen kendisine ait olduğunu, bu koca evde bir başına mutlu mutlu yaşayabileceğini söyler ve evi terk eder.

Doktor Yahya kitaplarıyla birlikte doğruca Sahaflar Çarşısı'na gider. Onu zaten tanıyan ve kitaplarını elden çıkardığını öğrenen sahaflar kamyonun başına üşüşür. Kitaplarının tamamını elden çıkaran Doktor Yahya artık bu şehirde de yaşayamayacağını düşünür ve kendi isteğiyle tayinini Anadolu'nun bu ücra kasabasına alır. (Kutlu, 2015d, s. 92-94). Kişinin eşinden ayrılması hayatında her anlamda çok büyük değişiklikler ortaya çıkaracak bir gelişmedir ve asla kolay karar verilebilecek bir şey değildir. Ancak Yahya, karısıyla tartıştığı gece bu kararı alır, ertesi gün eşinden ve evden ayrılır.

Doktor Yahya, kitapları uğruna çok sevdiği karısını ve evliliğini gözden çıkarabilecek kadar idealist bir kahramandır. Yıllar sonra karısını haklı bulmasından, aldığı kararın yanlış olduğunu ifade etmesinden onun bu yaşananlardan dolayı aslında büyük bir pişmanlık yaşadığı anlaşılmaktadır. Ancak onun idealizmi bir anda kitaplarını elden çıkarmasına sebep olacak büyük bir küskünlüğe hatta isyana dönüşür.

Yahya, karısından ayrılmasına sebep olan kitaplarından vazgeçerek ne kadar gözü kara biri olduğunu da ortaya koymuştur. Kendisi, kitap sevgisinin bir hastalık boyutunda olduğunu ifade etmektedir ancak hikâyeden tedavi görüp görmediğiyle ilgili herhangi bir bilgi edinemiyoruz. Doktor Yahya, zamanla kitaplara duyduğu aşırı sevgiyi törpüler. Yıllarca bin bir meşakkatle aldığı, çok sevdiği kitaplarından gözünü kırpmadan vazgeçerek evi terk etmesi ve uzun zaman boyunca gazete dahî okumaması dikkate alınırca Doktor Yahya'nın durumunu psikolojik bir rahatsızlıktan çok büyük bir tutku olarak ifade etmek uygun olacaktır.

Bu değerlendirmelerin yapılmasının Doktor Yahya'nın bir rahatsızlıktan dolayı değil de bilinçli bir gayretle kitap aldığını ve okuduğunu ortaya koymak bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla burada söz konusu olan bir hastalığa övgü değil entelektüel bir çabanın ve hayat tarzının yüceltilmesidir.

Doktor Yahya'nın, karısıyla kitapları konusunda yaşadığı anlaşmazlık ailesinin yıkılması ve kütüphanesinin dağılması ile sonuçlanmıştır. Tahir Sami Bey'in de ablalarıyla yine kitaplarından dolayı tartışması onlardan kopmasına ve uzun yılların emeğiyle oluşturduğu kütüphanesinin heba olmasına sebep olmuştur. Doktor Yahya ile Tahir Sami'nin başına hemen hemen aynı şeyler gelmiştir. Dolayısıyla bu iki karakter tasarımı ve her iki karakterin yaşadığı olaylar değerlendirildiğinde yazarın hikâyelerinin kurgusunda, kadınların ve erkeklerin kitaba yaklaşım farklılığına yer vererek hem bu durumu yansıttığını hem de kitapların ve okumanın bir insan için ne kadar önemli ve kıymetli olabileceği ile kişinin hayatında ne kadar eşsiz bir yer edinebileceğini ifade etmeye çalıştığını düşündürmektedir.

Kadınların tamamıyla ilgili bir çıkarımda bulunmak toptancı bir yaklaşım olacaktır ancak nispeten yeterli kültürel birikimi olmayan kadınların ilmin, sanatın ve kültür birikiminin yegâne taşıyıcısı olan kitaplara yeterince kıymet vermediği kimilerinin de kitaplara olumsuz bir ön yargıyla yaklaştığı ifade edilebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında ekonomik gerekçelerle birlikte kadınların temizlik ve düzen konusundaki hassasiyetlerinin etkili olduğu söylenebilir.

İncelenen hikâyelerdeki kadın kahramanların tutumları değerlendirildiğinde Nebahat'in Tahir Sami Bey'e ve eşinin Doktor Yahya'ya satın aldıkları onca kitabı evde muhafaza etmeleri dolayısıyla ortaya çıkan yer darlığından, evde rahat hareket etmenin mümkün

olmaması ve kitaplardan kaynaklanan tozdan evin kirlenmesi sebebiyle evde sürekli temizlik yapmak zorunda kalmalarından dolayı şikâyet ettikleri görülmektedir.

Kadınların ve erkeklerin kitaplar konusunda birbirinden çok farklı yaklaşımlar sergilemesinin fitrattan kaynaklandığı söylenebilir. Tam tersi örnekler de var olmakla beraber, kadınların, yaşadıkları ortamın temizlik ve düzenine genellikle erkeklerden çok daha fazla titizlik gösterdiği herkesin malumudur.

Hikâyelerde her ne kadar kurgu boyutunu göz ardı etmemek gerekse de kadın ve erkeklerin kitaplar konusunda yaşadığı anlaşmazlıkların gerçeğe uygun olduğu ifade edilebilir. Nitekim Anadolu Ajansının yakın zamanda, Kayserili Emekli Öğretmen Dursun Çiçek’le ilgili yaptığı haber bu bakımdan dikkat çekmektedir. Haberde, Dursun Çiçek’in kitaplarının binlercesini birkaç defa bağışlamasına rağmen hâlihazırda otuz binden fazla kitabı olduğundan, kitaplarını evinde muhafaza ettiğinden ve eşinin bu durumdan rahatsız olması sebebiyle eşinden ayrılmak zorunda kaldığından bahsedilmektedir. (<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/evinde-30-bin-kitapla-yasiyor/989845>). Bu durum, kitapseverler arasında bir latife olarak sıkça kullanılan “Kitabın iki büyük düşmanı vardır: toz ve kadınlar.” sözüyle Türkçemizde de karşılık bulmuştur.

4.2.3. Çocuk Eğitimi

Çocuk kavramı *Türkçe Sözlük*’te “Küçük yaştaki erkek veya kız” (TDK Türkçe Sözlük, 2011, s. 556) olarak tanımlanmıştır. Bir milletin geleceği çocukların eğitimiyle doğrudan ilişkilidir. Bu durumun farkında olan milletler eğitim sistemlerini geliştirmek için bilimsel çalışmalara ağırlık vermekte, en değerli yatırımın eğitime yapılan yatırım olduğunun bilinciyle maddi olanaklarını eğitim için seferber etmektedir.

Hüzün ve Tesadüf’te yer alan “Masal ve Rüya” isimli hikâyede çocuk eğitimi ile ilgili dikkate değer bir içerik olduğu görülmektedir. Kutlu, bu hikâyede geçmiş ve geçmişe ait değerleri küçümsemeyi, modern zamanın getirdiği birtakım değişikliklere, modernliğin insanlara ve topluma dayattığı kavramlara kıymet vermeyi eleştirmektedir. Yazar, kendi çocukluğunda masallar dinleyerek uyuduğundan ancak modern zamanda bu zenginliğin ortadan kaybolduğundan yakınmaktadır. Şimdinin çocukları dedesinden, babaannesinden masal dinleyemediği için masalın çocukların dünyasında ortaya çıkardığı olumlu etkilerden mahrum kalmaktadır. Masalların renkli âleminden, gözü pek

kahramanlarından, hayalleri kamçılıyan olağanüstülüklerinden habersiz büyüyen çocuklar ileride mutsuz, duygusuz, hayatın çizdiği kalıpların dışına çıkamayan bireyler olmaktadır.

Çocuklara masal okuma âdetinin kaybolması bir tarafa masal sözcüğü insanların gözünde değer kaybetmiş; küçümseme, hafife alma duygusunu ifade eder olmuştur.

4.2.4. Kız Çocuklarının Eğitimi

Kız çocuklarının eğitim hakkının sağlanması ülkelerin ve milletlerin geleceği açısından büyük önem göstermektedir. Kız çocuklarının, sahip olduğu özellikler ve potansiyelle beraber nitelikli bir eğitim sürecinden geçtiği takdirde topluma büyük katkı sağlayacağı unutulmamalıdır.

Bu Böyledir isimli hikâyede Zinnure, fakir bir ailenin kızıdır. Annesi çilekeş bir Anadolu kadınıdır. Komşuları Rauf Bey varlıklı birisidir. Zinnure, küçüklükleri beraber geçen Rauf Bey'in oğluna, sevdalısıdır. Ancak o bahriyeli olur. İşin aslı kendi de cesaretini toplayarak bir girişimde bulunmamıştır. Dul Ayşe Bacı da bir başka komşularındır. Dul Ayşe Bacı varı yoğu bir oğlu Süleyman'la beraber yaşamaktadır. Dul Ayşe Bacı ile yakınlıkları komşuluğun ötesine geçmiştir adeta. Süleyman, Zinnure'nin babasına tarla sularken yardım etmekte ekmek yapılacağı zaman odun kırarak istiflemektedir. Annesi kadın kısmı okuyup da ne olacak düşüncesiyle Zinnure'nin okumasını istemez. İlkokul beşi bitirince okuldan alır. (Kutlu, 2015a, s. 19-25).

Zinnure'nin beşinci sınıfı bitirdikten sonra kadın kısmının okumak nesine gerek düşüncesiyle okuldan alınması zamanının sosyal, kültürel ve ekonomik şartları ile beraber değerlendirildiğinde çok yadırganacak bir durum olmasa bile kızların eğitimine toplumun nasıl yaklaştığını göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle kırsalda yaşayan, tarım ve hayvancılıkla geçinen ailelerde annenin ev işleri ve diğer güce dayalı ağır işlerin altından tek başına kalkması mümkün değildir. Bu işlere yardımcı olması için ailenin kız çocuğu varsa genellikle ilkokuldan sonra kız çocuğunun okula devam etmesine pek sıcak bakılmaz. Erkek çocukların bu açıdan daha avantajlı oldukları söylenebilir. Ancak kendine göre bir düzen oturtmuş, hâli vakti yerinde olan, bir esnafın ya da tüccarın, erkek çocuğunu lise ve daha üstü kademelere kadar okutması da ender rastlanan bir durum olarak dikkat çekmektedir.

Tufandan Önce isimli hikâyenin Belediye Başkanı Şemsettin Bilen'in kızı Songül'ü istemeye gelecektir. Songül, liseyi bitirmiş üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Şemsettin Bilen kızının üniversiteyi kazanacağına inanmaktadır. Ayrıca kızının okumasını çok istemektedir. Bu sebeple kızını evlendirmeye hiç niyeti yoktur (Kutlu, 2016l, s. 139).

Belediye Başkanı'nın kızını evlendirmekten yana olmaması ve kızının üniversite okumasını istemesi kız çocuklarının eğitiminden yana bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla burada kızların yükseköğrenim görerek meslek sahibi olmaları ve ülkeye faydalı hizmetler sunmalarının teşvik edildiği görülmektedir.

Yokuşa Akan Sular'ın Emine'sinin Yusuf ve İsmet isimli iki erkek kardeşi vardır. Emine kişilik olarak iki erkek kardeşiyle çok zıttır. Abileri anne babalarına asi dünyaperest tiplerken Emine namazını kılan, anne babasına sadık, saygılı dindar, dikiş nakışla uğraşan hanım hanımcık bir kızdır. Babaları Gazanfer Çavuş'a göre Emine ile ağabeyleri arasındaki bu farklılık aldıkları eğitimden kaynaklanmaktadır. Emine, Kur'an kursuna devam etmiş, ağabeyleri ise annelerinin ısrarı sebebiyle okula gönderilmiştir. Gazanfer Çavuş, oğullarının Müslüman'a yakışmayacak bir hayat yaşamalarından hanımını sorumlu tutmaktadır. Ayrıca anneleri her zaman babalarına karşı oğullarını korumaya çalışmaktadır (Kutlu, 2015f, s. 64-65).

Eserde anlatılanlardan Gazanfer Çavuş'un, kızının okula devam etmesine izin vermeyerek Kur'an kursuna göndermesi kararını doğru bulduğu anlaşılmaktadır. İlerleyen yıllarda erkek evlatlarının kendine asi olmasına rağmen kızının saygıda kusur etmemesi Gazanfer Çavuş'u kendine göre haklı çıkarmaktadır. Burada, kızların dinî eğitime yönlendirilmesinin uygun olacağı görüşü yansıtılmaktadır.

4.2.5. Din Eğitimi

Keyifli, din eğitimini, inanılan dinin gerekliliklerine ilişkin bilgilerin davranışlara dönüşmesini sağlama ve istenilen davranışları kazandırma süreci olarak tanımlamaktadır (2013, s. 118).

Yazarın hikâyelerinde kurguladığı sosyal ortam, genellikle, dinî duyguların önemli yer tuttuğu bir niteliktedir. Dine mesafeli olan kişi veya çevrelerin dahi dindar insanlarla bir

şekilde ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla Kutlu'nun eserlerinde dinî hassasiyetler ve bunlardan kaynaklanan davranışların önemli yer tuttuğu ifade edilebilir. Bu bakımdan zengin bir içerik olduğu görülmektedir.

Uzun Hikâye'de çarşı ve esnafı anlatılırken Fotoğrafçı Mehmet'in işlettiği "Foto Tombul"a da yer verilmiştir. Fotoğrafçı Mehmet'in, dükkâna gelen, yabancı erkeklerle muhatap olmak şöyle dursun ömründe yabancı erkeğe yüzünü göstermemiş Anadolu kadınlarının vesikalık fotoğrafını çekebilmek için yaşadığı zorluklar ve kan ter içinde verdiği mücadele dikkate değerdir.

Kadınların namahremle münasebeti değerlendirildiğinde dinî emir ve yasaklara azami hassasiyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple, ailelerin kız çocukların dini terbiyesine titizlikle yaklaştığını ifade etmek mümkündür.

Kitaba ismini veren *Hüzün ve Tesadüf* isimli hikâyede, trenle yıllar sonra memleketine dönen Sedat, hemşehrilerine rastlamak ve yokluğunda memlekette neler olduğuyla ilgili havadis almak ümidiyle tren garına uğrar. Garda eski tanışlarıyla sohbet ederken içeriye kel, göbekli üzerinde demir yolu üniforması olan bir adam girer. Adamın hemen arkasında bir kız çocuğunun elinden tutan bir kadın vardır. Sedat bu kadına bir müddet dikkatle baktığında onu tanır: Mazide yaşadığı ve çoktan unuttuğu bir gönül meselesinin nazlı kahramanı Nevin.

Nevin, rengi atmış bir pardösü giymiş, düz bir eşarp bağlamıştır. Ayrıca hâli ve tavırları, dikkat edilmeyecek olsa varlığını fark ettirmeyecek kadar belli belirsizdir. Nevin gerek giyimi gerekse davranışlarıyla İslâm tesettürünün mahiyetine uygun bir kadın profili çizmektedir. Nevin aracılığıyla tesettürü, dinin emirlerine uygun şekilde hem şeklen hem de ruhen özümsemiş ve hayatına yansıtabilmiş Müslüman hanım tipi ortaya konmaktadır.

Arka Kapak Yazıları'nın Cevat'ı Kapalıçarşı'da halı, kilim tamirciliği yapmaktadır. Küçüklüğünde bir ara mahalle mescidinde hafızlığa başlar fakat tamamlayamaz. Dolayısıyla bu hikâyede de din eğitimine yer verildiği görülmektedir (Kutlu, 2016a, s.44).

Tufandan Önce'deki iki erkek kardeşten Şemsettin şehirde tahsiline devam eder, Nurettin ise doğuştan engelli olmasının da etkisiyle örgün eğitime devam edememiş ancak hafızlık eğitimi alarak hafız olmuştur. Aktar dükkânında babasına yardım ederek geçirdiği vakitten arta kalan zamanda dinî kitaplar ve *Kur'an* okur (Kutlu, 2016l, s. 142). Okula gidemese de Nurettin'in kendi imkânlarıyla öğrenmeye devam etmesi, eğitimden vazgeçmemesi dikkat çekici bir içeriktir. Ayrıca engeline rağmen hayattan el etek çekmemesi, mücadele etmesi de üzerinde durulması gereken bir husustur.

4.2.6. Nefis Eğitimi

Nefis eğitimi, nefsi, kötülüklerin kaynağı olan olumsuz niteliklerinden ıslah etmek ve ahiret amelleri için yararlı hâle getirmek (<https://islamansiklopedisi.org.tr/nefis>) olarak ifade edilmektedir.

Birçok İslâm âlimi bu amaca ulaşmak için farklı yöntemler uygulamış, bu yöntemlerin sistem hâline gelmesiyle de tasavvuf ekolleri doğmuştur. Nefsi kibir, tokluk, gazap, ilim gibi kötü niteliklerinden arındırmak için bunların tam zıddı olan alçakgönüllülük, açlık, az uyumaya maruz bırakmak gibi yöntemlere başvurulmuştur. Kutlu'nun eserlerinde de sıkça bu ve benzeri uygulamaların örnekleriyle karşılaşılmaktadır.

Yazarın hikâyelerine Anadolu irfan geleneğinden beslenen bir bakış açısının hâkim olduğu değerlendirilmektedir. Buna göre kişi kendi varlık sebebinin sorgulanması, geçici olan dünya hayatını bu varlık sebebinin gerektirdiği gibi en güzel biçimde değerlendirmelidir. Bunu sağlayacak yegâne yol ise tasavvufur. Tasavvuf, Kutlu'nun eserlerinde düşünce ve anlayış boyutunda kalmış bir teori olarak değil kahramanların birçoğunun günlük hayatta pratik olarak da yaşadığı bir disiplin şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Birçok hikâyede tasavvufa bir şekilde yer verdiği görülmektedir. Hatta yalnızca, ruhen kemale ermek amacıyla çıkılan bu yolculuğun, bu sistemde meydana gelen bozulmaların, tek başına konu edildiği Sır isimli bir eser de mevcuttur. Dolayısıyla Mustafa Kutlu'nun eserlerinde tasavvufun, görmezden gelinemeyecek kadar etkili olduğunu ve bariz bir yer edindiğini söylemek mümkündür.

Tasavvuf anlayışının, günlük hayata dönük uygulamalarıyla, incelikleriyle, modern hayatta kendini koruyarak varlığını devam ettirmeye çalışması ve her şey gibi

yozlaşarak cemiyete fayda sağlayamayacak bir hâle gelmesiyle neticelenen “Sır” bu bakımdan zengin bir içerik barındırmaktadır.

Hikâyede ismi belirtilmeyen, mürit olarak bahsedilen -daha sonra efendi olacaktır- kişi köyde bir yandan çiftçilikle geçimini sağlarken bir yandan da efendisine müritlikle ruhunu imar etmektedir. Şeyh efendinin vefatına kadar kanaatle zenginleşen kendi hâlinde bir hayatı vardır. Şeyh efendinin, vefatına yakın, posta oturacak ve irşat vazifesini yapacak kişi olarak kendini tayin eder.

Şeyh efendinin vefat etmesiyle olaylar çok farklı bir hâl almaya başlar. Şehirli ihvan, gelenlere edilen hizmetlerin aksadığını, kasabada olduğundan dolayı insanların dergâha kolayca ulaşmasının mümkün olmadığını, dergâhın yetersiz olduğunu öne sürerek hizmetler daha güzel bir şekilde yapılacağından ve ihvanın artmasını da sağlayacağından şehirde yeni bir dergâh yapılması gerektiği düşüncesinde ısrar eder. Şeyh efendinin eski müridi ve halifesi buna başta razı olmaz ancak ısrarcı tekliflere çok fazla direnemez ve nihayetinde şehirde yeni bir dergâh inşa edilir.

Dergâh tamamlanınca şeyh köyden ayrılır ve şehirdeki yeni dergâha bitişik olarak kendisi ve ailesi için yapılan daireye yerleşir. Şeyh efendi ve ihvanı zamanla tasavvufun gerektirdiği hayat tarzından ve insan modelinden giderek uzaklaşır, bambaşka bir hâle bürünür. Bu yeni yaşayışta kanaatten ziyade hırs hâkimdir, madde manaya kurban edilmekte, ebedî saadet ve huzur yerine kısa vadeli menfaatleri elde etmek amaçlanmakta, istenenlere ulaşma yolunda ortaya konan çabalardan bazılarının Allah'ın koyduğu emir ve yasakları ihlal etmesi, tarikat tarafından çizilen sınırların dışına çıkılması görmezden gelinmektedir. Ekonomik ve siyasi bağlantılar da işin içine girince yozlaşma önü alınamayacak bir seviyeye ulaşmıştır.

Bu değişimler yalnız ruh boyutunda kalmamış bir zaman sonra, şeyh efendinin suretine de yansımıştır: İnce parmakları tombullaşmış ve kütleleşmiş, vücudundaki fazlalıklardan dolayı göbeği ortaya çıkmıştır. Şeyh efendi kendindeki bu değişimi bir gün dergâhta önünden geçerken gözünün aniden aynaya takılmasıyla fark eder. Üstelik bu değişikliklerin aslında ruhta meydana gelen bazı bozulmaların emarelerinden başka bir şey olmadığını aynada kalbini görmesiyle kavramıştır. Şeyh efendi aynadaki aksini seyrederken ruhunun da zulmetle dolduğunu idrak etmiştir. Aynada gördükleri, şeyh efendiyi derinden etkilemiştir, efendi bir iç muhasebe yaparak eski yaşantısıyla şimdiki

hayatını değerlendirir. Ardından ani bir kararla her şeyi geride bırakarak şehri terk eder. Bu bir bakıma yeni din adamının eski şeyh efendiye kaçıışı, şehirdeki büyük ama himmetten, muhabbetten nasipsiz binadan köydeki belki küçük, derme çatma ama Allah rızasından başka bir gayenin güdülmediği, feyzle dolup taşan dergâha kaçıştır. Halife, şeyhinin iltifatına mazhar olmuşken, halife tayin edilmişken bir anda tepe takla olmuş kendini yolun başında bulmuştur (Kutlu, 2014a, s.22).

Efendinin vefatından önce, irşat vazifesini devam ettirecek kişi olarak hikâyede ismi verilmeyen kişiyi işaret etmesi kahramanın nefis eğitiminde mesafe kat ettiğini ve belli bir seviyeye ulaştığını göstermektedir. Bu sebeple, halife efendinin belli bir olgunluğu temin etmek için nefis eğitiminden geçtiği ifade edilebilir. Ancak şehre yerleştikten sonra dergâh ve dergâhtaki hayat göz önünde bulundurulduğunda bu kavramların asli özelliklerinden uzaklaştığı anlaşılmaktadır.

Dünyevi hırs ve arzulardan uzaklaşmayı, Allah rızasına ulaşmayı gaye edinen bir anlayışın ve doğal olarak bu doğrultuda hareket etmesi beklenen mensuplarının zamanla yozlaşması önemli bir mesele olarak dikkat çekmektedir. Üstelik bu durum kişilerle ve onların iç dünyalarıyla sınırlı kalmayıp topluma etki eden sosyolojik bir olgu hâline gelmiştir. Kişilerin nefislerinin isteklerine karşı koyarak manevi olgunlaşmayı temin etmeye çalışmak yerine maddeye yönelmesi beklenmeyen bir durumdur.

Sır'da başlangıçta, bir anlatı şeklinde yer alan veli bir zata intisap etmek isteyen bir âlimden, velinin öncelikle kendine ait çok sayıdaki kitabı suya atmasını, sonra kendisine gelmesini istemesi, Hz. Mevlânâ ile Hz. Şems arasındaki menkıbeyi hatırlatmaktadır. İlerleyen sayfalarda ise bunun bir menkıbe değil, şeyh efendinin kendisine intisap etmek isteyen ve ismi belirtilmeyen bir akademisyenden isteği olduğu anlaşılmaktadır (Kutlu, 2014a, s. 44-55).

Mimarlık fakültesine giren Nur, üniversite yıllarında metafizik konulara ilgi duyar. Felsefe, tasavvuf vs. ile ilgili birçok kitap okur. Yaratılış, varlık, kâinat, hikmet, kader, eşya, irade gibi birçok şeyle ilgili kafasındaki sorular Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sini okurken bütün benliğini sarar, cevaplanacağı vakte kadar kendinde büyük bir ağırlık ve iç sıkıntısına neden olan meseleler hâline gelir. Nur, uzun yıllardan beri bir şeyin eksikliğini hissetmektedir. Bütün varlığıyla hissettiği bu eksikliğin ne olduğuyla ilgili

herhangi bir fikri yoktur. Bildiği tek şey bir eksiklik olduğu ve bu her neyse gidermeden iç dünyasında bir sükûnet sağlayamayacağıdır.

Hikâyedeki kahramanlardan Sinan ile Nur, Sinan'ın hapisanede yatan ağabeyi Cemil'i ziyaret etmeye gider. Hoş beşten sonra Nur, Cemil'e, "derviş"i sorar. Cemil Nur'a "derviş"i uzun uzadıya anlatır. Derviş günde üç dört saat ancak uyuyan, az yiyen ve az konuşan biridir. Koğuşun temizlik, çay gibi işlerini hep derviş yapar. Cemil bir gün dervişe, neden bu işleri hep kendinin yaptığını sorar, biraz da başkalarının yapması gerektiğini, dervişe kendini bu kadar yormamasını söyler ancak o, bütün bu işleri Allah rızası için yaptığını ifade eder.

Derviş, günde beş vakit namaz kılar, ayrıca geceleri de ibadetle geçirir. Cemil, bir gece "derviş"in namaz kıldığını görünce kendi kendine bir muhasebe yapar ve namaza başlamaya karar verir. Cemil'in namaza başlaması "derviş"i çok duygulandırır.

Cemil, Sinan'a bir gün gardiyanlardan birini pataklayacakken son anda vazgeçtiğinden bahseder. Cemil fevri davranan, öfkesini kontrol edemeyen tez canlı tabiata sahip biriyken hapse girdikten, "derviş"le tanıştıktan sonra mutedil olmaya, öfkesini kontrol etmeye başlamıştır. Hapishane Cemil için bazı kötü özelliklerini törpülemesini sağlayan bir okula dönüşmüştür adeta. Sinan da ağabeyindeki bu olumlu değişiklikleri fark etmiştir.

Cemil'in hapisanede, ibadetlerini yerine getirme iradesi kazandığı ayrıca sabretmeyi, öfkesine yenilmemeyi öğrendiği de görülmektedir.

Hapishanedeki gündelik koğuş işlerini hep "derviş" karakterinin yapmasından, bir nefis eğitimi gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Keza kadim tasavvuf geleneğimiz incelendiğinde; tekkelerde müntesiplerin temizlik, dergâhın gıda vb. gibi çeşitli ihtiyaçlarının temin edilmesi ile aşçılık gibi çeşitli hizmetleri yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Derviş'in tasavvuf geleneğindeki usulle nefisini eğitmeye çalıştığı görülmektedir.

Bu arada Nur, mürşit bulmak gayesiyle Bursa'ya gitmiş, şehri adım adım gezmiş ancak yine eli boş dönmüştür. Bir zaman sonra Nur'da Hz. Mevlânâ'yı ve Konya'yı ziyaret etme isteği uyanır. Bu vesileyle belki yıllardır aradığı mürşidi bulabileceğini de ümit

etmektedir. Babası, Nur'a yıllardır bir mürşide intisap etmek için aranıp durduğunu artık birinde karar kılması gerektiğini belirtir. Ancak Nur bunun bir nasip meselesi olduğuna belki de ömrü boyunca hiç gerçekleştiremeyeceğine inanmaktadır. Babasıyla vedalaşır ve yola çıkar.

Nur, bir vesileyle Karaman'da, Virane Şeyhi Beşir Efendi namında bir zatın olduğunu öğrenir. Nur, dergâhı bulur. Burada beş kişinin çekiçle taş kırdığını görür. Nur, arabasını durdurur. Kulağına gelen sesler kalbine derinden tesir eder: “-Allah, Hû!” Arabadan iner. Çalışanlar Nur'u fark ettikleri an sesler kesilir. Taş kıran adamlardan - biri Şeyh Beşir Efendi olan- ikisi her hâlimden yabancı olduğu anlaşılan bu kişiye yönelir. Nur, karşısında duranın o olduğunu bilemeden İstanbul'dan geldiğini ve Beşir Efendi'yi aradığını söyler. Beşir Efendi kendini tanıtır, hoş geldin, der. Ardından Nur ile bir görüşme yaparlar. Nur, yaşadıklarını kısaca anlatır, ardından müsaade ederlerse burada kalmak istediğini söyler. Beşir Efendi bu isteği memnuniyetle karşılar. Medresedeki boş bir hücre Nur'a tahsis edilir.

Nur başını örter, şehir hayatındaki kılık kıyafetini değiştirir, yeni girdiği bu ortama uygun şekilde şalvar ve entari giyer. Asıl gaye olan manevi değişimle beraber maddeten değişebilmeyi de kabullenir. Burada kişinin alışageldiği giyim kuşamdan yani şekilden sıyrılması da nefis eğitiminin bir başka yönü olarak değerlendirilmektedir.

Beşir Efendi, Nur'a tarikat dersini verir. İlk safhası yıllardır sabırla peşinden koşmak ve aramakla geçen mücadelenin ilkine göre daha zorlu olacak safhasına geçmiştir.

İslâm, dünyadan soyutlanarak münzevi bir hayat yerine kulluk vazifeleriyle dünya işlerinin dengeli biçimde yürütüldüğü bir hayat tarzını ön görmektedir. Nur, Virane ismiyle namlanmış tekkede bu ölçüye uygun olarak vaktini yalnız ibadetle geçirmez diğer kadınlar gibi o da süt sağar, saman yığar, hamur yoğurur, ekmek pişirir. Ancak şehirde doğup büyüdüğü, kolejlerde okuduğu, bütün isteklerinin karşılandığı, zengin bir ailenin biricik kızı olduğu düşünüldüğünde bu hayata kolayca alıştığı elbette söylenemez. Bu sebeple, Nur'un alıştığı hayat konforundan bir anda vazgeçerek -tıpkı hapishanede Derviş'in yaptığı gibi- tekkede birçok gündelik iş yapması nefis eğitiminin bir yoludur.

Nur, bir gün sabah namazı ertesi uzun zamandan sonra bir rüya görür. Rüyasında “Kurtulmak için kurtarmak lazım.” diye bir ses duyar. Bu ve daha sonraki buna benzer rüyalar Nur’un hayatında bazı değişikliklere yol açacaktır.

Bir müddet sonra Nur, medreseden ayrılma kararı alır. Bu kararı Beşir Efendi’ye açar. Şeyh efendi niçin böyle bir karar aldığını sorduğunda istidatsız olduğu cevabını verir. Beşir Efendi Nur’un aceleci olduğunu söyler. Dervişlik sabır mesleğidir ancak Nur dervişlik etmeden ermiş olmaya çalışmaktadır. Yunus Emre yirmi yıl boyunca Tapduk Emre dergâhına odun taşımıştır, kendi de otuz yıldır dervişlik etmeye çalışmaktadır. Ancak bu nasihatlerden hiçbiri Nur’u aldığı karardan vazgeçirmeye yetmez. Nur İstanbul’da yapması gereken çok önemli bir şey olduğunu söyler. Beşir Efendi, Nur’un kararının kati olduğunu anlayınca daha fazla üstelemez. Helalleşerek birbirlerinden ayrılırlar.

Nur, İstanbul’a döndüğünde Sinan’ın kız kardeşi Çiçek’e böbreklerinden birini bağışlar. Böbrek nakli başarılı bir şekilde gerçekleştirilir. Ancak ameliyattan kısa bir süre sonra Nur, “İstanbul’da yapması gereken çok önemli şey”i yerine getirmenin verdiği huzurla elleri Sinan’ın ellerindeyken ruhunu teslim eder. Yaşananlar, fırtınalı soğuk bir kış gecesi tekkeden çıktıkları zorlu yolculuğun sabahında -az önce kılınan sabah namazının ve kazasız, belasız atlatılan bir gecenin verdiği sükûnetle-uykunun ağırlığına dayanamayan gözleri kapandıktan sonra görülen o rüyadaki sesin işaret ettiği “kurtarmak” vazifesinin gerçekleşmesidir aslında.

Nur’un, Çiçek’e böbreğini bağışlamasında yalnızca Sinan’la yaşadığı gönül ilişkisinin etkili olduğunu söylemek eksik bir tespit olacaktır. Bu karar daha çok, kendi rızasıyla dâhil olduğu manevi yolculuğun bir gereği olarak değerlendirilmelidir.

Tirende Bir Keman isimli hikâyenin kahramanlarından, hayatını çalgıcılıkla kazanan Udî Sadullah Efendi, mesleğini icra ederken bulunduğu ortamın şartları ve çevresindeki insanların da etkisiyle alkol kullanmaktadır. Ancak hanımının kişiliği ve yaşayışı Sadullah Efendi’ninkiyle tamamen zıt düşmektedir. Naime, evlerinin hemen bitişiğindeki aynı zamanda tekke de olan mescide devam etmektedir. Naime müntesibi olduğu bu tekkedeki zikirlerle katılmakta, namazlarını kılmaktadır. Naime yalnızca kendinin manevi olarak olgunlaşması için gayret etmemekte aynı zamanda kocasının kötü alışkanlıklarından kurtulması için de Allah’a yalvarmaktadır. (Kutlu, 201k, s. 23).

Naime'nin tekkeye gidip gelmesinden bahsedilmesi, eserde, nefis terbiyesine vurgu yapıldığının bir göstergesidir olarak dikkat çekmektedir.

Birbirinden bağımsız hikâyelerden oluşan *Bu Böyledir*'de "Manifatura" başlıklı bölüm Rafet Efendi'nin yaşadığı iç hesaplaşmayı konu edinmektedir. İkinci ile akşam arası, akşama yakın bir vakitte, Rafet Efendi'nin sahibi olduğu manifatura dükkânında başlayan bu hesaplaşma Rafet Efendi ikinci namazını kıldığında da devam etmiştir. Züccaciye ürünlerini bir tarafa yerleştirmek, depodaki lastik çeşitlerini çıkarmak, yeni raflara ihtiyaç olması vs. gibi manifatura dükkânının düzeni ile ilgili meseleleri düşünmektedir.

Ayrıca, işlerin yoğunlaşması, buna karşın eleman eksikliğinin olması, tek başına bu yükün altından kalkamaması da önemli sorunlardır. Buna bir çare olarak oğlanı mutlaka okuldan alıp işe koymak gerekmektedir. Hatta Rafet Efendi, dükkânı kime devredeceğine karar vererek bu doğrultuda dükkânın geleceğine dair planlar yapmaya kadar birbiriyle bağlantılı bir yığın düşünceye kapılmıştır. Dertler bu kadarla kalsa iyi: Rafet Efendi bu telaş içinde hatmeye de gidememiştir. Dükkâna gelen yeni malları indirip kolileri taşımak, onca çeşit ürünü etiketleyip raflara dizmek kolay iş midir? Efendi Hazretleri gördüğünde niçin gelmediğini mutlaka soracaktır. Verecek bir cevap bulmalı.

Rafet Efendi'nin hatmeye gidememekten çok Efendi Hazretleri'ne bir cevap veremeyip mahcup olmaktan çekindiği görülmektedir. Bu durum, Rafet Efendi'nin, İslâm'da ibadetlerin yalnız Allah'ın rızası gözetilerek ihlâs ve samimiyetle yerine getirilmesi esasını idrak edemediğini göstermektedir.

Bir müddet sonra Rafet Efendi'nin yeğeni Süleyman manifatura dükkânına gelir. Elinde bir sepet dolusu meyve vardır: kayısı, armut. Hanım göndermiştir. Meyve yemenin sırası mı şimdi, bir yere koymalı sepeti. Ortada bırakmamak lazım, bir tane meyve kalmaz. Derken caminin imamı Hayrullah Hoca çıkagelir. İkinci vakti yaklaşmaktadır. Hayrullah Efendi, burnunun iyi koku almasıyla bilinir. Acaba meyvelerin kokusunu duymuş mudur? Rafet Efendi, ikinci namazını kılmak üzere Hayrullah Hoca'yla camiye doğru gider.

Namazda da düşünceler yakasını bırakmaz. Köylü harmanı kolaylamasına rağmen hiç müşteri gelmemiştir. Havadan olsa gerek, bu sıcakta alışveriş mi yapılır? Elde kalanları zekât için ayırmalı. Çürük maldan zekât mı olurmuş? Olmaz. Her sene veriyor ya işte fakirin ihtiyacı da görülüyor hem. Olur olur. Kayseri malı iyidir. Senelerdir İstanbul'dan alındı da ne oldu? Yahudi gerçi ama işini temiz yapar, hesabı düzgündür. Bizim uyanıklar suya götürür susuz getirir adamı. Yahudi'ye kazanç sağlamamalı yine de. Süleyman'a vermeli Şükriye'yi, temiz çocuk. Ah şu karı olmasa. İllâ okumuşa verecek kızını. Esselamualeykümverahmetullah.

Cabir Efendi gelmiştir dükkâna. Niçin geldi acaba? Borç isteyecek muhakkak. Vereceğimiz parayla iş yapacak, biz de seyredeceğiz kenardan. Borcunu ödeyene kadar faiz alsak bundan günahkâr mı olacağız şimdi? Boşa icat etmemiş kefare faizi. Efendi Hazretleri'nin dediği gibi en iyisi fakirlik. Namazı da iyice ifsat ettik.

Koşturmacadan fırsat bulup da akşama kadar bir türlü yenemeyen armut dükkânı mis gibi kokutmuştur.

Rafet Efendi'nin göğsünde bir ağrı peydah olur. Armudu dilimleyene kadar ağrının geçeceğini düşünür. Ancak geçmez. Masanın üzerinde yarısı ancak yenebilmiş bir armut kalmıştır. Ayrıca geride tamamlanamamış planlar, hayaller ve el sürülmemiş bir sepet dolusu kayısı kalır. Hâlbuki dükkâna yeni raflar yaptırılacak, İstanbul'a gidip manifatura çeşidi arttırılacaktı. Satılmayan mallar elden çıkarılacak, hiç olmadı zekâta ayrılacaktı. Kız, Süleyman'a verilecek, böylelikle kendinden sonra dükkân emin bir ele emanet edilmiş olacaktı.

Manifaturacı Rafet Efendi'nin tamamen dünya ile ilgili kaygılarının olduğu görülmektedir. Bu kaygıların yüksek seviyeye ulaştığı anlaşılmaktadır. Öyle ki, düşünceleri giderek içinden çıkılmaz bir hâl almakta, kaygıları onu yalnız günlük hayatın rutin işlerini yerine getirirken sarıp sarmalamakla kalmamakta, Rafet Efendi ibadetlerini yerine getirirken bile gelecekle ilgili planlar ve hesaplamalar yapmaktadır. Kendini dünya işlerine ne kadar çok kaptırdığının farkındadır ancak buna engel olamamaktadır. Aslında bir tarikata mensup olduğu için Rafet Efendi'nin dünya sevgisi ve nefsin hırslarıyla mücadele eden, en azından mücadele etmeyi amaçlayan birisi olması beklenmektedir. Ancak o, bu beklentiden çok uzak bir insan portresi çizmektedir. Rafet Efendi'nin tasavvuf terbiyesiyle; mal sevgisi, rızık ve gelecek

kaygısı gibi nefsanî duygulardan mümkün oldukça arınması beklenmektedir. Ancak onun, tam tersine; tamahkârlık, mal sevgisi, daha çok kazanma hırsıyla dinî vecibelerini aksattığı ve ibadetlerini bir alışkanlığı yerine getirir gibi ihlas ve huşudan uzak, şeklen yerine getirdiği görülmektedir. Örneğin namaz kılarken dünyalık her şeyi düşünmekte ancak Allah'ın huzurunda olma bilinciyle ibadete odaklanmamaktadır. Hatta yalnızca namazını ifsat etmekle kalmamakta, elinde kalan hasarlı malları zekât olarak vermeyi planlayarak diğer ibadetlerine de zarar vermektedir.

Selamlayıp namazını tamamladıktan sonra Rafet Efendi'ye, Cabir Efendi'nin dükkâna geldiği ve kendisini beklediği söylenir. Bu haberden sonra tekrar namaza durduğunda bu sefer de Cabir Efendi'nin niçin gelmiş olabileceğini düşünmeye başlar. Kendince borç isteyeceği kanısına varır. Mevzu paraya gelince yine hesap kitaba başlar. Bu hesap işi, Allah'ın kesin bir şekilde haram kıldığı faizin neredeyse haram olmayacağını iddia etmeye kadar ulaşır. Rafet Efendi'ye göre borç veren kişi parayı alacağı zamana kadar geçen sürede bir mağduriyet yaşayacaktır. Dolayısıyla burada da alacaklı adına bir hak doğmaktadır. Manifaturacının, farz olan bir ibadeti yerine getirirken dahi nefsinin tesiriyle bir haramın aslında meşru olabileceğini düşünmesi ve bunu gerekçelendirerek kendini kandırmaya çalışması ne kadar yozlaştığını, savrulduğunu göstermektedir.

Bunca plan yapan Rafet Efendi'nin namazdan sonra dükkâna varınca ansızın, hanımının gönderdiği armudun bile tamamını yiyemeden, dünyadan göçmesi çok manidardır. Oysa daha yapılacak çok iş vardı. Neticede kader hükmünü icra etmiş, dünya malı dünyada kalmıştır.

Tufandan Önce isimli hikâyedeki kahramanlardan Kemal, mizacı gereği küçüklükten beri giyimine kuşamına çok dikkat etmektedir. Kemal, delikanlı çağına gelince gemi iyice azıya almış, başkasının namusuna yan gözle bakmaya başlamıştır. Yanlış işlerin peşini bırakması için, çevredekilerin telkiniyle, münasip birini bulup Kemal'i evlendirirler. Kemal bir müddet evine kapısına sahip çıkar hatta babası Çolak Usta'nın yükünü alır. Fakat eli para görmeye başlayınca "Huylu huyundan vazgeçmez." sözü gereğince eskisi gibi vaktini hovardalıkla tüketen bir müflis olup çıkar. Çolak Usta, oğlunun bu vaziyetine daha fazla dayanamaz ve dünyasını değiştirir. Vefatından sonra, Çolak Usta'nın çocukluk arkadaşı, kasabanın Belediye Başkanı Şemsettin Bey dostunun emanetlerine sahip çıkar. Kemal'i karşısına alıp nasihat eder. Bununla da kalmaz

elinden tutar ve Kemal'i civardaki köylerden birindeki bir şeyh efendiye götürerek tövbe ettirir. Kemal, o mübarek pirifâninin elini tuttuğu gün geçmişe bir sünger çeker. Adeta başka biri olup çıkar, öncekinden çok farklı bir hayata doğar (Kutlu, 2016l, s. 20-22). Gerek aile hayatını gerekse iş hayatını kendi eliyle berbat eden Kemal; nefsinin ve Allah'ı bilen, tanıyan kâmil bir insan aracılığıyla hayatına yeniden çekidüzen vermiş, saplandığı çukurdan çıkmıştır. Dolayısıyla burada da kişinin benliğini hesaba çekmesi ve terbiye etmesine dikkat çekilmektedir.

Bu Böyledir, dünya hayatının süsü, şatafatı ve aldatıcılığına kanan, varlık sebebini unutarak yolunu şaşırarak, istikametinden uzaklaşan insanın ve içine düştüğü çıkmazın anlatıldığı bir hikâyedir. Bankacı Süleyman, eşi Zinnure ile kızları bir akşam lunaparka gezmeye giderler. Lunapark renkli neon lambaları, türlü eğlenceleri ve olanca şatafatıyla insanları karşılamaktadır. Ailenin her ferdi lunaparkta ilgisini çeken farklı şeylere kaptırır kendini. Süleyman, gençlerin kum torbasına en sert yumruğu atmak için ettiği mücadeleyi seyrederek. Zinnure, mikrodalga fırın, düdüklü tencere vs. gibi ev eşyalarının dağıtıldığı hediye çekilişine dalar. Kızları ise bir an evvel babasına dondurma aldırabilmek için dondurma satıcısını aramaktadır.

Aslında kum torbası, hediye çekilişi ve dondurma nefsanî arzuları temsil etmektedir. Bu arzuların doyurulabileceği yer olan lunapark da dünyayı temsil eden bir metafordur. Süleyman ve ailesi lunaparkta gezindikten sonra ne kadar uğraşsalar da çıkış yolunu bir türlü bulamaz ve dışarı çıkamaz. Bu olaylar da nefsanî arzularını tatmin etmeye çalışan, varlık nedenini unutan insanın yaşadığı karmaşayı ifade etmektedir.

Süleyman, lisedeki Felsefe Öğretmeni Şinasi Bey ile lunaparkta karşılaşmaktadır. Şinasi Bey, Allah'ın emir ve yasaklarına uygun bir hayat yaşamamaktadır. Böyle bir kişiyle karşılaşılacak yer makbul olmasa gerek. Ayrıca Süleyman ve eşi de zamanla yozlaşmış, maddeye çok değer verir hâle gelmiştir. Maddeperest kişilerin birbirini lunaparkta bulması halk arasında çokça kullanılan "Hacı hacıyı Mekke'de, derviş derviş tekke bulur." sözüyle de örtüşmektedir. Dolayısıyla lunapark dünyevileşmeye işaret eder.

Yokuşa Akan Sular'da yer alan "Bayramdan Kaçanlar" isimli hikâyede İstanbul'a çalışmaya gelen Bican, bayram namazından sonra amcazadelerine bayram ziyaretine gider. Ziyarete gittikleri evin büyüğü "Hacı Anne" tarikat dersini (tespih çekme) tamamlayarak oturduğu yerden kalkar. (Kutlu, 2015f, s.59). Bilindiği üzere, tasavvufta

Allah'ın bazı isimlerinin belli sayılarda tekrar edilmesi şeklinde bir terbiye metodu vardır. Kişi, Allah'ın isimlerinde çeşitli tecellilerin olduğu, bu tecellilerin bazı manevi rahatsızlıkları tedavi edeceği inancıyla bu isimleri okur. Böylece hikâyede nefis terbiyesine yer verilmiştir.

Ya Tahammül Ya Sefer'in avukat Veysel'i İlhan ile üniversiteden arkadaştır. Veysel üniversiteden mezun olur, avukat olarak bir kasabada göreve başlar. Arkadaşı İlhan'a bir mektup yazar ve onu kasabaya davet eder. İlhan kadim dostunun davetine icabet eder.

Veysel evlenmiştir, bir de oğlu olmuştur. Irmağın kıyısında güzel bir evi vardır. Veysel laf arasında İlhan'a kasabadaki bir zata intisap ettiğini söyler. Kasaba halkı Veysel'i saygıdeğer ve enerjik bir genç olarak görmekte, Veysel ve ailesine ikramda kusur etmemekte âdeta Veysel'in etrafında pervane olmaktadır. Kısacası kasabada Veysel'in keyfi yerindedir.

Veysel, kasabadan ayrılmasına yakın İlhan'a halkın teveccühünü yok saymamak gerektiğinden gelecek seçimde aday olacağını söyler. Bu sözler üzerine İlhan büyük bir hayal kırıklığı yaşar fakat duygularını Veysel'e belli etmemeye çalışır. İlhan, konuşsa da bir şeylerin değişmeyeceğine inanmaktadır. Zamanında babasının ve arkadaşlarının uğradığı akıbete kendileri de uğramış, dava âşığı gençler yozlaşmaya başlamıştır. Anlaşılan Veysel de davadan vazgeçmiştir.

Ayrıca, Veysel intisap ettiği ulu zata da lâyük olamamıştır. Girdiği yolun terbiyesiyle makamdan maddiyattan sıyrılması gerekirken aksine seçimlerde aday olmaya niyetlenmiştir. Tasavvufun nihai maksadının kişiyi dünyevileşmekten alıkoyarak Allah sevgisiyle hemhâl etmek olduğu göz önünde bulundurulduğunda Veysel içinde bulunduğu durum tezat teşkil etmektedir. Veysel'in, arkadaşına bir zatı muhtereme bağlandığını gururlanarak söylemesi ve gözünü gelecek seçimlere dikmesi de onun girdiği yolda samimi olmadığını, ihlaslı bir duruş sergilemediğini net bir şekilde göstermektedir.

Ya Tahammül Ya Sefer'deki Yunus isimli kahraman dindar kimliğiyle öne çıkan bir gençtir. Müslümanlar'a türlü zulümlerin reva görüldüğü, devletin bazı resmî görevlilerinin ve bazı sivil kesimlerin Müslümanların inançlarını yaşamalarını

engellemeye çalıştığı, insanların takibata alındığı bir dönemde Yunus, dinî inancını hem şekil hem mana boyutuyla yaşamaya çalışan üniversite öğrencisi bir gençtir.

Yunus, sünnet olduğu için Hz. Peygamber'in(s.a.v.) şahsına ve uygulamalarına bağlılığının bir göstergesi olarak sakal da bırakır. O dönemde bazı art niyetli çevreler toplumu ayrıştırmak amacıyla, kasıtlı bir biçimde, sakalı olanların devletin resmî ideolojisine muhalif, laiklik karşıtı ve rejim düşmanı sakıncalı kişiler olduğu şeklinde bir algı oluşturmuştur. Oluşturdukları bu algıyı medya aracılığıyla sürekli gündemde tutarak toplumun belli bir kesimini zan altında bırakmış ve dindarları devletin varlığı açısından bir tehdit unsuru gibi yansıtmışlardır.

Sosyolojik ve siyasi baskıların böylesine keskin olduğu ortamda üniversiteli bir gencin tamamen dinî bir sorumluluğu yerine getirmek amacıyla sakal bırakması ne derece cesur ve inancına samimiyetle bağlı olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Yunus, şeyhine tavırlarını taklit ederek ona benzemeye çalışacak kadar gönülden bağlı tasavvuf ehli bir gençtir. Şiir yazması da göz önüne alınırsa ince ruhlu biri olduğu ifade edilebilir. Efendi Baba, Erzurum müftüsünün kızı Neslihan'a Yunus'u çok över ve neticede iki genç evlenir. Avukat Yunus milletvekili seçilir, ardından bakan olur.

Mütevazı, kendi hâlinde, kimseye zararı dokunmayan, abdestinde namazında, başı önünde gezen Yunus'un yerine etrafında büyük bir kalabalıkla hareket eden, korumalarının kendine açtığı yolları "küçük dağları ben yarattım" edasıyla adımlayan, daima pahalı takım elbiseler giyen biri gelmiştir. Oysaki Yunus böyle biri değildi. Derviş Yunus gitmiş yerine Bakan Yunus gelmiştir.

Yunus da aslını muhafaza edemeyen, yozlaşan, gittikçe dünyevileşen bir karakter olarak dikkat çekmektedir. Gönülden, hisle çıkılan yolda dünya yine baskın çıkmış, madde manayı esir almıştır.

Yunus'un gençlik yıllarında saflığını, karakterini muhafaza eden hasbî biri olması tasavvuf kurumu ve tasavvuf ehlinin özde iyi ve güzel olduğu düşüncesinin göstergesidir. Zira Kutlu, hiçbir eserinde tasavvufa karşı olumsuz bir yaklaşım sergilememiştir. Hikâyeleri tasavvuf ve tasavvufla bağlantılı unsurlar bakımından değerlendirildiğinde yazarın birçok kurumun olduğu gibi tasavvufun ve

uygulamalarının da zamanla aslından uzaklaşarak yozlaştığı anlayışını yansıtmaya çalıştığı ifade edilebilir. Bu değerlendirmeler Kutlu'nun, tarih ve kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan irfan geleneğine bakışını ortaya koymak açısından oldukça önemlidir.

Tufandan Önce'de siyasi ortamın çok hareketli olduğu, milletvekili seçimlerinin yaklaştığı bir döneme denk gelen bir cuma namazı esnasında yaşananlara yer verilen bir bölüm vardır. İş adamları, esnaf, yerel yöneticiler aday olabilmek için adeta birbirleriyle yarışmaktadır. Hatta adaylar üst sıralarda yer alabilmek uğruna rakiplerini bertaraf edebilmek için türlü entrikalara başvurmaktadır.

Cuma hutbesinin konusu dünya hayatının geçiciliğidir. İmam efendi “Dünya hayatı sadece bir oyun ve oyalanmadan ibarettir. (En'am suresi, 32).” ayetinin anlamı üzerinde durmaktadır. Tepeköy Belediye Başkanı Şemsettin Bilen, hutbeyi dinlerken milletvekilliği seçiminde aday olup olmama konusunda bir iç hesaplaşmaya girer. Bir yandan, doğup büyüdüğü yere belediye başkanı olduğunu, yıllarca hizmet ettiğini, dünya nimetlerinden yeteri kadar faydalandığını, bu sebeple dünya meşgalelerinden uzaklaşarak artık biraz da yüzünü ahirete döndürmesi gerektiğini diğer yandan da dünya işleriyle uğraşmanın öteki âlem için hazırlık yapmaya mani olmadığını düşünür. Nitekim mecliste birçok hacı milletvekili vardır, bunlardan birisinin de Şemsettin Bilen olmasını ne engelleyebilir?

Hutbenin devamında imam efendi kendini dünya işlerine kaptırarak ahireti ihmal eden kişilerin durumu ve akıbeti ile ilgili uyarılar içeren hadis-i şeriflerden okur ve hadis-i şerifleri açıklamaya çalışır. “Eğer insanoğlunun iki vadi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Âdemoğlunun gözünü ancak toprak doyurur.” “Tüm düşüncesi ahiret olan kimsenin kalbini Allah zengin kılar. Onun işlerini derleyip toparlar ve dünya ona boyun eğerek gelir. Kimin de kaygısı dünya olursa Allah onun gözlerinin arasına fakirliği yerleştirir, işlerini darmadağın eder.” Ayetlerden sonra Hz. Peygamber'in sözleri de Şemsettin Bilen'in ruhunda derin yankılar uyandırır. Bu defa kesin bir karar alacak, cuma Müslümanlığını terk ederek beş vakit namaz kılmaya başlayacak, milletvekilliği adaylığından vazgeçecek, hacca gitmeye niyet edecektir. Adaylıktan hacca belediye başkanlığından beş vakit namaza türlü düşünceler ve çelişkiler içerisinde kılar namazı ardından camiden çıkar.

Ayakkabılar giyilirken bir yandan da cemaat ayaküstü sohbet etmekte, insanlar birbirine hâl hatır sormaktadır. Tam bu sırada cemaatten biri Şemsettin Bilen'e seçimlerde aday olup olmayacağını sorar ve cevap beklemeden oyunu kendisine vereceğini söyler. Başkan kendini ne kadar zorlasa da bir türlü "Aday değilim." diyemez. Namaz boyunca Şemsettin Bilen'in yakasını bırakmayan ancak dünya işlerinden, makam hırsından uzaklaşıp maneviyatın şekillendireceği bir hayata doğru yönelen kararsızlık cemaatten bir kişinin sözleriyle tam tersi bir hâle bürünmeye başlar. Şemsettin Bilen'in, sevenine "Kısmet" şeklinde cevap vermesinden adaylıktan vazgeçemediği hatta adaylığa niyetli olduğu anlaşılmaktadır.

Namzdaki idealizm, kararlılık daha cami avlusundayken yerini kararsızlığa, vazgeçmeye bırakmıştır. Şemsettin Bilen, yeni kararlar alıp uygulamak için bugünden tezi olmadığını düşünüyordu. Oysa daha şimdiden kendine verdiği sözlerden vazgeçmeye başlamıştır. Yine cumadan cumaya namaz kılınacak, yine hac vazifesi müsait bir zamana ertelenecek, adaylık işi ise yeniden düşünülecektir. Ömrün şimdiye kadar olan kısmının nasıl yaşandığı bir kenara bırakılarak en azından bundan sonrasının Allah'ın rızasına uygun olarak değerlendirilmesini sağlayacak azim ve inançla hayata yeni bir yön verecek kararlılık sergilenememiş, kısacası bugün de cumalardan bir cuma olarak kalmıştır.

Namaz, kişisel arınmaya vesile olma işlevi yönünden Müslümanlar için önemli bir ibadettir. Namaz, gündelik hayatın insanda baskın hâle getirdiği hırs, açgözlülük gibi olumsuz duyguları dizginleyerek insana yalnızca maddeden ibaret olmadığını, bir ruhunun olduğunu ve ruhun da ihtiyaçlarının olduğunu hatırlatan, insanın âdeta soluklanmasını sağlayan bir vasıttır. Şemsettin Bilen'in namaz boyunca benliğinde yaşadığı çatışma, onun kazanma hırsı ve dünyalık beklentileriyle ruhunun, maneviyatının hesaplaşmasıdır. Bu bakımdan namaz, kişinin kendini yoklamasını ve hesaba çekmesini sağlaması yönüyle nefis eğitiminde önemli bir unsur olarak vurgulanmaktadır. Namaz, insana kendine çekidüzen vermesi için önemli bir fırsat vermektedir.

Ya Tahammül Ya Sefer'de zengin bir kitaplığı olan hatta kendisi de pek çok kitap yazmış bir üniversite hocasının bir şeyhe intisap etmek istemesi üzerine yaşadıklarından bahsedilen bir bölüm vardır. Şeyh efendi, hocanın kendine intisap etme niyetini öğrenir

ve ona, kendisini müritliğe kabul etmesi için öncelikle kitaplarından vazgeçmesi gerektiğini söyler. Hoca, şeyhin bu isteğini yerine getirip getirmeme konusunda çok tereddüt eder. Ancak sonunda, ömrü boyunca edindiği kitapları, kendi yazdığı eserleri, büyük emekler ve uzun çalışmalar neticesinde ortaya koyduğu henüz yayımlanmamış bilimsel çalışmalarını dahi çalışma odasının camından denize atar. Burada, Hz. Şems'in, Hz. Mevlana'ya ait yazmaları suya atmasını konu edinen kıssa akıllara gelmektedir.

Aslında bu bölüm, üniversite hocasının şahsında insanın; bu hikâye kitap ve bilimsel çalışmalar görünümünde kendine yer bulan nefsanî arzulardan, şöhretten ve benliğini kabartan her türlü şeyden sıyrılmasını sembolik olarak ifade etmektedir. Hoca, kitaplarını atarak emeklerine, paraya, zamana kıymış, aslında nefse muhalefet etmiştir. Kitaplarını feda etmesi çok sevdiği şeylerden vazgeçmesinden dolayı belki kısa vadede kendine faydadan çok zarar verecektir. Böylelikle kişilikli, insana yakışır, müspet bir tavır sergilemiştir. Bu bakımdan hikâyede üniversite hocası tipinin idealize edildiği görülmektedir.

4.2.7. Yaygın Eğitim (Halk Eğitimi, Hayat Boyu Öğrenme)

“Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür.” (MEB, 2006) şeklinde tanımlanan yaygın eğitim, bireylerin sınırlama olmaksızın bütün alanlarda gördüğü eğitimidir. Yaygın eğitim çok çeşitli dallarda gerçekleştirilebilmesi bakımından kapsamı çok geniş bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Ancak çalışmamızda halk eğitimi merkezleri dışında görülen eğitim faaliyetlerini ilgili başlıklar altında incelediğimizden burada yalnızca halk eğitimi merkezlerinde gerçekleştirilen eğitimi ele almayı uygun gördük.

İyiler Ölmez isimli eserde Marangoz Mehdi Usta'nın atölyesinde beraber çalışan Sabri, halk eğitimi merkezine gitmektedir, burada bağlama çalmayı öğrenmiştir. Sabri bir gün halk eğitimine derse giderken Civan'ı da beraberinde götürür. Burada Civan bir müddet çalışmaları seyrettikten sonra koro şefi, Sabri'ye misafirin kim olduğunu sorar. Ardından onu da koroya kaydedebileceklerini söyler. Bildiği bir türküyü okuyunca, Şef

Abdülcelil Hoca, sesinin çok güzel olduğunu ifade eder ve Civan'ı ses talebesi olarak koroya kaydeder. Koroya devam eden Civan bir zaman sonra bağlama çalmayı da kendi kendine öğrenmiştir. (Kutlu, 2016g, s. 55).

Benzer bir şekilde Fotoğrafçı Mustafa'nın Şükrü isimindeki arkadaşı halk eğitiminde müzik kursuna devam etmektedir. Şükrü, bir gün Mustafa'yı da halk eğitime götürür. Fotoğrafçılık haricinde başka bir şeyle de uğraşmak isteyen Mustafa bu vesileyle klarnet öğrenmeye başlar. Klarnet çalmayı ilerletir, hatta düğünlerde çalmaya başlar. (Kutlu, 2016g, s. 90).

Kutlu'nun eserlerinde meslek sahibi birçok kahramanın, mesleklerinin haricinde ilgi duydukları çeşitli alanlarda eğitim aldığı görülmektedir. Kişilerin, gündelik rutin hayat düzeninin dışına çıkmak, zamanı verimli bir şekilde değerlendirmek gibi sebeplerle mesleklerinin dışında bir uğraşlarının olmasının teşvik edildiği görülmektedir.

4.2.8. Meslek ve Zanaat Eğitimi

Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği'nde, Yaygın Meslekî ve Teknik Eğitim kavramı “Örgün meslekî ve teknik eğitimin yanında veya dışında uygulanan programlarla bireyleri bir mesleğe hazırlayan, bir meslek sahibi olanların mesleklerinde gelişmelerine ve yeni mesleklere uyumlarına olanak sağlayan, ayrıca bireylerin günlük yaşamlarında ilgi, istek ve gereksinimlerine uygun eğitimlerle sertifikaya ve belgeye götüren eğitim” (MEB, 2008, s. 2) şeklinde tanımlanmıştır. Kutlu'nun eserlerine meslek eğitimi; kişinin, ilgi duyduğu, becerisi olduğu mesleği bir ustanın yanında öğrenmesi süreci olarak yansımaktadır.

Kutlu'nun hikâyelerinde, çocukların, genellikle küçük yaşlarda bir iş tutmaya başladığı görülmektedir. Bu durumun köyden kente göç eden ailelerin büyük şehirde geçim sıkıntısı çekmesi, anne babasını bir sebeple kaybetmiş çocukların, akrabalar, mahalle büyükleri veya komşular tarafından -başboş kalarak kötü niyetli kişilerden ve yanlış işlere bulaşma tehlikesinden meslek öğrenerek- korunmak istenmesi ve ekonomik zorluklar gereği eğitim imkânı bulamama gibi farklı sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir.

Ya Tahammül Ya Sefer isimli hikâyede, Turan'ın babası can korkusuyla Almanya'ya kaçtığından Turan annesiyle bir başına kalmıştır. Turan'ın, Tabelacı Osman'ı tabela yazarken ilgiyle seyretmesi mahallelinin dikkatini çeker. Osman'dan, bir meslek sahibi olması için Turan'ı çirak olarak kabul etmesi rica edilir ve böylelikle Turan tabelacılığa başlar. Kısa zamanda işi öğrenir ve ustasının takdirini alacak kadar güzel işler yapmaya başlar.

Annesi, çalıştığı fabrikadaki bir servis şoförüyle kaçan Civan, babası da annesinin peşinden Almanya'ya gittiğinden kimsesiz kalmıştır. Civan'a teyzesi bildiği köylüsü Kör Makbule sahip çıkar. Civan belli bir yaşa gelince mahalle büyükleri bir iş tutması amacıyla onu Marangoz Mehdi Usta'ya verirler.

Yine *Ya Tahammül Ya Sefer*'deki yetim köy çocuğu Kerim, kendine kol kanat gereceği kimsesi olmadığından İstanbul'a getirilir. Kerim, Kunduracı Nazım Usta'ya emanet edilir ve burada kunduracılık mesleğini öğrenir. (Kutlu, 2018, s. 8).

Bu konuda benzer bir içeriğe *Arka Kapak Yazıları*'nda da rastlanmaktadır. Hikâyedeki kahramanlardan Cevat, babası vefat edince, eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun diye Kapalıçarşı'da kilim tamirciliği yapan bir ustaya çirak verilir. İlerleyen yıllarda Cevat mesleği devam ettirir, bu dükkân Cevat'a ekmek kapısı olur.(Kutlu, 2016a, s. 43-44).

Kapıları Açmak'taki kahramanlardan Dokumacı Arif Efendi mesleğini oğlu Ahmet'e de öğretir. Ancak Ahmet'in, baba mesleği olan dokumacılığı devam ettirmeye niyetin yoktur. Yine aynı eserde, köy imamı Mahir Efendi, küçüklüğünde babasından marangozluğu öğrenmiştir. Mahir Efendi daha sonra marangozluğu kendi oğlu Cihan'a da öğretmiştir.

Farklı hikâyelerdeki birçok kahramanın mesleği babadan ya da ustadan geleneksel usulle öğrendiği görülmektedir. Fakat geçen zamana bağlı olarak değişen ihtiyaçlar, zevkler ve endüstrinin üretimdeki payının ve etkinliğinin artması gibi sebeplerle bu meslekler insanların gözünde değersizleşmiş ve eskisi kadar kazanç sağlayamaz olmuştur. Dolayısıyla gençlerin baba mesleğini devam ettirme konusunda istekli olmaması sonucu ortaya çıkmıştır.

Bütün bu içerikler birlikte değerlendirildiğinde, Kutlu'nun eserlerinde meslek edinme usulü olarak usta-çırak münasebetinin öne çıkartıldığı söylenebilir. Kutlu, modern eğitimi yok saymamakta ancak meslek edinme ve hayata atılma noktasında geleneksel bir eğitim şekli olan usta-çırak ilişkisine olan inancını da korumaktadır.

4.2.9. Sanat Eğitimi

Ünver sanat eğitimini “yaşantılar aracılığı ile bireyde istendik sanatsal davranışlar geliştirme süreci” (Ünver, 2016, s. 868) olarak ifade etmiştir. Türkçe Sözlük'te sanat sözcüğü “Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” olarak anlamlandırılmıştır. Kutlu'nun eserlerinde müzikten, resme, cilt gibi çeşitli sanatlarının eğitimine yer verilmiştir.

Tirende Bir Keman hikâyesinde Çalgıcı Sadullah rakı sofrasında bir yandan içmekte bir yandan da ud çalmaktadır. Kenan da babasının bu içki sefalarında henüz dört beş yaşlarında iken babasını dinleyerek ve zamanla kendisi de çalarak müziğe başlar. Küçük yaştan itibaren müzikle uğraşmaya başladığından kısa zamanda usta bir şekilde keman çalmayı öğrenir ve henüz ortaokuldayken babasıyla sahneye çıkmaya başlar. Sonra musiki dünyasında başarılı bir sazende, bir keman virtüözü olarak nam salar.

Burada, usta çırak münasebetine dayanan ve küçük yaşlardan başlayan bir sanat eğitimi modeline yer verilmiştir. Günümüzde eğitim bilimlerinin, bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda küçük yaşlarda başladıkları eğitimlerde başarılı olduklarını gösteren ilgili birikimleri dikkate alındığında göz ardı edilemeyecek önemli bir iletiple karşı karşıya olduğu ifade edilebilir.

Tirende Bir Keman isimli hikâyede, Lavtacı Çapkın Ruhi ile Udî Nezihe'nin kızı Semiramis ses sanatçısı olmak istemektedir. Sesi güzeldir ancak bu arzusuna ulaşmak için profesyonel birinden ders alması gerekmektedir. Bu sebeple meşhur bir kemancı olan Kenan'dan bir yıl boyunca haftanın üç günü olmak üzere ders alacaktır. Dersler geleneksel Türk İslâm sanatları ve bunların bir şubesi olan klasik Türk musikisine has bir yöntem olan meşk usulünde yürütülmektedir (Kutlu, 2016k, s. 14-27).

İyiler Ölmez isimli eserde, bir kasabadaki lisede resim öğretmeni olan Ruhi, resme yetenekli olan öğrencilere okuldan sonra ders vermektedir (Kutlu, 2016g, s. 22-23). Herhangi bir dalda yeteneği olan öğrencilerin bu yeteneklerinin körelmemesi için fark edilmesi ve onlara yeteneklerini geliştirmesini sağlayacak imkânlar sunulması çok önemlidir. Çeşitli sanat ve spor dallarında çok başarılı olacak potansiyele sahip olduğu hâlde gerekli destek verilmediği için nice gençlerin yitip gittiği bilinmektedir. Bu bakımdan *İyiler Ölmez*'deki Resim Öğretmeni Ruhi Bey'in Sıtkı ve Nurettin'e yaklaşımı doğru bir örnek ve duyarlı bir davranış olarak görülmektedir.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı adlı kitapta, başkahraman Trakya'daki vilayetlerden İstanbul'a deniz yoluyla kömür getirerek geçimini temin eden Süleyman Ağa'nın oğlu Tahir, nazik yapılı, el üstünde tutulmuş, ailenin tek evladıdır. Dolayısıyla babası, Tahir'in kömür tüccarlığı yapamayacağını düşünmektedir. Süleyman Ağa, hem ciltçiliğin kazancı iyi, incelikli bir iş olmasından hem de Nişan Usta'nın düzgün bir insan, dürüst bir sanatkâr olmasından dolayı Tahir'i, Eğinli hemşehrisi mücellit Nişan Usta'nın yanına çırak vermeye karar verir. Süleyman Ağa'nın hanımı küçük yaştaki oğlunun bir başına İstanbul'a gönderilmesine razı olmaz. Ancak Süleyman Ağa oğlunun kendi gibi türlü zorluklarla hayatını kazanmak yerine rahat yaşayabilmesini sağlayacak, geçimini temin edebileceği temiz bir iş sahibi olmasını istemektedir (Kutlu, 2014b, s. 40-42.).

Nişan Usta'nın cilt atölyesine komşu bir terzi vardır. Tahir, Terzi Sami'yi ara sıra ziyaret etmektedir. Bu ziyaretlerden birinde Sami Usta, içine dolan kederi nağmeye döktüğü ve hüzünlü şarkılarına ortak ettiği udunu asılı durduğu duvardan alarak Tahir'e uzatır. Tahir'in ömrü boyunca devam edecek musiki macerası bu vesileyle başlamıştır (Kutlu, 2014b, s. 47).

Tahir Usta, Terzi Sami'nin kızı Feride ile evlenir. Babası aracılığıyla musikiye ilgili olan Feride, Tahir, ut çaldığında güzel sesiyle ona eşlik eder. Bir erkek çocuk sahibi olurlar. Ziya adını verdikleri çocukları da dünyaya geldiğinden beri kendini musikinin içinde bulur. Tahir, oğluna da ut çalmayı öğretmeye çalışır ancak bir türlü başarılı olamaz. Ziya ut çalmayı öğrenemez ama şarkı söylemeye yeteneklidir (Kutlu, 2014b, s. 51).

Kutlu'nun hikâyelerinde musikişinas, fotoğrafçı, ressam vb. farklı sanat dallarıyla ilgilenen birçok kahraman olduğu görülmektedir. Yazarın da resimle uğraştığı göz önünde bulundurulursa bu durumun bilinçli bir tavırdan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, Kutlu'nun, kahramanları aracılığıyla sanat ve sanatçılıkla ilgili farkındalık oluşturmaya çalıştığını ifade etmenin abartılı bir yaklaşım olmadığı düşünülmektedir.

4.2.10. Çevre Eğitimi

Çevre eğitimi, çevrenin korunması için tutumların, değer yargılarının, bilgi ve becerilerin geliştirilmesi ve çevre dostu davranışların gösterilmesi ve bunların sonuçlarının görülmesi sürecidir. (Erten, 2004,s.). İnsan öncelikle kendi sağlığı için çevreye saygılı olmak durumundadır. Kanun ve cezaların, insanların çevreye duyarlı olmasını sağlama noktasında belli bir seviyeden ileriye geçemeyeceği ortadadır. Bu durum dikkate alındığında çevre eğitiminin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Edebiyat da bu aşamada devreye girerek çevre eğitimi sürecine katkı sağlayabilecektir.

İyiler Ölmez isimli eserde, annesi başka biriyle kaçarak onu terk eden, babasını ise küçük yaşta kaybeden Civan adındaki kahraman, Aşçı Lütü Usta'ya giderek artan yemekleri sokak hayvanlarına vermesi için kendine verip veremeyeceğini sorar. Lütfi Efendi artan yemekleri Civan'a verir o da kedi ve köpeklere yedirir. (Kutlu, 2016g, s. 52-53). Civan artan yemekleri hayvanlara vererek çöpe gitmesini engellemiş ve bunları bir şekilde değerlendirmiş ayrıca sokak hayvanlarının da aç kalmasına göz yummamıştır. Civan hem yemeklerin atık madde olarak çevreye zarar vermesini hem de sokak hayvanlarının aç kalmasını engellemiştir. Bu bakımdan, Civan çevre duyarlılığı açısından örnek bir yaklaşım ve davranış sergilemiştir.

Hesap Günü hikâyesinde, parkta simit satan iki fakir çocuğun, tepsilerindeki simitleri küçük küçük bölerek kendilerine yanaşan güvercinlere vermesi hayvan sevgisi aşlamak bakımından dikkate değer bir içerik olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvercinleri doyurduklarından dolayı mutlu olmaları, yeniden satış yapabilmek için simit almaya giderken yaptıkları bu iyilik sayesinde kendilerine meleklerin eşlik etmesi ve alacakları simitlerin tamamını satarak evde kendilerini bekleyen annelerini mutlaka mutlu edeceklerine inanmaları bu davranışlarının idealize edilmesi ve özendirilmesi açısından önemli görülmektedir.(Kutlu, 2016d, s. 8-10).

Ya Tahammül Ya Sefer'in İlhan'ı yazlık evin arkasına bir kulübe yapmıştır, burada güvercin beslemektedir. Ailesinin kendi değerlerine yabancılaşması bir müddet sonra İlhan'ın ailesinden soyutlanmasına, yalnızlaşmasına sebep olmuştur. İlhan zamanını güvercinlerinin bakımlarını yaparak ve güvercin uçurarak geçirmektedir (Kutlu, 2018, s. 26-27).

Nur isimli kitaptaki kahramanlardan Cihan, çocukken mahalle mescidinin bahçesini suladıklarını, süpürdüklerini, çiçeklere ve meyvelere bakarak bahçenin bakımını yaptıklarını söylemektedir (Kutlu, 2016i, s. 15).

4.2.11. Akran Eğitimi

Akran eğitimi “belirli konularda gönüllü ve öncü gençlerin eğitilmesi ve kazanılan bilgilerin, becerilerin, tutumların akranlarla paylaşılması” (Karadağ 2004'ten aktaran Akkuş, Eker, Karaca, Kapısız, Açıköz, 2016, s: 35) olarak ifade edilmiştir. Kişiler, kendileriyle aynı veya yakın yaştakilerin, aynı gelişim döneminde olmalarından dolayı, hangi konularda eksik olabileceklerini tahmin edebilir ve bu konulardaki eksiklerini nasıl giderebileceklerini kolayca tespit edebilir. Bu durum, eğitim sürecine katkı sağlayacak şekilde değerlendirilebilir. Ayrıca öğrencilerin akranlarıyla iş birliği sonucunda elde ettiği başarıların, daha kalıcı olduğu söylenebilir. Kutlu'nun hikâyelerinde dinî konularda ağırlıklı olmak üzere akran eğitimine yer verildiği görülmektedir.

Hayat Güzeldir'de yer alan “Sebebimsin” başlıklı hikâyede olaylar, İbrahim ile Ayşe isimindeki gençlerin gönül ilişkisi temelinde gelişmektedir. İbrahim, işletme ikinci sınıfta okumaktadır. Nurgül ile Ayşe ise birlikte üniversite sınavına hazırlanan çok yakın arkadaşlardır. Ayşe'nin babası vefat etmiştir. İki kız kardeşi ve annesi ile hayat mücadelesi vermektedirler.

İbrahim ile Ayşe arkadaş olurlar. İbrahim, dershaneye para vermesine gerek olmadığını ona ders çalıştırabileceğini söyler. İbrahim, fizik, kimya gibi sayısal derslerinin iyi olduğunu ifade eder. Hatta İbrahim kendinden o kadar emindir ki, Ayşe'ye üniversiteyi kazanamaması hâlinde İstanbul'u terk edeceğini söyler. Ayşe, dershaneyi bırakır, İbrahim ile çalışırlar. Ayşe de işletme bölümünü kazanır.

İbrahim namazlarını ihmal etmeyen dindar bir gençtir. Bir buluşmalarında ikinci ezanın okunması üzerine İbrahim, namaz kılmak için Ayşe'den müsaade ister. Namazdan döndüğünde Ayşe'ye namaz kılıp kılmadığını sorar. Ayşe, namaz kılmayı bilmediğini söyler. Ayşe'ye nasıl olup da anne babasının kendine namaz kılmayı öğretmediğini sorar. Ayşe, küçük yaşta ölen babasının dinle pek ilgisi olmayan sarhoş bir adam olduğunu, annesini sürekli dövdüğünü söyler. Zavallı annesi ise ailesine bakmaktan aciz bir adam olan kocasından dolayı kimseye muhtaç olmamak için evlere temizliğe giderek çoluk çocuğunun rızkını temin etmeye çalışmıştır. İbrahim, Ayşe'ye derhal bir ilmihal kitabı ile Kur'an elifbası getireceğini söyler. Böylece Ayşe de namaz kılmayı ve Kur'an okumayı öğrenmiştir.

İbrahim ile Ayşe'nin yaşadıkları incelendiğinde akran eğitimi çok güzel yansıtan bir örnek oluşturduğu görülmektedir. Bu eğitim hem doğa bilimlerini hem de dinî bilgiyi kapsamaktadır. Bu akran eğitimi sürecinin sonuçları bakımından başarılı olduğu görülmektedir. Öyle ki hem Ayşe üniversiteyi kazanmış hem de namaz kılmaya ve Kur'an okumaya başlamıştır.

Hesap Günü'nde de kahramanlardan Enver ile Bedir arasında bir akran eğitimi gerçekleştiği görülmektedir. Enver, Bedir'e boş vakitlerinde elifbadan başlayarak Kur'an okumayı öğretir. Bedir, Kur'an okumanın yanında abdest almayı, namaz surelerini ve namaz kılmayı da öğrenir. Birlikte Hz. Ali Cenkleri okurlar. (Kutlu, 2016c, s.14-15).

Hayat Güzeldir dışında -ki bu eserde de okul dersleri ile birlikte yine din eğitimi vardır - Kutlu'nun eserlerinde genel olarak din temelli bir akran eğitimi olduğundan bahsedilebilir. Kahramanların birbirinin pozitif bilimlerle ilgili eksikliklerini gidermek amacıyla yardımlaştığı süreçlerin olmaması dikkat çekmektedir. Dolayısıyla akran eğitiminin, tek boyutlu olduğu görülmektedir.

4.2.12. Kültür Eğitimi (Kültür Aktarımı)

Çok geniş kapsamlı bir kavram olan ve birbirinden birçok farklı şekilde açıklanan kültürü en geniş anlamıyla "bir milleti diğer milletlerden ayıran niteliklerin bütünü" (Melanlıoğlu, 2008, s. 65) şeklinde ifade etmek mümkündür.

Eğitimin bir işlevi de nesillere mensubu olunan milletin kültürünü aktarmaktır. Kişinin bir üyesi olduğu milletin değer yargılarını, davranış kalıplarını, gelenek ve görenekleri gibi soyut öğeleri ile müzik, edebiyat vs. gibi somut öğelerini benimsemesi milletine aidiyet duygusunu geliştirecektir. Bu bakımdan kültür aktarımı, eğitimin en temel ve kritik işlevlerindedir.

Kutlu'nun hemen her eserinde Batı kültürüne karşı alaturka kültürden yana tavır takındığı hissedilmektedir. Bu yaklaşımın hayatın farklı yönleriyle yansıtıldığı görülmektedir. Alaturkayı sahiplenme bazen yeme içme, bazen giyim kuşam, bazen alışkanlıklar boyutunda ortaya çıkmaktadır. Ancak Kutlu'nun eserlerinde en çok klasik şiir ve klasik Türk musikisinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Müzisyen kahramanların olduğu hikâyelerde alaturka müziğin çok belirgin bir biçimde vurgulandığı görülüyorken müzikle bağlantısı icra boyutunda olmayan kahramanların şahıs kadrosunu oluşturduğu hikâyelerde de klasik Türk musiki zaman zaman da halk müziği ile arabesk müziğe göndermeler yapıldığı görülmektedir. Müzisyen kahramanların hayatını konu edinmesi dolayısıyla “*Tirende Bir Keman*” isimli hikâyede bu açıdan zengin içerik olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki şarkılara *Tirende Bir Keman* isimli eserde yer verilmiştir:

“Neleyim köşkü, neleyim sarayı
İçinde salınan yâr olmayınca”
“Anar ömrünce gönül
Giden sevgilileri
Bilmez biçare kalpler
Giden dönmez ki geri”

Yine aynı eserde Kemani Kenan ile talebesi Semiramis'in musiki meşk ettiği bölümde şu satırlar dikkat çekmektedir:

Biri diyelim ki Dede Efendi'nin “Ey büt-i nev-eda olmuşum mübtela”sını söyledi. Öteki hemen ardından Şekerci Cemil Efendi'nin “Bir nigâh et ne olur hâlime ey gönce dehen” parçasını patlatıyordu. (Kutlu, 2016k, s. 34).

Pikaba Tanburî Cemil'in saz eserlerinden birini koydu. Kim bilir kaç saat dinledi. (Kutlu, 2016k, s. 55). İfadesi de klasik Türk musikisinin önemli bestekâr ve icracılarından Tamburî Cemil'i hatırlatmaktadır.

Yine aynı hikâyede Kenan tren seyahati esnasında perdeleri çekili vaziyetteki bir kompartımanda alkol alan yolcuların daveti üzerine keman çalar:

Nasibin Mehmet Bey'in meşhur Hicaz eserinden başladı.

“Kederden mi neden bilmem sararmış reng-i ruhsarın”. Ardından Dede Efendi, yine Hicaz. “Yine neş'e-i muhabbet”. Arif Sami Toker'in Hüzzam eseri: Efkârlıyım bu gece içelim dostlar”. Sonra da şuh parçalara geçti. Sadettin Kaynak'tan Mahur: “Ben güzele güzel demem güzel benim olmayınca.” Arada bir türkü: “Fincanı taştan oyarlar.” (Kutlu, 2016k, s. 87).

“Kavurma koydum tasa

Ağam yar, paşam yar

Doldurdum basa basa

Di gel gel

Doldurdum basa basa

Di gel gel”

(Kutlu, 2016i, s. 29)

Başkahramanı müziksever bir postacı olan *Menekşeli Mektup* isimli eserde de alaturka müzik ve kültürü ile ilgili bazı içerik bulunmaktadır:

Esinti rüzgâra dönüşüp fıstık çamlarının dalları, kozalakları, iğne yaprakları arasında dolaşmaya başladığı zaman bir Mevlevî âyinine, bir ilahiye ya da karlı dağlar ardından gelen bir uzun havaya çevrilir.

Neyler feryat eder, tanbur inler, divan sazı yol gösterir.

Görüldüğü gibi postacımız müzikle ilgileniyor. Kendisine sorulsa söylemez ama biraz ud çaldığını biliyoruz. Her yalnız adam gibi akşamın indiği saatlerde, kararan ıssız sokağa, camlardan süzülen yağmur damlaların bakarak, “Batan gün kana benziyor” şarkısını mırıldanıp udunu tımbırdadır. (Kutlu, 2016h, s. 8).

Postacının, evinde tek başına dinlenmesinin anlatıldığı bölümde de sanat müziği zevki ve radyo dinleyiciliği ilişkisi üzerine yorumlara rastlanmaktadır:

Bu pozisyonda radyo göbeğini üstündedir. Ve TRT'nin dördüncü kanalı açıktır. Postacı'ya göre kaliteli müzik ancak TRT'de dinlenebilir. Bu kanal arada verdiği üç-beş dakikalık haber bültenleri dışında sürekli müzik yayını yapar. Klasik Türk Sanat Musikisi ve türküler. Arada dinleyici istekleri ve dinleyicilere yapılan telefon görüşmeleri de var. Radyo dört dinleyicileri bu kanalın müptelası gibidir. Edirne'den Ardahan'a kadar birbirlerini tanırlar. En kıdemli ve sıkı dinleyici kesimi emekli ihtiyarlardır. Bunlar “musiki ruhun gıdasıdır” özdeyişine bağlı olduklarından gıdaların bol bol alır ve maşallah sağlıklı olurlar. (Kutlu, 2016h, s. 13)

Ya Tahammül Ya Sefer isimli kitabın 66. sayfasında “Dön Geri Bak” başlıklı hikâyede epigraf olarak bir türküye yer verilmiştir:

“Bu dere baştan başa cevizli bağ
Cevizler şak şak eder dön geri bak”
(Elazığ türküsü)

Chef'te Bankacı Hüseyin Hüsnü'nün hafta sonu ailesi ile pikniğe giderken arabasının arızalanması üzerine, yaşadığı bütün maddi imkânsızlıklara rağmen, eşine olan derin sevgisini ifade ederken meşhur türküye ait şu mısralara başvurmuştur:

“Şu metrisin önü bir uzun alan
Bir tek seni sevdim gerisi yalan.”
(s. 51)

Ayrıca anlatıcı ağzından birçok hikâyede eski şiiirden örnekler verildiği görülmektedir. Bunlar incelendiğinde Nâbî'den Şeyh Galip'e, Hacı Bayram Veli'den Yunus Emre'ye, Hz. Mevlana'dan Mehmet Akif'e çok zengin bir içerikle karşılaşılmaktadır.

“Öldüğüm ağlamazın korkum odur kim ölicek
Seni kimler seve ben âşık-ı mahzûn yerine”
Yahya Bey

Yukarıda, divan şiirinin önemli temsilcilerinden Taşlıcalı Yahya'ya ait beyte *Arka Kapak Yazıları* isimli hikâyede yer verilmiştir.

Sır'da Anadolu irfan geleneğinin önde gelen isimlerinden Hacı Bayram Veli'ye ait bir dörtlüğe rastlanmaktadır:

“Nagehan ol şara vardım
Ol şarı yapılırd gördüm
Ben dahi bile yapıldım
Taş u toprak arasında”

(s. 12)

Ayrıca *Arka Kapak Yazıları* isimli eserde M. Akif'ten bir beyit görülmektedir:

“Karanlıklar, ışıklar, gölgeler sussun ki: Allah'ım
Bütün dünyayı inletsin benim secdem, benim âhım...”
Nur'da Şeyh Galip'in bir mısrası alıntılanmıştır:
“Bana kendi tali'imden bu siyeh sitare düştü”

(s. 99)

Yine *Nur*'da Yûnus Emre'nin bir gazelinin tamamına yer verildiği görülmüştür:

“Canlar canını buldum bu canım yağma olsun
Assı ziyandan geçtim dükkânım yağma olsun
(...)
Yûnus ne hoş demişsin bal u şeker yemişsin
Ballar balını buldum kovanın yağma olsun.”

(s.113)

Tufandan Önce isimli hikâyede divan şairlerinden Sadullah Paşa'ya ait bir bent tespit edilmiştir:

“Hürriyet olmayınca emniyet olmaz
Emniyet olmayınca sa'y olmaz
Sa'y olmayınca servet olmaz
Servet olmayınca saadet olmaz”

(s.111)

Süleyman isimli kahramanın başından geçenlerin tasavvuf temelinde ele alındığı *Bu Böyledir*'de büyük mutasavvıflardan Yûnus Emre'ye ait bir beyit görülmüştür:

“Beni bir ovada buldular
Kolum kanadım kırdılar”
(s. 40)

anlatmakta, kendi okuduğu kitaplardan gençlere ödünç vermektedir. Bu sohbet meclisi zamanla “Hayat Mektebi” adıyla ünlenir (Kutlu, 2016g, s. 51).

4.2.13. Yurt Dışında Eğitim

Mustafa Kutlu'nun eserlerinde birçok karakterin yurt dışında lisansüstü (yüksek lisans, çoğunlukla doktora) eğitim aldığı görülmektedir. Farklı ülkelerde eğitim görmek kişiye şüphesiz çok büyük kazanımlar sağlar. Ancak eğitim görmek amacıyla yurt dışına giden kişilerin kendi kültürüne yabancılaşmasının kabul edilebilir bir durum olmadığı da Kutlu'nun eserlerinde vurgulanmaktadır.

Tufandan Önce hikâyesindeki bakan tahsilini yurt dışında yapan kahramanlar arasında dikkat çekenlerden biridir. Daha ortaokulda bir koleje girmiş ardından en kaliteli eğitimi veren üniversitelerden birinden dereceyle mezun olmuş ve yurt dışında doktora yapmıştır. Bakan, otuz yıl ABD'de yaşamış, çok büyük şirketlerde yöneticilik yapmıştır. Ancak onun Türkiye'ye dönmesi vatanperverlikten, ülkesine katkı sağlamak gibi yüksek bir ahlak ve memleketine hizmet etme aşkıdan kaynaklanmamaktadır. Bakan, bazı hatırlı kişilerin araya girmesi ve dostlarının ısrarları sonucunda siyasete atılmayı kabul eder ve Türkiye'ye bu sebeple döner.

Huzursuz Bacak'ta doktora eğitimini yurt dışında tamamlayarak Türkiye'ye dönen Ömer Faruk henüz memleketine vardığında bir tanıdığıyla karşılaşır ve tanıdığı ona nereden geldiğini sorar. Ömer Faruk da bilgi ve görgüsünü artırmak için dünyanın bir numaralı ülkesine gittiğini söyler. Hikâyede “bilgi ve görgümü artırmak için” sözünün tırnak içinde yazılmış olması yazarın bu ifadeyi vurgulamak isteğinden kaynaklanıyor olsa gerek. Hatta Ömer Faruk'un bu yaklaşımını alttan altta hafife aldığını okuyucuya sezdirmektedir. Aslında burada yazar, yurt dışında eğitim görmeyi değil aşgınlık

duygusundan kaynaklanan kendi ülkesini ve milletini küçümseyen hastalıklı bir bakış açısını eleştirmektedir.

Yurt dışında eğitim gören hikâye kahramanlarından biri de *Zafer yahut Hiç*'in Doktor Ferit'idir. Doktor Ferit tıp ihtisası yapmıştır. Doktorasını bitirdikten sonra hocaları yanlarında kalmasını ve kariyer yapmasını ister ancak memleket hasretine dayanamayan Ferit Türkiye'ye döner. (Kutlu, 2016o, s. 76).

Bu Böyledir'deki Felsefe Öğretmeni Şinasi Bey de aynı kompleksli bakış açısına sahiptir. Şinasi Bey, Paris'te Sorbon Üniversitesinde eğitim görmüştür. Türkiye'de meslek hayatı boyunca gerek öğrencileriyle yaşadıkları gerekse özel hayatında yaşadığı olumsuzluklar onun yurt dışında tahsil gördüğü dönemin gelişimini sağlayacak, verimli bir şekilde değerlendirilmesi gereken önemli bir fırsattan çok kendi değerlerinden uzaklaşmasına ve yozlaşmasına sebep olan bir sürece dönüştüğü söylenebilir. Yazar bu hastalıklı kişiliğe yaklaşımını Şinasi Bey'in öğrencisi Süleyman'ın ağzından, Sorbon'da okumasının ona nasıl bir katkı sağladığını sorgulaması, ailesini ihmal etmesi ve alkolikliğini eleştirerek ortaya koymuştur. (Kutlu, 2015a, s. 31).

Ortaya koyduğu eserlerle Anadolu insanını ve dertlerini anlatan Kutlu aşağılık duygusundan kaynaklanan, yerlilikten uzak bir yaklaşımı kabul etmemiş, eleştirmiştir.

4.3. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Eğitimci Kahramanlar ve Eğitimci Tipi

4.3.1. Öğretmen

Kutlu, eserlerinin birçoğunda öğretmen karakterlere yer vermiştir. *İyiler Ölmez* isimli eserde sosyalizme gönülden bağlı, zamanında karıştığı gençlik olaylarından dolayı hapse düşen Resim Öğretmeni Ruhi bunlardan biridir. Hapse düşen Ruhi'yi ailesi, evladımızı devlete düşmanlık etsin, anarşist olsun diye değil okuyup meslek sahibi olması için üniversiteye verdik, diyerek reddetmiştir.

Ruhi, hapisten çıktıktan sonra öğrenimini tamamlar, mezun olur ve bir lisede resim öğretmeni olarak göreve başlar. Siyasî geçmişinden ve yaşadıklarından dolayı insanlar onunla ilişki kurmaya yanaşmayınca hayatını kendi hâlinde biri olarak devam ettirir. Sıtkı ve Nurettin'in resme olan yeteneklerini kısa zamanda fark eder ve bu çocuklarla özel olarak ilgilenmeye başlar. Dersler bittikten sonra Sıtkı ve Nurettin'e özel ders verir.

Uzun Hikâye'nin kahramanlarından Musa Çavuş matbaacılığı askerde öğrenmiştir ve bu işi meslek edinmiş, geçimini matbaacılıktan sağlamaktadır. Musa Çavuş, matbaacılıkta yeteri kadar tecrübe edinip işin ehli olunca “Yeşil Hanyeri” isimli bir de gazete çıkarmaya başlar. Gazete, zamanla siyasi çekişmelerin ve hesaplaşmaların odak noktası hâline gelir. Musa Çavuş'un en büyük arzusu, tek oğlunu yaşanan haksızlıkları, hukuksuzlukları ortadan kaldıracak makam ve söz sahibi dürüst bir adam olarak yetiştirebilmek için okutmaktır. Fakat bu isteğine ulaşamaz.

Musa Çavuş da vaktiyle, düzenini korumak için bazı yanlış işlere, adaletsizliklere ortak olmuştur. Artık haksızlıklara, adaletsizliklere başkaldırmak ve bu durumların yaşanmaması için elinden geldiği kadar mücadele etmek istemektedir. Fakat çevresinde bu uğurda ona destek olacak yalnız bir kişi vardır: Arkadaşı, Emekli İlkokul Öğretmeni Şeref Bey (Kutlu, 2016m, s. 81-82).

Toplumda kimse haksızlıklara tepki göstermezken, insanlar “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” düşüncesiyle kendi menfaatlerine dokunana kadar hiçbir zulme karşı çıkmazken Musa Çavuş'a bir tek kişinin destek olması ve o kişinin de bir öğretmen olması oldukça dikkat çekicidir. Burada neden başka mesleğe mensup biri değil de bir öğretmen, sorusu ister istemez akıllara gelmektedir. Bu soruya cevap olarak yazarın, öğretmenliği giderek yozlaşan ve değerlerinden uzaklaşan cemiyeti yeniden inşa etme, dönüştürme gücüne ve potansiyeline sahip bir meslek olarak görmesi verilebilir.

Sıradışı Bir Ödül Töreni'nde Felsefe Öğretmeni Tufan Aktaş kasabadaki lisede göreve başlar başlamaz ilk iş olarak okulun atıl vaziyette olan kütüphanesini açmaya karar verir. Okul müdürü de bu fikre olumlu yaklaşır ancak kütüphanede kitap olmadığından yakınıdır. Tufan Öğretmen kendisinin kitap temin edebileceğini söyler. Tufan Bey hevesli öğrencilerden bir ekip kurar ve birlikte kütüphaneyi açar, derleyip toparlarlar.

Sıra kitap temin etmeye gelir. Tufan Öğretmen bu hususta kasabanın Belediye Başkanı Zeynel Abidin Ağa'ya başvurur. Yardımsever ve cömert biri olarak tanınan başkan şimdiye kadar kendinden her şey için yardım talep edildiğini ancak kitap için ilk defa para istendiğini söyler ve öğretmeni tebrik eder. Hatta kitap alınması için belediye bütçesinden değil kendi cebinden yardım eder. Tufan Bey birçok yayınevine yazı yazarak kitap ister. Beklediğinden çok daha fazla kitap gelir. Kütüphane böylelikle zenginleştirilmiş ve öğrencilerin faydalanması için yeterli hâle getirilmiş olur.

Öğrenciler kütüphaneden etkin bir şekilde faydalanmaya başlayınca okul müdürü, Tufan Aktaş'ı her ortamda övmeye başlar. Öyle ya şimdiye kadar okula nice edebiyat öğretmeni gelmişti ancak hiçbiri de şu kütüphaneyi okula kazandıralım dememişti (Kutlu, 2015e, s. 12-13).

Burada Felsefe Öğretmeni Tufan Aktaş nezdinde idealist, yaptığı işe önem veren bir eğitimci portresi çizildiği görülmektedir. Okulda daha önceden görev yapan edebiyat öğretmenleri dahi kütüphanenin işlev kazanması için herhangi bir gayret göstermezken Tufan Öğretmen bu konuda elinden geleni yapmıştır. Ancak okulda önceden görev yapan öğretmenlerin kütüphaneye kayıtsız kalmalarına da değinildiği göz önünde bulundurulduğunda objektif bir yaklaşım sergilendiğini söylemek mümkündür.

Mavi Kuş isimli hikâyede Öğretmen Murat ile eşi arasında görev yerinin imkânsızlıkları sebebiyle anlaşmazlık çıkar. Tayini Şenyurt isimli bir köye çıkmıştır. Otobüs yolculuğu esnasında özellikle Doktor Yahya ile aralarında geçen konuşmalardan Murat'ın öğretmenlik mesleğinin kutsallığına inandığı ve vatan toprağı olduğu için her yerde görev yapabilecek kadar idealist olduğu anlaşılmaktadır. Ancak hanımı Neşe, rahatına düşkün bir kadındır. Bu sebeple köye ve taşranın bazı sınırlılıklarına bir türlü alışmamıştır. Murat ise, mesleğe ve vatan toprağına saygı duymasa bile Neşe'nin en azından evliliğin bir gerekliliği olarak mesleğin doğasında olan çeşitlik zorluklara katlanacak kadar fedakârlık etmesini beklemektedir. Evlilik bazı sorunlar veya anlaşmazlıklar karşısında vazgeçmek gibi bir kolaycılık yerine zorluklara beraber göğüs germeyi gerektiren ciddi bir birlikteliktir.

Murat, Neşe'yle birbirlerini severek, Neşe'nin kendisinin mesleğini, isteklerini, ekonomik durumunu, hayallerini, gelecekle ilgili planlarını bildiğini ve bu konularda anlaşarak evlendiklerini ifade eder. Ancak Neşe, kendisinin böyle bir yerde yaşamayı kabul etmediğini iddia eder (Kutlu, 2015d, s. 88-89).

Belirtilen bölümlerden ve hikâyenin genelinden Murat Öğretmen'in sevdiği kadınla restleşmeyi göze alacak kadar mesleğine gönülden bağlı, idealist bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.

Zafer yahut Hiç hikâyesinin öğretmen kahramanı Oya Garip, annesi tarafından bebekken terk edilmiştir. Oya'ya devlet sahip çıkmış, Oya yetiştirme yurduna

verilmiştir. Oya tahsilini bitirir ve Anadolu'nun küçük bir şehrinde öğretmen olarak göreve başlar. Oya Öğretmen, Nursel isiminde beraber görev yaptığı ve sevdiği birisi aracılığıyla zengin bir ailenin çocuğu olan Eşref'le evlenir. Bu evlilikten Sevinç isiminde bir kız çocukları olur. Almanya'daki kardeşleri işlere yardım etmesi için Eşref'i ısrarla Almanya'ya davet eder. Eşref bu teklife sıcak bakmakta ancak Oya böyle bir şeyi asla istememektedir. Sonunda Oya ile Eşref arasında sert bir tartışma yaşanır. Eşref alır başını bir daha dönmek üzere Almanya'ya gider.

Bir gün, okuldan arkadaşı Neriman'dan bir mektup alır. Bir şekilde Oya'nın adresini bulmuş, yaşadıklarından haberdar olmuştur. Neriman, okul bittikten sonra, Tepeköy adında İstanbul'a yakın bir kasabada hemşire olarak göreve başlamıştır. Oya'yı Tepeköy'e davet etmektedir. Oya, yaşadıkları olumsuzlukların üzerinde bıraktığı etkilerden bir an önce uzaklaşmak ve hayatında yeni bir sayfa açmak isteğinin etkisiyle bu teklifi kabul eder.

Oya Öğretmen Tepeköy'deki metruk bir binayı elden geçirip yeniden düzenleyerek okul binası olarak değerlendirmeyi düşünür. Bu işe katkı sağlaması için Tepeköy Belediye Başkanı Samet GÖRMÜŞ'e başvururlar. Samet Bey, kasabaya bir okul kazandırmanın halk nezdinde çok olumlu etkiler oluşturarak itibarının artmasını sağlayacağını da hesaba katar ve Oya Öğretmen ile ona ön ayak olan Neriman Hemşire'yi geri çevirmez.

Dere kenarındaki sahipsiz bina ve bahçesi Tepeköy'deki fabrika sahiplerinin maddî katkıları ve Karadenizli ustaların gayretli çalışmaları sonucunda kısa zamanda düzenlenir. Fabrika sahipleri ise fabrikaların üretim sonucunda ortaya çıkan atıklarla yıllardır dereyi kirlettiğini, çevredeki insanların ve özellikle çocukların sağlığını bozmasından dolayı kendilerine karşı var olan husumeti kasabaya gözle görülür bir fayda sağlayarak biraz olsun yumuşatmayı düşünür. Bu sebeple fabrika sahipleri de okul işine maddî katkı sağlar. Nihayet binasıyla, bahçesiyle tertipli, şirin bir okul ortaya çıkar.

Okul açmak istendiğine ve okul olarak hizmet verecek binanın hazır olduğuna dair bir dilekçe ile il millî eğitim müdürlüğüne başvurulur. İl Millî Eğitim Müdürlüğü bir kurul oluşturarak binayı inceletir. Kurul, inceleme sonucunda olumlu yönde bir rapor hazırlar.

Okulun açılacağı kararının alınmasıyla her şey bitmiş değildir. Oya Öğretmen il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerini su yolu eder, Oya Öğretmen'in ısrarları sonucunda okula bir de müstahdem kadrosu verilir. Bu vazifeye köylülerden Zekeriya Efendi uygun görülür.

Artık Tepeköy, çocukların karda kışta türlü zorluklar çekerek Kültepe'deki okula gitme zorunluluğunu ortadan kaldıracak, kendi kasabalarında rahatça okuyabilmelerine imkân sağlayacak bir okula kavuşmuştur.

Oya Öğretmen'in gayretleriyle köyün büyük bir eksiği giderilmiştir. Oya Öğretmen'in şahsında tuttuğunu koparan, yaşadığı yerin çehresini değiştiren, yaşadığı yere değer katan idealist bir öğretmen tipi tasarlandığı anlaşılmaktadır. Burada çizilen öğretmen portresinin toplumda var olan öğretmen algısıyla ve toplumun öğretmenden beklentileriyle örtüştüğünü belirtmekte yarar vardır. Ayrıca en nihayetinde siyasetçi olması sebebiyle belediye başkanı ve kâr amacıyla üretim ve ticaret yapmaları dolayısıyla fabrika sahiplerinin Tepeköy'e bir okul kazandırılmasına kendi menfaatleri gereği katkı sağladıkları görülmektedir. Hiçbir şekilde kendi yararı olmadığı hâlde köye bir okul kazandırmak için gayret sarf eden tek kişi Oya Öğretmen'dir. Öğretmenin, olaylara salt kâr odaklı yaklaşımdan uzak bir bakış açısıyla siyasetçi ve iş adamı tipinden ayrışması toplumda öğretmenlerin ve öğretmenliğin hâlâ saygın bir yeri olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Chef isimli eserin, çocukluğu Sarıkamış'ta geçen kahramanı Hüseyin Hüsnü ŞEN, eğitim hayatı boyunca başarılı ve öğretmenleri tarafından sevilip kollanan bir öğrencidir. Hüseyin Hüsnü'nün öğretmenleri, gelecek vadeden bir öğrenci olduğundan dolayı oğlunu okutması için Hüseyin Hüsnü'nün babasını yönlendirirler (Kutlu, 2015b, s. 26).

Taşrada görev yapan öğretmenlerin, büyük şehirlerde ve sosyoekonomik açıdan şartların daha iyi olduğu yerleşim yerlerinde görev yapan öğretmenlere göre hem ülkenin hem de eğitim gören insanların geleceğine olumlu katkı sağlamak bakımından - gerek taşra insanının eğitim seviyesinin düşüklüğü gerekse de eğitimin önemini idrak edebilme noktasında yeterince duyarlı olamaması düşünüldüğünde-daha fazla sorumluluğu olduğu, bu sorumluluk nispetinde de öğrenciler üzerinde daha etkili olabileceği ifade edilebilir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde, Hüseyin Hüsnü'nün

öğretmenlerinin, taşra öğretmeni misyonunun bilincinde olduğunu düşündürecek biçimde hareket ettiği söylenebilir.

Kutlu'nun hemen her hikâyesinde bir öğretmen kahramanın olduğu ve bu kahramanların çoğunun topluma fayda sağlayan, yardımsever, fedakâr, saygıdeğer ve örnek kimseler olduğu görülmektedir. Ancak -toplamlarla kıyaslandığında az da olsa olumsuz kişilik özelliklerine sahip öğretmen kahramanların varlığı görmezden gelinemez.

Olumsuz kişilik özellikleriyle öne çıkan öğretmen kahramanlardan biri *Bu Böyledir*'deki Felsefe Öğretmeni Şinasi Bey'dir. Şinasi Bey, Süleyman'ın liseden öğretmenidir. Süleyman, lisede bütün derslerden geçtiği hâlde felsefeden bir türlü geçememektedir. İki yıl üst üste felsefeden kalmıştır. Yazılıdan geçemeyen öğrenciler sözlüye alınmamaktadır. Süleyman ise yazılıdan geçmiş ancak sözlüden kalmıştır. Süleyman'ın yetişme tarzı ve kişilik yapısı Şinasi Bey'in dünya görüşüyle hiç uyuşmamaktadır, bu iki kişinin hayata bakış açısı çok zıttır. Dolayısıyla Süleyman felsefe dersinden, başarısız olduğundan değil, tamamen özel hayatla ilgili farklılıkları sebebiyle kalmıştır. Süleyman, dindar bir muhitte yetişmiş, küçük yaşta hafızlığa başlamış bir çocuktur. Felsefe Öğretmeni Şinasi Bey ise Paris Sorbon Üniversitesinde eğitim görmüş dine mesafeli alkolik biridir. Ayrıca Şinasi Bey karısından boşandığı için düzensiz bir hayatı vardır.

Öğretmen ile öğrenci arasındaki özel hayatla ilgili farklılıkların okul ortamına hem de öğretmen tarafından bir olumsuzluk olarak yansıtılması asla ahlaki olmayan bir durumdur. Fikirlerinden dolayı kişilere yanlı davranmak kabul edilemez. Hatta Şinasi Bey kendi hayat tarzını ve fikirlerini öğrencilerine dayatmaya kadar işi ileriye götürmüştür ancak bu beyhude bir çabadır. Süleyman tek ders sınavına girer. Nihayet felsefeden geçer ve diplomasını alır. Ardından bir bankada işe başlar.

Şinasi Bey'in farklılıklara saygı duymayan, kendi düşüncelerini tek doğru olarak gören, insanları kendi gibi düşünmeleri konusunda zorlayan anlayışı ve tutumu yıllar boyunca hiç değişmemiş, aynı yaklaşımını ne kendinin öğretmen ne Süleyman'ın öğrenci olduğu bir ortamda bile devam ettirmiştir. Yıllar sonra karşılaştığı öğrencisi Süleyman'a selam vermiş Süleyman da öğretmenine “Aleykümselâm Hoca'm.” diye cevap vermiştir. Dinî hassasiyet ifade eden bir selamlaşmayı kabullenemeyen Şinasi Bey tam bir öğretmen

tavriyla, ayaküstü insanın daima iyi ve güzel alışkanlıklar edinmesi gerektiğini okulda kendilerine öğretmiş olacağından bahseder.

Şinasi Bey'in inançlı insanların konuşmalarında dinî tercihlerini veya yönelimlerini yansıtan sözler kullanmalarının yanlış, kötü bir davranış olduğuna inandığı anlaşılmaktadır. Bu, aslında konuşmayla sınırlı kalan yüzeysel bir rahatsızlık olmayıp arka planında dini kabul etmeyen, akılcı bir insana yakışanın dinden uzak kalmak olduğuna inanan, Anadolu insanının iç dünyasında hiçbir karşılığı olmayan, milletin değerlerinden kopuk derin bir zihniyet yapısının dışı vurumudur.

Ülkenin geleceğini inşa eden, nesiller yetiştiren öğretmenlik mesleğine mensup birinin üstelik farklılıklara saygı, düşünce hürriyeti, kişinin her türlü tercihinde özgür olduğu, hiç kimseye dinî inancı ve yaşam biçimiyle ilgili baskı ve yönlendirme yapılamayacağı temel ilkelerine dayanan felsefe aracılığıyla insanlara çok boyutlu bir bakış açısı kazandırmak için gayret etmesi gerekirken tam tersine saplantılı bir anlayışla öğrencilere olumsuz bir rol model olması çok düşündürücüdür. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Şinasi Bey; modern, hoşgörülü, yurt dışında eğitim görmüş, entelektüel birikimi olan kültürlü bir kişi görünümünde olmasına rağmen bu özelliklerin gerektirdiği anlayış ve davranışların tam tersini sergilediğini, bu bakımdan büyük bir çelişki içerisinde olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

4.3.2. Okul Müdürü (Eğitim Yöneticisi)

Eserlerini her bakımdan günlük hayatın gerçekliğiyle örtüşecek biçimde ortaya koyduğu algılanan Kutlu'nun, hikâyelerinde, insan ve toplum hayatında yadsınamaz bir yeri olan eğitime de bu geniş yer verdiğini ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla Kutlu'nun eserleri, eğitimin unsurları açısından zengin sayılabilecek bir içerik barındırmaktadır. Bu sebeple Kutlu'nun hikâyelerinde eğitim yöneticisi rolünde hatırı sayılır bir kahraman kadrosu olduğu görülmektedir.

İyiler Ölmez isimli eserde Resim Öğretmeni Ruhi, yetenekli öğrencilere okul derslerinden sonra özel ders vermektedir. Kendi de yoksul bir ailenin çocuğu olduğu için Ruhi, öğrencileri Sıtkı ve Nurettin'e iyi niyetli olarak sahip çıkmaya, onların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Öğrencilerini zaman zaman yemeğe götürmektedir. Ruhi Öğretmen ile öğrencileri arasındaki bu yakınlık, çevredeki

insanların dikkatini çeker, dedikodular başlar. Okul müdürüne bu konuyla ilgili bazı şikâyetler ulaşır. Müdür, Ruhi’yi uyarır. Ruhi bu iki öğrencinin çok yetenekli olduğunu, sahip çıkıldığı takdirde iyi birer ressam olabileceklerini söyler ancak müdürün kestirip atması üzerine daha fazla söz söyleyemez. (Kutlu, 2016g, s. 22-23). Burada güzel işler yapmaya çalışan idealist bir öğretmene engel olan, öğrencilere faydalı olmayı önemsemeyen ancak dedikodulardan dolayı öğretmeni adeta sorguya çeken bir eğitim yöneticisi tipi çizilmiştir.

Uzun Hikâye’nin Halk arasında adı “sosyalist”e çıkan Ali isimli kahramanı, bir kasaba okulunda memur olarak görev yapmaktadır. Okulun bahçesinin içinde bulunduğu köhne durumdan rahatsız olur ve bahçeyi düzenlemek ister. Okul müdüründen bu konuyla ilgili izin alır. Okuldaki müstahdemlerle birlikte bahçeye çekidüzen verirler. Çeşitli sebzeler ekilerek küçük bir bostan yapılır, çiçekler ekilir, meyve ağaçları dikilir, bir havuz ve çardak yapılır. Bu gayretler sırasında müdür yapılan işlere göz ucuyla bakar, çalışanlara bir kolay gelsin bile demeden gelir geçer. Hatta okul müdürü, bostandan bazı ürünler yetismeye başlayınca hiçbir emeği ve yardımı olmadığı hâlde mahsulün tamamına el koymaya kalkar. Ali ve müstahdemlere nezaketen, sizin emeğinizle yetiştirdi bunlar, siz de buyurun, alın, bile demez. Bu da yetmezmiş gibi ilçedeki daire müdürlerini bahçeye davet ederek Ali ve müstahdemlerin kendi emekleriyle düzenlediği bahçede, bunları kendi yapmış gibi övüne şişine azim mangal ziyafetleri düzenler. (Kutlu, 2016m, s. 19-20).

Okul müdürü gerek okul bahçesinin düzenlemesi sürecinde sergilediği tavırlar gerekse de bahçenin tamamlanması ve çeşitli ürünlerin ortaya çıkmasından sonra sergilediği tavırlar açısından makbul olmayan bir kişiliktir.

Sıradışı Bir Ödül Töreni isimli eserde okula yeni atanan Felsefe Öğretmeni Tufan Aktaş’ın okul kütüphanesini düzenleme ve zenginleştirme çalışmalarını destekleyen ve kütüphaneye işlevini tekrar kazandıran Tufan Bey’in başarısından her ortamda bahseden bir kişi olarak, diğer hikâyelerdeki (Uzun Hikâye, İyiler Ölmez) kıymet bilmez, iş yapmaya engel olan, çıkarıcı, yanlı müdür tipinin aksine bir taraftan -kütüphaneyle ilgili herhangi bir gayret sarf etmemelerinden dolayı- daha önceden okulda görev yapan öğretmenleri eleştiren, bir taraftan da felsefe öğretmenini çalışmalarından dolayı gıyabında takdir eden objektif bir müdür portresi çizilmektedir. (Kutlu, 2015e, s. 13).

Yazarın *Hüzün ve Tesadüf* isimli kitabında yer alan Karakoncolos isimli hikâyede bir okulun kurucu vakfının yönetim kurulu üyesi olan bir kadın kahramana yer verilmiştir. Okul müdürü olmasa da yönetici olduğundan bu kahramanın da bu başlık altında değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

Hikâyede okulun müsameresinde yaşananlar anlatılmaktadır. Müsamerede her şey yolunda gitmektedir: canlandırmalar, şiirler, şarkılar vs. Bir ara sahneye çıkan küçük çocukların hep bir ağızdan bir Yunus Emre ilahisini söylemeye başlamasıyla okulu açan vakfın yönetim kurulu üyelerinden bir kadının başından aşağı kaynar sular dökülür. Hikâyede, kahramanın ismi belirtilmemiş, yalnızca vakıf yönetim kurulu üyesi olduğu vurgulanmıştır. Bu kadın, her şeyin en ince ayrıntısına kadar planlandığı ve hiçbir sorun çıkmadan devam eden programda dinî içerikli bir şiirin okunmasını kendi dünya görüşü ve yaşam biçimine zıt olmasından dolayı programın mahvolması şeklinde değerlendirmiştir. Üstelik bu durumun bazı saygın bürokrat ve amirlerin huzurunda gerçekleşmesine asla katlanamamıştır. Hikâyenin kahramanı, yaşananlarla ilgili bu saygın kişilerin ne düşündüğünün anlayabilmek için bu kişileri tek tek süzer ancak yüz ifadelerinden herhangi bir anlam çıkaramaz. Kadın kahraman daha fazla dayanamaz ve salonu terk eder.

Dışarıya çıkmıştır ancak bu sefer de günlük hayatta karşılaştığı manzaralar yakasını bırakmamaktadır: Otobüste kendine yer veren, elinde kitaplar olan başörtülü kız, gölgesinde nefeslendiği minare, yeni ezberlediği şiiri okumak için bacaklarına dolanan çocuğun bir başka Yunus Emre şiirini heyecanla okumaya başlaması, sokakta karşılaştığı dilencinin “Allah rızası için” sözleriyle yardım istemesi... Farklı zamanlarda yaşadığı bu olaylar kişiliğinde çok büyük yankı uyandırmıştır. Yaşadığı sıkıntılardan kurtulabilmek için gittiği doktor, ona yaşadıklarının normal olduğunu söyleyerek sakinleştirici ilaç yazar. Karakoncolos çok bunaldığı vakitlerde de annesini arayarak onun sesiyle rahatlamaya çalışır.

Boy aynasındaki aksini seyrederken birden burnunun kıvrıldığını, ağzında iki çürük diş kaldığını, geceliğinin renginin değişerek siyah bir pelerine dönüştüğünü görür. Hatta elinde tuttuğu elektrikli süpürge sapı da aniden bir cadısüpürgesine dönüşür. Karakoncolos pencereyi açar. Bir müddet Ay’ı arar gökyüzünde ve bulur. Açık pencereden süpürgesinin üzerinde olarak dışarı çıkar ve Ay’a doğru uçar. O gece

gökyüzünde bu çirkin cadıyı gören bütün çocuklar korkar ve bildikleri bütün duaları okur.

Dine olan mesafesinden dolayı kendine dinî çağrışımlar yapan her şeyle adeta zihninde savaşıyan Karakoncolos bu psikolojik baskıdan çok yıpranır.

Hikâyede “*Karakoncolos*” olarak adlandırılan bu seküler kadın kahraman, toplumun değerlerine yabancılaşan hatta bu değerlerden nefret eden bir tiptir. Yaşadığı inkâr ve uzaklaşma dolayısıyla iç huzurunu kaybetmiş, gittikçe yalnızlaşmış, içinde yaşadığı toplumu kendine bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır.

Yazarın hikâyelerinde, okul müdürlerinin genellikle menfaatçi ve düzen adamı şeklinde yansıtıldığı görülmektedir. Kuralcı, hazıra konan, yapılan işleri takdir etmek bir tarafa sürekli eksik arayan, herhangi bir katkısı olmadığı hâlde elde edilen başarıları sahiplenen yöneticiler eğitimin önünde büyük bir engel olarak görülmektedir. Ancak güzel işler yapmaya çalışan, gayret gösteren insanları destekleyen yönetici tipine de yer verildiği görülmektedir. Bu bahsedilenlerin gerçekliklerle örtüşüğünü söylemek mümkündür. Yazarın kendinin de kısa bir süre öğretmen olarak görev yaptığı göz önünde bulundurulursa kahramanlarını kurgularken kendi izlenimlerinden ve tecrübelerinden yararlandığını ifade etmek herhâlde yerinde bir tespit olacaktır. Eğitim yöneticilerinin hepsini bir kefeye koymak hem sanatkârın yanlı bir tutum sergilemesi anlamına geleceğinden hem de gerçek hayat ve gerçek kişiler göz ardı edileceğinden doğru bir yaklaşım olarak kabul edilemez. Ancak kahramanlar, toptancı bir yaklaşımla değil de genel eğilim doğrultusunda kurgulandığı için gerçekçi bir tutum sergilendiği ifade edilebilir. Bu durumun yazarı okuyucu gözünde başarılı hâle getirdiğini ve yazarın okuyucu tarafından kabul görmesine katkı sağladığını söylemek mümkündür.

4.3.3. Akademisyen

Kutlu'nun, eserlerinde akademisyen kahramanlarla ilgili tek boyutlu bir yaklaşım sergilediğini ifade etmek mümkün değildir. *Ya Tahammül Ya Sefer*'in Asım Bey'i, üniversite yıllarını, Murat Ağabey'in önderliğinde davası için çalışan, mensubu olduğu gençlik örgütünün çıkardığı dergiyi abonelere dağıtmaktan dernekte peş peşe düzenlenen seminer ve konferanslara katılmaya kadar birçok faaliyetin içinde bulunan idealist bir genç olarak geçirmiştir. Ancak üniversiteden sonra davadan giderek

uzaklaşmış, hayatının bundan sonraki bölümünü davanın prensiplerinden ve hassasiyetlerinden çok uzak bir şekilde geçirmiştir. Profesör Asım, mesleğe atılmasıyla birlikte makam, para, şöhret hırsına kapılmıştır. Asım'ın, hanımı Fetanet, yabancı dostu Jak ve eşi ile birlikte yazlıkta Ramazan ayında içki içip yemek yemesi yaşadığı savrulmanın boyutunu göstermesi bakımından önemlidir.

Huzursuz Bacak'ın başkahramanı Ömer Faruk'un babası namıdiğer Hımbıl Hulusi tıp profesörüdür. Yurt dışındayken babası vefat eder. Ömer Faruk, yurt dışında doktora eğitimi alır, Türkiye'ye döner. Havaalanından bir taksiye binerek eve doğru yola çıkar. Bir yerde trafik durur. Camdan dışarı baktığında bir kadının su kemerinin üzerine çıkarak intihar girişiminde bulunduğunu fark eder. Fakat bu durum onun hiç ilgisini çekmez. Onun tek derdi trafiğin bir an önce hareketlenmesi ve eve varmaktır. Bu yaklaşımdan akademisyenlerin hayatın gerçeklerinden, toplum hayatından uzak ve çevreye karşı çok duyarsız oldukları hâlde kendi şahsi meselelerini her şeyin üstünde tuttukları anlaşılmaktadır.

Babasının yakın arkadaşı olan bir üniversite hocası, yurt dışına gideceği zaman Ömer Faruk'a eğitimini tamamlayıp Türkiye'ye döndüğünde yerinin hazır olduğunu söyler. Ömer Faruk, öğretim üyeliği konusunda nabız yoklamak için babasının arkadaşını ziyaret etmeye karar verir. Üniversiteye gittiğinde, fakülleden hocası da olan babasının arkadaşının rektör olduğunu görür. Eski dostun oğlu ve rektör, makam odasında konuşmadan bir müddet birbirine baktıktan sonra rektör sessizliği bozar ve kendisini üniversiteye alamayacağını söyler.

Hikâyenin tamamındaki farklı ipuçları ile Ömer Faruk'un üniversiteye gelirken bir fakültenin önünde yağmur altında birbirine sokulmuş hâlde bekleyen başörtülü kızlar görmesi birlikte düşünüldüğünde hikâyenin zamanının, başörtülülerin yükseköğrenim hakkının ellerinden alındığı 28 Şubat süreci olduğu anlaşılmaktadır. Ömer Faruk, üniversite öğrencisiyken hikâyenin zamanı olan doksanlı yılların sonunda -ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve siyasî ortam gereği- bir tehdit olarak algılanan bazı gençlik hareketlerinde yer almıştır. Dolayısıyla rektörün Ömer Faruk'u üniversiteye almamasının, onun geçmişiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Rektör, vefası gereği davranırsa kendi geleceğini riske atacaktır. Dolayısıyla “bazı sakıncalı durumlar”dan sabıkalı olan rahmetli arkadaşının oğlu Ömer Faruk’u üniversiteye almayacaktır.

Bütün bunlar değerlendirildiğinde Kutlu’nun akademisyen tipiyle ilgili müspet bir bakış açısı olmadığı ifade edebilir. Çünkü Rektör, yurt dışına tahsile gitmeden Ömer Faruk’a yurda döndüğünde üniversitedeki görevinin hazır olacağını vadettiği hâlde bu sözünü yerine getirmemiştir. Üstelik bu davranışının temel sebebi geleceğini ve kişisel konumunu tehlikeye sokmamaktır. Rektör eski dostunu ve onunla hukukunu şahsi menfaatleri söz konusu olduğunda gözden çıkarmış, böylelikle kişiliksiz bir davranış ortaya koymuştur.

Kapıları Açmak adlı hikâyedeki Mümtaz, İstanbul’da edebiyat fakültesine girer. Memleketi olan kasabadaki tekkenin tarihi ve yapısıyla ilgili bir ödev hazırlar. Tekke harap vaziyettedir. Kasabanın imamı Mahir Hoca, cemaati gayrete getirerek Garip Ahmet Baba Tekkesi’ni ihya etmeye niyetlenir. Mahir Hoca marangozdur, oğlu Cihan’a da mesleği öğretmiştir. Kasaba halkı maddî destekleriyle Mahir Hoca ve oğlu da bizzat çalışarak tekkeyi onarmaya çalışacaktır.

Belediye başkanı, kasabanın turizmde adını duyurmasıyla birlikte turizm potansiyelini artırmak ve daha çok turist çekmek amacıyla tekkeyi yıkmak, açılacak alana bir meydan düzenlemesi yapmak ister.

Mümtaz, tekkenin yıkılmasına engel olmak için Profesör Mübeccel Hanım’dan yardım almayı düşünür.

Mübeccel Hanım, başkanı bu nadide eserin kıymetini bilmediği hatta tekkeyi yıkmaya niyetlendiği için bir güzel paylar. Amaç hasıl olmuş, tekke yıkılmaktan kurtulmuştur.

Profesör Mübeccel Hanım, her şeyden önce zenginliklerimizi korumayı gözetecek derinlikli bir bakış açısı olmayan kimselerin kültürümüze vereceği zararı engellemiş dolayısıyla önemli bir iş gerçekleştirmiştir. Bu sebeple *Kapıları Açmak* isimli eserde de olumlu bir akademisyen tipi ortaya konduğunu ifade etmek mümkündür.

Mustafa Kutlu hikâyelerinde tespit edilen ve yukarıda açıklanan eğitim unsurlarını gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Hikâyelerde tespit edilen eğitim unsurları

S.N.	HİKÂYE	EĞİTİM UNSURU													
		Çocuk Eğitimi	Kız Çocuklarının Eğitimi	Din Eğitimi	Nefis Eğitimi	Yaygın Eğitim(Hayat Boyu)	Meslek ve Zanaat Eğitimi	Sanat Eğitimi	Çevre Eğitimi	Akran Eğitimi	Kültür Eğitimi(Kültür)	Yurt Dışında Eğitim	Öğretmen	Okul Müdürü	Akademisyen
1)	<i>Sır</i>				1					1					
2)	<i>Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı</i>						1								
3)	<i>Bu Böyledir</i>		1		2					1	1	1			
4)	<i>Chef</i>									1		1			
5)	<i>Kapıları Açmak</i>					1									1
6)	<i>Mavi Kuş</i>											1			
7)	<i>Sıradışı Bir Ödül Töreni</i>											1	1		
8)	<i>Yokuşa Akan Sular</i>		1		1										
9)	<i>Arka Kapak Yazıları</i>			1		3				2					
10)	<i>Beyhude Ömrüm</i>														
11)	<i>Hayat Güzeldir</i>								1						
12)	<i>Hesap Günü</i>							1	1						
13)	<i>Huzursuz Bacak</i>										1				2
14)	<i>Hüzün ve Tesadüf</i>	1		1										1	
15)	<i>İyiler Ölmez</i>				1		1	1				1	1		
16)	<i>Menekşeli Mektup</i>									6					
17)	<i>Nur</i>							1		2					
18)	<i>Rüzgârlı Pazar</i>														
19)	<i>Tirende Bir Keman</i>				1		2			9					
20)	<i>Tufandan Önce</i>		1	1	2					1	1				
21)	<i>Uzun Hikâye</i>			1								1	1		
22)	<i>Yoksulluk İçimizde</i>														
23)	<i>Zafer yahut Hiç</i>										1	1			
24)	<i>Ya Tahammül Ya Sefer</i>				3		3		1		1				1
TOPLAM		1	3	4	10	1	7	4	4	2	24	4	7	4	4

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmada, Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde yer verdiği içeriklerden hareketle nasıl bir insan tasavvuru olduğu ve eğitim kavramına nasıl yer verdiği tespit edilmiştir. İncelenen yirmi dört hikâye türündeki eserden Kutlu'nun, insanı şu özellikleriyle ele aldığı tespit edilmiştir:

İnsan,

- Fıtratın/yaratılışın/varoluşun bir getirisi olarak iyiye, güzele meyilli olan,
- Asaletiyle, soyuyla, makam ve mevkisiyle değil alınının teriyle çalışıp gayret etmesiyle kıymetlendirilen,
- Başkasının derdiyle dertlenen,
- Gurbette olan,
- Vefalı olan,
- Fedakârlık yapan,
- Yalnız,
- Kişilik sahibi olan, kişiliğinden ödün vermeyen,
- Hırsları olan ve zaman zaman hırslarının kurbanı olan,
- Azmettiğinde istediklerini elde eden,
- Yaşadığı yeri, çevresini mamur eden,
- Unutkan, nankör,
- Tanınması, anlaması kolay olmayan

varlıktır. Yazarın, hikâyelerinde bu tanımlamaları düşündüren örneklere zaman zaman tekrar yer verdiği görülmüştür. Ancak Kutlu'nun; farklı şartlar altında, farklı çevrelerde yaşayan kahramanlar ve farklı olay örgüleriyle farklı konular bağlamında bu tanımlamalara vurgu yapmasının okuyucuların zihninde ortak bir anlamlandırma zemini oluşturması bakımından oldukça etkili olduğu değerlendirilmiştir. Başka bir biçimde ifade edilecek olursa, şartlar, durumlar ve kişiler değişmekte ancak insana ait özellikler değişmeyen ortaklıklar olan varlığını devam ettirmektedir.

Kutlu'nun hikâyelerinde eğitimle ilgili de önemli bir içerik olduğu gözlemlenmiştir. Yazarın hikâyelerinde

- Çocuk eğitimi,
- Kız çocuklarının eğitimi,
- Din eğitimi,
- Nefis eğitimi,
- Yaygın eğitim(halk eğitimi, hayat boyu öğrenme),
- Meslek ve zanaat eğitimi,
- Sanat eğitimi,
- Çevre eğitimi,
- Akran eğitimi,
- Kültür eğitimi(kültür aktarımı),
- Yurt dışında eğitim

olmak üzere eğitim türleri veya eğitimle ilişkili on alt başlık tespit edilmiştir. Bu başlıkların birçok hikâyede örneklendiği görülmüştür.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde nefis eğitimi, meslek ve zanaat eğitimi, sanat eğitimi ile çevre eğitiminin diğer alt başlıklara göre ön plana çıktığı söylenebilir.

Kutlu'nun, sağlam temellere dayanan huzurlu bir toplum oluşturabilmenin adalet, liyakat, hak, hukuk ve güven duygusunun gelişmesine bağlı olduğuna inandığı anlaşılmaktadır. Bu da Yazar'a göre, toplumu oluşturan kişilerin nefisini terbiye etmesiyle yakından ilişkilidir. Nefis eğitimiyle kişilerdeki olumsuz özellikler törpülenecek, fertlerin tekâmülü sağlanacak, dolayısıyla bu da topluma olumlu etki edecektir.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde eğitim hayatını çoğu zaman maddi zorunluluklardan dolayı yarıda bırakan kahramanlar görülmektedir ve bu kahramanların hayatını idame ettirebilmek için bir mesleğe yöneldiği görülmektedir. Çoğunlukla informal ortamlarda gerçekleşen bu meslek eğitimi sürecinde, kahramanların yetenekli veya ilgili olduğu alanlarda bir meslek sahibi olduğu görülmektedir. Bu eğitimin de genellikle usta-çırak münasebetiyle gerçekleşen geleneksel yöntem olduğu görülmektedir.

Mustafa Kutlu'nun, yine kendisinin de resim, fotoğrafçılık gibi sanatlarla ilgilenmesinin de muhtemel etkisiyle hikâyelerinde sıklıkla sanatla uğraşan kahramanlara yer verdiği görülmektedir. Sanata ve sanatçıya yönelik olumlu tutumlar gelişmesi bakımından bu tercihin kıymetli olduğu ortadadır. Ancak kimi sanatçı kahramanların alkoliklik vb. gibi bazı olumsuz alışkanlıkları olduğunu da burada ifade etmek gerekmektedir. Dolayısıyla Kutlu'nun sanatçı kahramanları bütünüyle olumlu olarak değerlendirilemeyecektir.

Çocukluk ve gençlik yıllarını Anadolu'da geçirmiş biri olarak Mustafa Kutlu'nun toprakla olan bağıni eserlerinde de ortaya koyduğu görülmektedir. Hikâyelerinin hemen tamamında ağaç diken, meyve yetiştiren, bahçe düzenleyen kahramanlar görmek mümkündür. Öyle ki Kutlu'nun eserlerinde çalışmak maksadıyla büyük şehre gelen Anadolu insanı metropolde dahi bu alışkanlığından vazgeçmemiş, gecekonduyunun bir köşesine bir bostan kurmuş, bir başka köşesine de üç beş tavukluk da olsa küçük bir kümes kondurmuştur. Çevre bilinci oluşturma, doğayı sahiplenme ve koruma ile toprakla ilişkisini devam ettirme gibi olumlu özellikleri yansıtan bu tür içerikler gözden kaçırılmamalıdır. Nitekim günümüzde özellikle metropollerde, topraktan ve sudan onlarca kat uzakta, çok katlı binalarda yaşayan insanlar topraktan, ağaçtan ve sudan mahrum yaşamaktadır. Modern insanın, yaratılış fitratına ters böylesi ortamlarda yaşamının olumsuz etkisiyle birçok sağlık sorunu ve psikolojik rahatsızlık yaşamaktadır.

Eğitimin en temel öğelerinden olan öğretmen de Kutlu hikâyelerinde kendine hatırı sayılır yer edinmiştir. *Uzun Hikâye*, *Tufandan Önce*, *Sıradışı Bir Ödül Töreni*, *Mavi Kuş*, *İyiler Ölmez*, hikâyelerinde -kimilerinde de başkahraman olmak üzere- öğretmen kahramanlar yer almaktadır.

Kutlu'nun, öğretmen kahramanları oluştururken salt pozitif bir tavır sergilemediği, yansız bir yaklaşım ortaya koyduğu ifade edilebilir. Ancak öğretmen kahramanların

önemli bir bölümünün dürüst, mesleğini özveriyle yapan, çevresine değer katan ve insanlardan saygı gören kimseler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, kültürümüzde ve toplumumuzdaki yaygın kanaat doğrultusunda, okuyucular nezdinde öğretmenlik mesleğinin ve öğretmenlerin itibarını koruyan kahramanlara yer verildiği ifade edilebilir.

Bununla birlikte mesleğin gerektirdiği olumlu kişilik özellikleri ile erdemlerden yoksun, hikâyelerdeki diğer kahramanlarca sevilmeyen öğretmenlerin de varlığı dikkat çekmektedir. *Bu Böyledir*'deki felsefe öğretmeni bu duruma örnek verilebilir. Şinasi Bey yurt dışında eğitim görmüş ardından lisede öğretmenliğe başlamıştır. Ancak o, mensup olduğu toplumun değer yargılarına tamamen zıt bir kişiliğe sahiptir. Bu kişisel tutumunu meslek hayatına da yansıtmakta, kendi dünya görüşüyle örtüşmeyen fikirleri ve davranışları olan öğrencilerinin hakkını yemektir. Bu bakımdan *Zafer yahut Hiç, Yokuşa Akan Sular, Bu Böyledir, Ya Tahammül Ya Sefer, Sır* hikâyelerinde ise akademisyen kahramanlar bulunmaktadır. Akademisyen kahramanlardan bazıları ahlâklı kimseler iken akademisyenlerin genelinin çıkarıcı ve gözünü makam hırsı bürümüş kişiler olarak ifade edildiği görülmektedir.

Arka Kapak Yazıları isimli eserde ise Kutlu'nun kendi öğretmenlik yıllarından bahsettiği küçük bir bölüm yer almaktadır.

Ayrıca hikâyelerin hemen tamamında ülkemizdeki eğitim sistemiyle ilgili olumsuz yönde eleştiri ve değerlendirmelere yer verilmesi dikkat çekmektedir. Bu eleştirileri ana hatlarıyla

- Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması,
- Eğitim sisteminde çok fazla ve hızlı değişiklikler olması,
- Ülkenin ihtiyacı olan nitelikli iş gücünü yetiştirmeye dönük olmayan bir eğitim sisteminin varlığı,
- Öğrencilerin bireysel farklılıkları doğrultusunda kişisel gelişimlerini sağlayacakları bir düzenin oluşturulamayışı,
- Eğitimin süreçten ziyade diploma odaklı hâle gelmesi,

- Yıllarca emek verip mezun olduktan sonra gençlerin bu gayretin sonucunu alamayarak işsizlikle karşı karşıya kalmaları,
- Akademik başarı ve yetenek bakımından üst düzey öğrencilerin ülkemizde kalmak konusunda isteksiz olmaları, yurt dışında eğitimlerine devam etmelerinden dolayı ülkemizin bu potansiyelden yararlanamaması ve beyin göçünün engellenememesi

şeklinde ifade etmek mümkündür.

Bütün bu ifade edilenlerin ülkemizin on yıllardır yaşadığı ve sıradan vatandaşından alanın uzmanlarına kadar kamuoyunun birçok kesimi tarafından çeşitli vesilelerle dile getirilen ortak yargılar olduğu ifade edilebilir. Bu bakımdan Kutlu'nun hikâyeciliğinin ve sanat anlayışının temel niteliğinin halkın her türlü sorununa duyarlı, günlük hayattan beslenen bir özellik taşıması göz önünde bulundurulduğunda ifade edilenlerin gerçekleşmesi beklenen doğal durumlar olduğu söylenebilir.

Mustafa Kutlu'nun, medeni bir sosyal yapı, mutlu ve müreffeh bir halk ile gelişmiş bir ülke oluşturabilmek için eğitimi en önemli unsur olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bu sebeple özellikle maddi imkânsızlıklar yaşayan, gelir seviyesi düşük nice yetenekli çocuğun yitip gittiğini görmekte ve bunun üzüntüsünü yaşamaktadır. Kendisinin de küçük yaşta yetim kalması ve hayatın zor yüzüyle tanışmasından dolayı ekonomik zorluklar içerisinde hayatını devam ettirmeye çalışan vatandaşların, kendi hayat şartlarını iyileştirmesi ve ülke kalkınmasına katkı sağlayabilmesi için eğitim hizmetlerinden her vatandaş gibi faydalanabilmesini önemsedığı anlaşılmaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmada, Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde insana nasıl yaklaştığı ve eserlerinde eğitim kavramına yer verip vermediği incelenmiştir. Kutlu'nun, mesleğinin de öğretmenlik olması dolayısıyla, eserlerinde eğitim kavramına ve eğitimle ilişkili unsurlara yönelik zengin bir içeriğe yer verilmiş olabileceği düşünülmüştür. Çalışma sonucunda, incelenen hikâyelerde tespit edilen bulguların da bu beklentiyi karşılar nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki eğitimle ilgili içeriğin eğitim bilimlerinin ilkeleriyle örtüşüp örtüşmediği bir başka çalışmayla ortaya konabilecek bir konu olarak görülmektedir.

Yine, Kutlu'nun hikâyelerinde eğitsel iletiler olup olmadığı da bir başka araştırmayla ortaya konabilir.

Kutlu'nun hikâyelerinin Türkçe ders kitaplarında çok fazla yer almadığı görülmektedir. Ders kitaplarında hikâyelere daha çok yer verilip verilemeyeceği de bir araştırmayla belirlenebilecek ve faydalı sonuçlar doğurabilecektir.

Bir değerlendirme yapılarak Mustafa Kutlu hikâyeleri sınıf ve yaş seviyelerine göre sınıflandırılabilir, ardından sınıf ve okul kitaplıkları çıkan sonuca göre düzenlenebilir. Başta okullarda olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen okuma etkinlikleri bu değerlendirme doğrultusunda düzenlenerek bu etkinliklerden daha verimli sonuçlar elde edilebilir.

Mustafa Kutlu hikâyelerinin başta deyim ve atasözleri olmak üzere söz varlığı bakımından incelenmesi de üzerinde çalışılabilecek bir başka araştırma konusu olarak dikkat çekmektedir.

Kutlu hikâyelerinin eğitimle ilgili zengin muhteva içermesi; anlaşılabilir, duru ve yalın nitelikte olması ve böylelikle öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca hikâyelerin dilin estetik boyutunu okuyuculara hissettirebilecek ve bireylerin dil zevkini geliştirebilecek nitelikte olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla Mustafa Kutlu hikâyelerinin -yaş ve sınıf seviyesi dikkate alınmak kaydıyla- öğrencilere okutulmasının birçok katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Önerilen araştırma konularının dışında Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde bilim dünyasının ilgisini çekecek birçok farklı konunun da olabileceği değerlendirilmektedir. Araştırmamızın başka çalışmaların ortaya çıkmasına vesile olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, D., Eker, F., Karaca, A., Kapısız, Ö., & Açıkgöz, F. (2016). Lise Gençlerinde Akran Eğitimi Programı Madde Bağımlılığını Önlemede Etkili Bir Model Olabilir Mi?. *Journal of Psychiatric Nursing*, 7(1), 34-44.
- Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Andı, M.F. ve Aslan, B. (2013). *Aynanın Sırrı Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri*, Küçükçekmece Belediyesi, İstanbul.
- Arastaman, G., FİDAN, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arslan, S., & Özpınar, İ. (2008). Öğretmen nitelikleri: İlköğretim programlarının beklentileri ve eğitim fakültelerinin kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 38-63.
- Aslan, K., Aslan N. ve Cansever, B.A. (2012). *Eğitim Bilimine Giriş*, İstanbul: Pegem Akademi Yayınları.
- Ayçil, A. (2012). Kutlu Üzerine Dokuz Pasaj, *Türk Edebiyatı Dergisi*, 462, 48-49.
- Ayyıldız, M. ve Birgören, H. (2005). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Babaoğlu, A. (2017) *Türk Ebrusu*, İstanbul: Klasik Türk Sanatları Vakfı Yayınları.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 61-82.
- Baş, Bayram. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27 (27),137-159.
- Bekiroğlu, N. (2012). *Mavi Lâle Yitik Lâle*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Binyazar, Adnan. (2011). *Toplum ve Edebiyat*, İstanbul: Can Yayınları.

- Bülbül, M., Türkoğlu, S. ve Küzeci, D. (2014). Edebiyat ve Toplumsal İşlevi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29:1-11.
- Can, Bilal. (2017). *Kentle Kavga Mustafa Kutlu Öykücülüğünde Mekân*, İstanbul: İzdiham Yayınları.
- Cirik, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Çağbayır, Y., (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Erten, S. (2004). Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?, *Çevre ve İnsan Dergisi*, 65(66), 1-13.
- Göçer, Ali. (2018). *Yazma Eğitimi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Güneş, Firdevs. (2015). Eğitim ve Zihinsel Değişim, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-20.
- Kaplan, M. (1989). Edebiyat ve Terbiye. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, Ss. 62-70.
- Karaca, Alaattin. (2012). “Ortadaki Adam’dan Hayat Güzeldir’e Mustafa Kutlu’nun Hikâyesi”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, 462, 44-47.
- Karaman, Hayrettin, Özek, A., Dönmez, K. İ., Çağrııcı, M., Gümüş, S. ve Turgut, A. (2003). *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Karip, E. ve Köksal, K. (1996). Etkili Eğitim Sistemlerinin Geliştirilmesi, *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2 (2), 245-257.
- Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve Din Eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 103-126.
- Kocacık, F. (2010). Bilgi Toplumu ve Türkiye, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 1-10.

- Koç, E. (2015). Felsefe ve Edebiyat, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, (1):105-108.
- Kumsar, A.İ. (2014). *Manifatura Dükkânındaki Telaş*, Necati TONGA(Ed.), Yaşayan Hikâyemiz içinde, s. 86-99), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kutlu, M. (2014a). *Sır*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2014b). *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2015a). *Bu Böyledir*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2015b). *Chef*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2015c). *Kapıları Açmak*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2015d). *Mavi Kuş*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2015e). *Sıradışı Bir Ödül Töreni*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2015f). *Yokuşa Akan Sular*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016a). *Arka Kapak Yazıları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016b). *Beyhude Ömrüm*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016c). *Hayat Güzeldir*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016d). *Hesap Günü*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016e). *Huzursuz Bacak*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016f). *Hüzün ve Tesadüf*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016g). *İyiler Ölmez*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016h). *Menekşeli Mektup*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016i). *Nur*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016j). *Rüzgârlı Pazar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Kutlu, M. (2016k). *Tirende Bir Keman*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016l). *Tufandan Önce*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016m). *Uzun Hikâye*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016n). *Yoksulluk İçimizde*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2016o). *Zafer Yahut Hiç*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2018). *Ya Tahammül Ya Sefer*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Lekesiz, Ömer. (2017). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, Şule Yayınları, İstanbul.
- Melanlıoğlu, Deniz. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları, *Eğitim ve Bilim*, 33 (150), 64-72.
- Menteş, M. (2001). *Göründüğü Gibi Olan Adam*, İstanbul: Gerçek Hayat Yayınları.
- Önal, M. (2008). “Edebi Dil ve Üslup”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 23-47.
- Önlüer, S. (2014). “*Helâl Kazanç*”, İstanbul: Semerkand Yayınları.
- Özkan, H.H. (2006). Popüler Kültür ve Eğitim, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (1), 29-38.
- Öztemel, Ercan. (2018). “*Eğitimde Yeni Yönelimlerin Değerlendirilmesi ve Eğitim 4.0*”, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 25-30.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (2012). *Yazım Kılavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tonga, N. (2014). *Yaşayan Hikâyemiz*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Uğurlu, F. (1992). Bir Edebiyat Bakışı, *Kurgu Dergisi*, 10, 189-212.

Uğurlu, F. (1992). Edebiyat ve Sinema, *Kurgu Dergisi*, 11, 135-151.

Ünver, E. (2016). Neden ve Nasıl Sanat Eğitimi, *İdil Dergisi*, 5 (23), 831-878.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, E. (2007). *Mustafa Kutlu Hikâyeciliği*, Ankara: Ebabil Yayınları.

Zengin, S. (2012). *Hikmet ve Ahenk*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.aa.com.tr>, Erişim tarihi: 07.11.2018

<http://www.dergah.com.tr>, Erişim Tarihi: 17.04.2018

<https://islamansiklopedisi.org.tr>, Erişim Tarihi: 12.01.2018

<https://mtegm.meb.gov.tr/www/yonetmelikler/icerik/2191>, Erişim Tarihi: 15.04.2019.

www.sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi:13.05.2019

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af60610481fa5.87887674, Erişim Tarihi: 07.05.2019.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Şükrü Bilâl DOĞAN
Uyruğu: Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri: 19.12.1989 - Eskişehir
Medeni Durum: Bekâr
e-mail: bilaldogan589@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Türkçe Eğitimi	2019
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi, Türkçe Eğitimi/Öğretmenliği	2012
Lise	Selçuk Anadolu Lisesi, Sivas	2008

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2015-Halen	Millî Eğitim Bakanlığı	Türkçe Öğretmeni

YABANCI DİL

Almanca